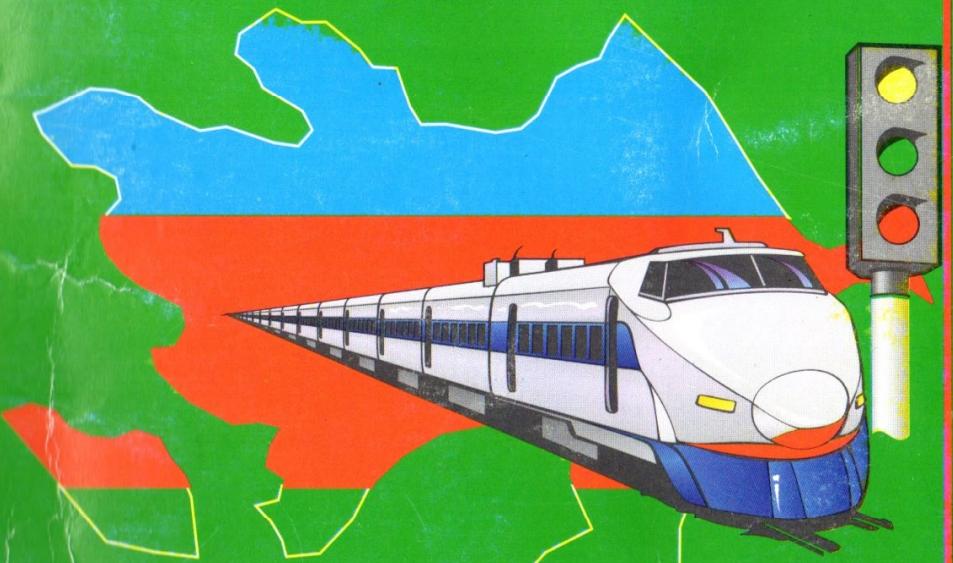

Azərbaycan Dövlət Dəmir
Yolu

Azərbaycan Dövlət
Dəmir Yolunun
İşarəvermə
Tə'limatı

İŞARƏVERMƏ TƏ'LIMATI

2001

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNI

Müsiqisi Üzeyir Hacıbəyovun,
Sözləri Əhməd Cavadindir

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırlız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadırız!
Üçrəngli bayraqınla mə'sud yaşa!

Minlərlə can qurban oldu,
Sinən hərbi meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan!
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan.

Namusunu hifz etməyə,
Bayraqını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdır!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

No 123-H

Təsdiq edirəm:

Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun

rəisi

Z.Ə. Məmmədov

"06" aprel 2000-ci il.

Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun İşarəvermə Tə'limatı (İT)

İşarəvermə Tə'limatı
Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun
müvafiq xidmət, birlik rəisləri
və kollegiya üzvləri ilə
razılışdırılmışdır.

Bakı - 2001

On söz —

Buraxılışa məs'ul:

ADDY-nun qatarların hərəkətinin təhlükəsizliyi üzrə Baş inspektor müavini

Kazım MƏMMƏD oğlu ŞƏRİFOV

Baş redaktor

Səfəli NƏZƏRLİ

Redaktor

Mikayıl MİKAYILOV

Kompüter tərtibi

Məhəbbət ORUCOV

Bu “İşarəvermə Tə’limatı” (İT) müstəqil Azərbaycan Respublikasında ilk dəfədir ki, nəşr olunur.

“Tə’limat” həm kırıl, həm də latin qrafiki ilə verilmişdir. Dəmir Yolunun çoxminli mühəndis-texnik və müvafiq xidmət sahələri işçiləri üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Xidməti istifadə üçündür.

Qədim tarixdə və zəngin mədəniyyətdə malik olan Azərbaycanımızın hər sahədə böyük inkişaf yolu keçməsindən hamımız qürur hissi duyuruq. Yetmiş ildən çox bir zaman kəsiyində SSRİ tərkibində fəaliyyət göstərən bu qədim ölkə həmin qurumun üzvü olan keçmiş müttəfiq respublikaların iqtisadiyyatının, elm və mədəniyyətinin inkişafına da öz tə'sirini göstərmişdir.

Böyük qürur hissi ilə deyə bilərik ki, keçmiş SSRİ məkanına daxil olan dəmir yolları sırasında ilk dəfə elektrikləşdirmə və elektrik dərtqışının tətbiqi məhz Azərbaycanda uğurla həyata keçirilmişdir. Yaşı bir əsr bir qərinəyə (yüz iyirmi beş il) yaxın olan Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun öz zəngin ənənələri olmuş və indi də burada çalışanlar həmin ənənələrə sadıqlik nümayiş etdirirlər.

Azərbaycan iyirminci əsrin sonlarında - ikinci dəfə öz müstəqilliyinə qovuşduqdan sonra sivil dünya ölkələri arasında öz layiqli yerini tutmağa müyəssər ola bilmişdir. Bu yönədə o, artıq özünün yeni qanunlarını qəbul edir. Vaxtilə SSRİ qanunları çərçivəsində yaşamış ölkələr və onun struktur bölmələri artıq müstəqil fəaliyyət göstərməyə, işlərini tənzimləyən yeni qanunlar, qaydalar, tə’limatlar, əsasnamələr qəbul etməyə başlamışlar. Bu baxımdan Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolu da istisna təşkil etmir.

Ötən əsrin son ilində «Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun texniki istismar Qaydaları» nəfis şəkildə çap edilərək dəmiryolçulara ərməğan edildi. Əvvəllər “Qaydalar” zamanın tələblərinə görə iki dəfə işıq üzü görmüşdü. Əlli ildən sonra Yol rəisi Ziya Məmmədovun şəxsi tapşırığı və qayğısı sayəsində ərsəyə gələn həmin sənəd yenidən dəmiryolçuların stolüstü kitabına çevrildi.

O kitabın hazırlanmasında müstəsna rolü olan Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolu qatarların hərəkətinin təhlükəsizliyi üzrə Baş inspektorun müavini Kazım Məmməd oğlu Şərifovun böyük zəhməti hesabına, daha bir kitab – «Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun İşarəvermə Tə’limatı» da dəmiryolçulara təqdim edilir. Burada diqqəti çəkən əsas məsələ ondan ibarətdir ki, ölkə polad magistrallı mövcud

olduğu vaxtdan bəri həmin “Tə’limat” ana dilimizdə ilk dəfədir ki, işıq üzü görür.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, müəllif «Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun texniki istismar Qaydaları»nın hazırlanması prosesində olduğu kimi, bu dəfə də mübahisəli məsələlərin şərhində dəmir yolunun müvafiq istehsalat birliklərinin və xidmətlərinin rəhbərləri ilə ortaq məxrəcə gəlməyə nail olmuşdur. Bu kitab, yenidən bərpa edilmiş Qədim İpək Yolunun uğurlu fəaliyyətində işarəvermə qurğularının tələblərinə ciddi riayət edilməsində mühüm rol oynayacaqdır.

«ADDY-nun İşarə vermə Tə’limatı»nın hazırlanması prosesində yol rəisinin müavinləri Mehdi Musa oğlu Mehdiyev, Əlirza Məmməd oğlu Süleymanov və Yolun hərəkətin təhlükəsizliyi üzrə Baş inspektoru Tofiq Abbasqulu oğlu Əhmədovun dəyərli məsləhətləri mühüm rol oynamışdır. Həmçinin kitabın çapa hazırlanmasında mütəxəssis kimi Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun hərəkətin təhlükəsizliyi üzrə inspektorluq Aparatının əməkdaşları Həsən Zülfüqar oğlu Zülfüqarov, Əlövsət Niftulla oğlu Nəcəfov, Valentina Nikolayevna Kovalyova və bütövlükdə bədii cəhətdən işlənməsində «Azərbaycan dəmiryolçusu» qazetinin əməkdaşı Mikayıl Mürsəl oğlu Mikayılov yaxından iştirak etmişlər.

Bu, “ADDY-nun İşarə vermə Tə’limatı”nın oxucularla ilk görüşü olduğu üçün yəqin ki, o qüsurlardan da xali deyildir. İnşallah, burada ortaya çıxa biləcək qeyd və təkliflər bu dəyərli kitabın növbəti nəşrlərində mütləq nəzər alınacaqdır.

Baş redaktor

GİRİŞ

1. İşarəvermə Tə’limatı Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunda (ADDY) qatarların hərəkəti və manevr işlərinə aid olan əmr və göstərişlərin verilməsi üçün görünən və səsli işaretlər sistemini, eləcə də bu işaretlərin verilməsi üçün nəzərdə tutulan işarəvermə cihazlarının növlərini müəyyən edir.

2. ADDY-nin İşarəvermə Tə’limatının (İT) tələblərinin, sözsüz yerinə yetirilməsi dəmir yolu nəqliyyatının bütün bölmələri və işçiləri üçün məcburidir.

İşarəvermə tə’limatiyla müəyyən edilmiş işaretlərin tələblərinin dəqiq və sözsüz icrası qatarların hərəkətinin və manevr işlərinin fasiləsiz və təhlükəsiz yerinə yetirilməsini tə’min edir.

İşarəvermə Tə’limatında dəyişikliklər ancaq Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolu rəisinin əmri (göstərişi) əsasında aparıla bilər.

3. Dəmir yolunda işarəverməyə aid olan bütün tə’limatlar və digər göstərişlər bu Tə’limatın tələblərinə bütünlükə uyğun olmalıdır.

I fəsil

İŞARƏLƏR

1.1. İşarələr hərəkətin təhlükəsizliyinin tə'min edilməsinə, eləcə də qatarların hərəkətinin və manevr işlərinin təşkilinə xidmət edir.

İşarələr qavrama tərzinə görə görünən və səslə işarələrə bölünürələr.

GÖRÜNƏN İŞARƏLƏR

1.2. Görünən işarələr öz rəngləri, formaları, duruş vəziyyətləri və işarə göstəricilərinin sayına görə təzahür olunur. Görünən işarələri vermək üçün aşağıdakı işarə cihazlarından istifadə edilir: svetoforlar, lövhələr, fənərlər, bayraqlar, işarə göstəriciləri və digər işarə nişanları.

Görünən işarələr istifadə olunma vaxtına görə gündüz, gecə və gecə-gündüz işarələrinə bölünürələr.

Gündüz işarələri günün işıqlı vaxtında verilənlərdir. Onların verilməsinə diskler, lövhələr, bayraqlar və işarə göstəriciləri (yoldəyişənlər və yol çəpərləyənlər, hidravlik dayaqlar) xidmət edir.

Gecə işarələri qaranlıq vaxtı verilənlərdir. Belə işarələrin verilməsinə əl və qatar fənərlərinin, dirək üzərindəki fənərlərin və işarə göstəricilərinin müəyyən edilmiş rəngli işıqları xidmət edir.

Gecə işarələrindən həmçinin gündüzlər duman, çovğun və digər əlverişsiz hava şəraitində, yə'ni dayanmayı tələb edən işarələrin görünüşü 1000 metrdən, sür'əti azaltmayı tələb edən işarələrinki 400 m-dən, manevr işarələrininki 200 m-dən az olduqda istifadə edilməlidir.

Gecə-gündüz işarələri günün qaranlıq və işıqlı vaxtlarında eyni tərzdə verilən işarələrdir. Belə işarələrə svetoforların müəyyən edilmiş rəngli işıqları, marşrut və digər işiq göstəriciləri, sür'ətin azaldılmasını tələb edən daimi diskler, sarı rəngli (arxa tərəfi yaşıl rəngli) kvadrat lövhələr, yük qatarlarının sonunu (quyruğunu) bildirən işiq əksətdirici qırmızı diskler və digər nişanlar aididir.

Tunellərdə ancaq gecə və yaxud gecə-gündüz işarələrindən istifadə olunur.

SƏS İŞARƏLƏRİ

1.3. Səs işarələri səslərin sayının və ahəngdarlığının müxtəlif davamiyyəti ilə ifadə olunur. Onların mə'naları gecə və gündüz eynidir.

Səs işarələri lokomotivlərin, motorvaqonlu qatarların və drezinlərin fitləri, əl fitləri, nəfəs şeypurları, digər fitlər və partlayıcılarla (taraqqə) verilir.

Partlayıcıların partlaması hərəkətin dərhal dayandırılmasını tələb edir.

II fəsil

SVETOFORLAR

2.1. Svetoforlar öz tə'yinatına görə aşağıdakılara bölünür:

giriş - qatarın mənzildən stansiyaya girməsinə icazə verən və ya qadağan edən;

çıxış - qatarın stansiyadan mənzilə yola düşməsinə icazə verən və ya qadağan edən;

marşrut - qatarın stansiyasının bir rayonundan digərinə hərəkətinə icazə verən və ya qadağan edən;

keçid - qatarın bir blok-sahədən (postlararası mənzildən) o birinə keçməsinə icazə verən və ya qadağan edən;

qoruyucu - dəmir yol xətlərinin digər dəmir yolları, tramvay yolları, trolleybus xətləri ilə eyni səviyyədə kəsişdiyi yerləri və bələdçilərlə keçilən sahə və açılan körpüləri qorumaq üçün istifadə olunan;

çəpərləyici - keçidlərdə, böyük sün'i qurğularda, uçqun yerlərində qatarların hərəkəti üçün təhlükə yarandıqda hərəkətin dayandırılmasını tələb edən, həmçinin stansiyada vagonlara baxış və tə'mirin icrası vaxtı qatarların çəpərlənməsi üçün istifadə edilən;

xəbərdaredici - əsas svetoforan (giriş, keçid, çəpərləyici və qoruyucu) göstərdiyi işarə haqda xəbərdarlıq edən;

təkraredici - yerli şəraitə görə əsas svetoforan görünüşü tə'min olunmadıqda çıxış, marşrut və təpə svetoforlarının icazəverici işarəsini bildirən;

lokomotiv - qatarın mənzildə bir blok-sahədən digərinə hərəkətinə icazə verən və ya qadağan edən, həmçinin qatarın yaxınlaşlığı sahə (yol) svetoforanın verdiyi işarəni lokomotivdə bildirən;

manevr - manevrin aparılmasına icazə verən və ya qadağan edən;

təpə - vagonların təpədən buraxılmasına icazə verən və ya qadağan edən.

Bir svetofor eyni zamanda bir neçə tə'yinatı yerinə yetirə bilər (giriş və çıxış, çıxış və manevr, çıxış və marşrut və s.).

2.2. Dəmir yolunda linzalı (şək. 2.5, a) və projektorlu (şək. 2.5, b) svetoforlar tətbiq edilir; onlar dirəkli (hündür) (şək. 2.6, a, b və q), alçaq (şək. 2.6, v), körpü və konsol üzərində qurulan svetoforlara bölünür.

Svetoforlarda normal-yanan, normal-sönük, qırçısan (yanıbsönüən) və qırçışmayan işarə işqları tətbiq olunur.

Avtobloklama ilə təchiz olunmuş sahələrdə normal vəziyyətdə sökük olan keçid svetoforunun işarə işqları hərəkət tərkibi bu svetoforanın qarşısındaki blok-sahəyə daxil olduqdan sonra yanır və hərəkət tərkibi həmin blok-sahədən tam çıxdıqdan sonra sönür.

Avtobloklamanın keçid svetoforları rəqəmlərlə, qalan svetoforlar isə hərflər və yaxud hərfli rəqəmlərlə nişanlanır.

2.3. Svetoforların verdiyi işarələrin əsas mə'naları (qoyulduğu yerdən və onların tə'yinatından asılı olmayaraq) aşağıdakılardır:

bir yaşıl işıq - "Müəyyən edilmiş sür'ətlə hərəkətə icazə verilir";

bir qırçısan sarı işıq - "Müəyyən edilmiş sür'ətlə hərəkətə icazə verilir, növbəti svetofor açıqdır və onu aşağı sür'ətlə keçmək tələb olunur";

bir sarı işıq - "Dayanmağa hazır olmaqla hərəkətə icazə verilir; növbəti svetofor bağlıdır";

işarələrindən yuxarıdakı qırçısan iki sarı işıq - "Svetoforanın aşağı sür'ətlə keçməyə icazə verilir; qatar yoldəyişən üzərində istiqamətini dəyişərək hərəkət edir; növbəti svetofor açıqdır";

iki sarı işıq - "Növbəti svetoforan qabağında dayanmağa hazır olmaqla bu svetoforanın aşağı sür'ətlə keçməyə icazə verilir; qatar yoldəyişən üzərində istiqamətini dəyişərək hərəkət edir";

bir qırmızı işıq - "Dayan! İşarəni keçmək qadağandır".

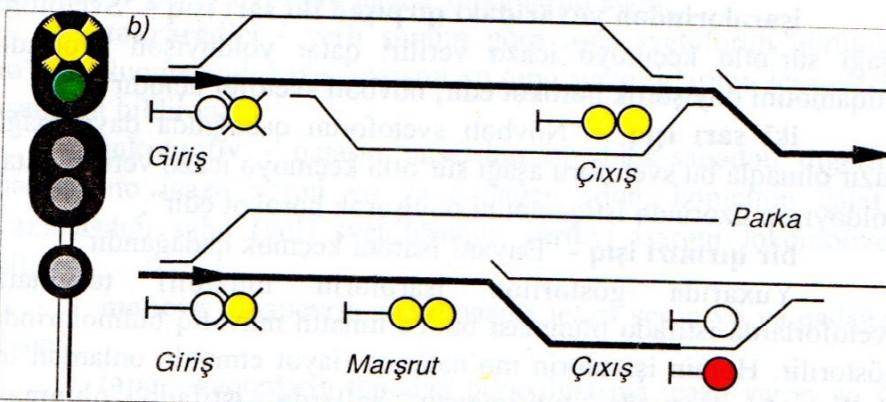
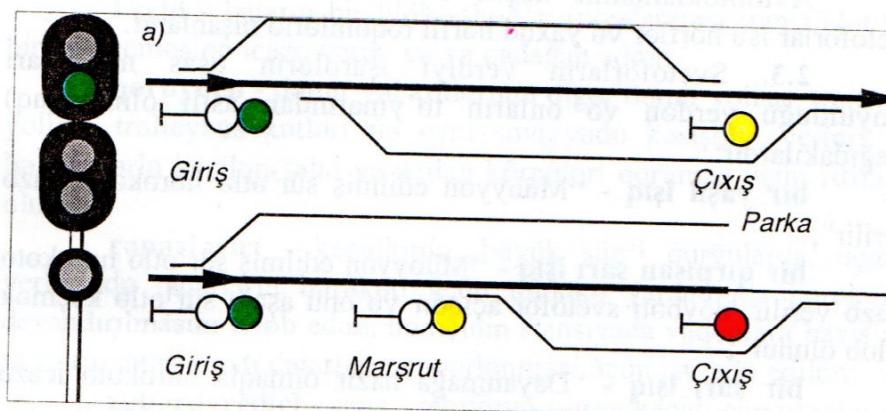
Yuxarıda göstərilən işarələrin müxtəlif tə'yinatlı svetoforlarda istifadə olunması bu Tə'limatın müvafiq bölmələrində göstərilir. Həmin işarələrin mə'nalarına riayət etməklə onlardan bu Tə'limatda nəzərdə tutulmayan hallarda istifadə olunması Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolu tərəfindən müəyyən edilir.

GİRİŞ SVETOFORLARI

2.4. Giriş svetoforları ilə verilən işarələr:

bir yaşıl işıq - “Qatara müəyyən edilmiş sür’ətlə stansiyanın baş yoluna daxil olmasına icazə verilir; növbəti svetofor (marşrut və ya çıxış) açıqdır” (şək. 2.1, a);

bir qırçısan sarı işıq - “Qatara müəyyən edilmiş sür’ətlə stansiyanın baş yoluna daxil olmasına icazə verilir; növbəti svetofor (marşrut və ya çıxış) açıqdır və onu aşağı sür’ətlə keçmək tələb olunur” (şək. 2.1, b);

Şək. 2.1

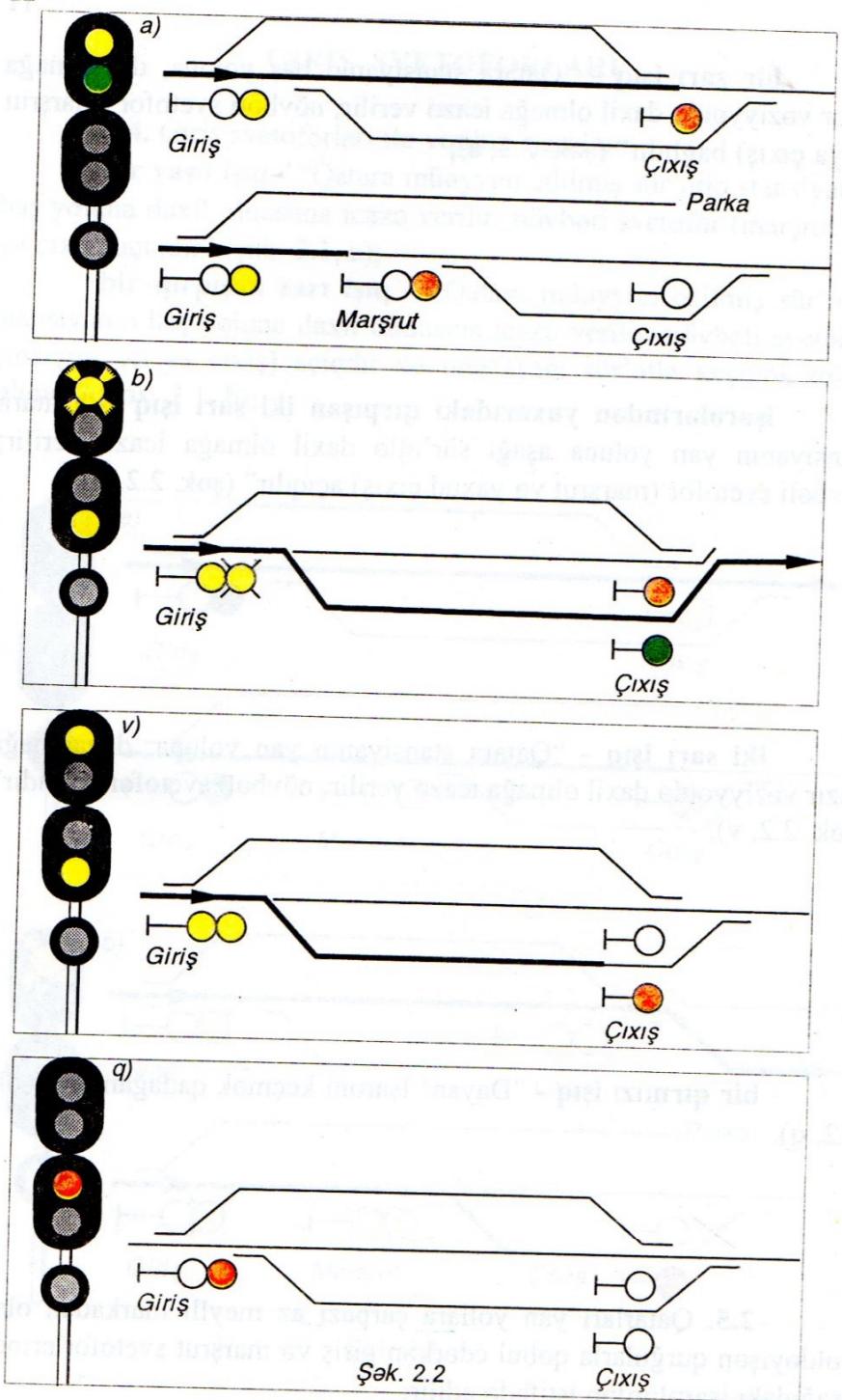
bir sarı işıq - “Qatara stansiyanın baş yoluna, dayanmağa hazır vəziyyətdə daxil olmağa icazə verilir; növbəti svetofor (marşrut və ya çıxış) bağlıdır” (şək. 2.2, a);

ışarələrindən yuxarıdakı qırçısan iki sarı işıq - “Qatara stansiyanın yan yoluna aşağı sür’ətlə daxil olmağa icazə verilir; növbəti svetofor (marşrut və yaxud çıkış) açıqdır” (şək. 2.2, b);

iki sarı işıq - “Qatara stansiyanın yan yoluna, dayanmağa hazır vəziyyətdə daxil olmağa icazə verilir; növbəti svetofor bağlıdır” (şək. 2.2, v);

bir qırmızı işıq - “Dayan! İşarəni keçmək qadağandır” (şək. 2.2, q).

2.5. Qatarları yan yollara çarpanı az meylli markadan olan yoldəyişən qurğularla qəbul edərkən giriş və marşrut svetoforlarında aşağıdakı işarələrdən istifadə edilir:

bir qırışan yaşıl, bir sarı işiq və bir işıqlanan yaşıl zolaq - “Qatara 80 km/saatdan yuxarı olmayan sür’ətlə stansiyanın yan yoluna daxil olmağa icazə verilir; növbəti svetofor (marşrut və ya çıkış) açıqdır və onu 80 km/saatdan çox olmayan sür’ətlə keçmək tələb olunur” (şək. 2.3, a);

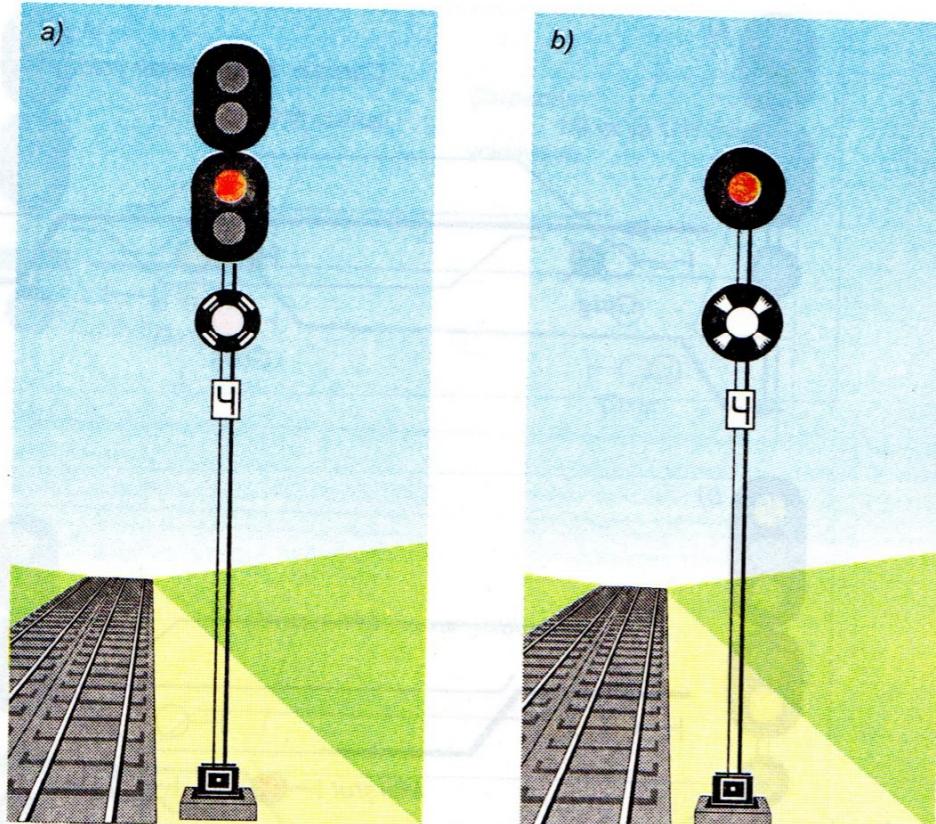
işarələrindən yuxarıdakı qırışan iki sarı işiq və bir işıqlanan yaşıl zolaq - “Qatara 80 km/saatdan yuxarı olmayan sür’ətlə stansiyanın yan yoluna daxil olmağa icazə verilir; növbəti svetofor (marşrut və ya çıkış) açıqdır və onu aşağı sür’ətlə keçmək tələb olunur” (şək. 2.3, b);

iki sarı işiq və bir işıqlanan yaşıl zolaq - “Qatara 60 km/saatdan yuxarı olmayan sür’ətlə stansiyanın yan yoluna dayanmağa hazır vəziyyətdə qəbul olmağa icazə verilir; növbəti svetofor bağlıdır” (şək. 2.3, v);

Zəruri hallarda giriş və marşrut svetoforlarında **bir qırışan yaşıl işiq işarəsi** tətbiq edilə bilər; “Qatara stansiyanın baş yoluna müəyyən edilmiş sür’ətlə daxil olmağa icazə verilir, növbəti svetofor (marşrut və ya çıkış) açıqdır və onu 60 km/saatdan artıq olmayan sür’ətlə keçmək tələb olunur” (şək. 2.4, a);

DƏ'VƏTEDİCİ İŞARƏ

2.6. Də'vətedici işarə - bir qırışan ağ-ay işığı - qatara qırmızı yanın (və ya sönük) svetoforu 20 km/saatdan artıq olmayan sür'ətlə keçməyə, hərəkət üçün maneøyə rast gəldikdə dərhal dayanmağa hazır olmaqla növbəti svetofora (və ya qəbul olunan yolun çıxış işarəsi olmadıqda hüdud sütuncuğuna) qədər xüsusi sayıqlılıqla hərəkət etməyə icazə verilir (şək. 2.5).

Şək. 2.5

Bu işaret giriş, marşrut və çıkış (qruplaşdırılmış svetoforlardan başqa) svetoforlarında tətbiq edilir.

Çıxış svetoforunun də'vətedici işarəsi ilə göndərilməyə ancaq avtobloklama ilə təchiz olunmuş ikiyollu mənzilin düzgün yolu ilə icazə verilir.

ÇIXIŞ SVETOFORLARI

2.7. Avtobloklama ilə təchiz olunmuş sahələrdə çıkış svetoforları ilə aşağıdakı işarələr verilir:

bir yaşıl işıq - "Qatara stansiyadan yola düşməyə və müəyyən edilmiş sür'ətlə hərəkət etməyə icazə verilir; qabaqda iki və daha çox blok-sahə boşdur" (şək. 2.6, a);

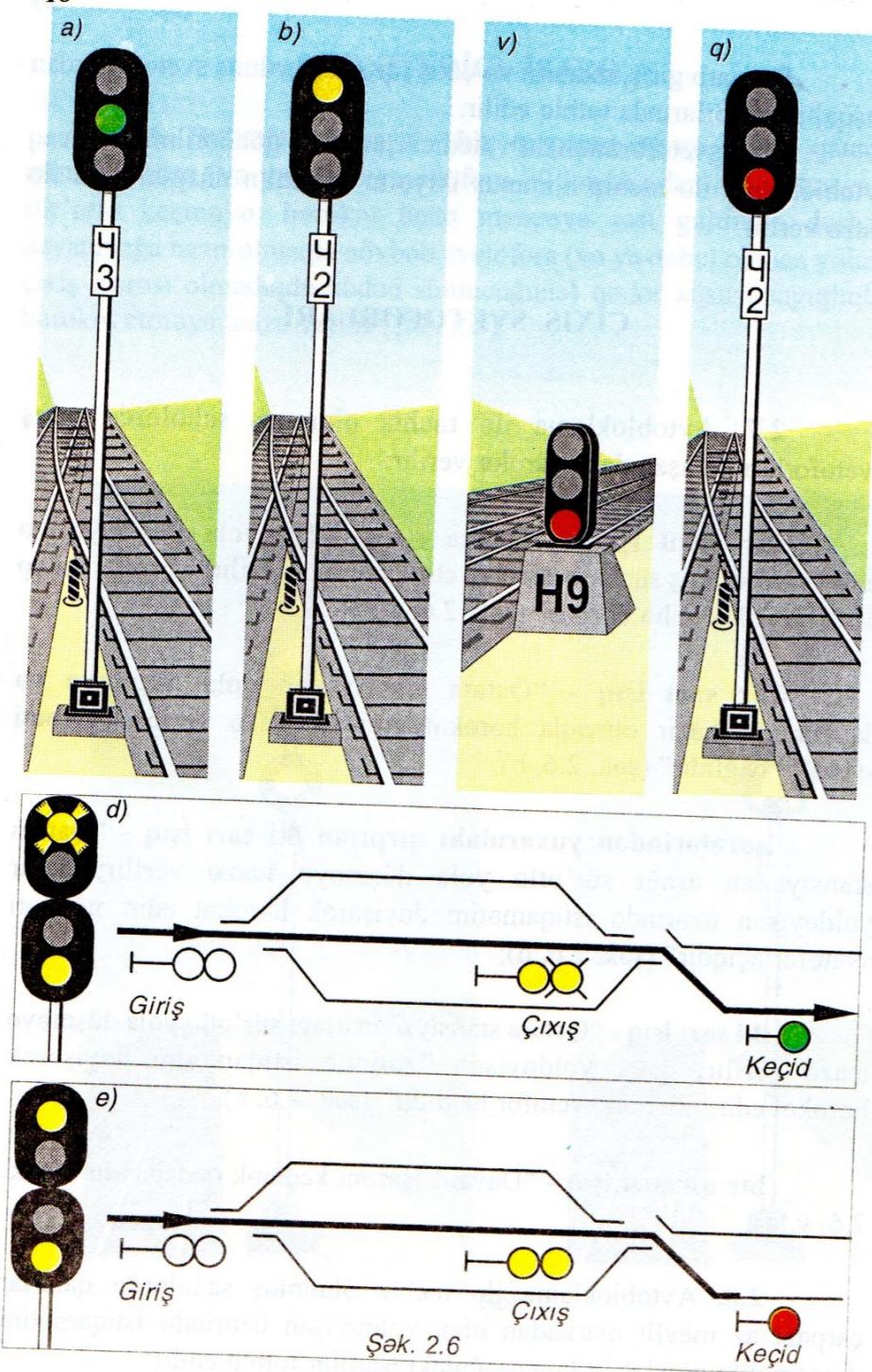
bir sarı işıq - "Qatara stansiyadan yola düşməyə və dayanmağa hazır olmaqla hərəkət etməyə icazə verilir; növbəti svetofor bağlıdır" (şək. 2.6, b);

işarələrindən yuxarıdakı qırışan iki sarı işıq - "Qatara stansiyadan aşağı sür'ətlə yola düşməyə icazə verilir; qatar yoldəyişən üzərində istiqamətini dəyişərək hərəkət edir; növbəti svetofor açıqdır" (şək. 2.6, d);

iki sarı işıq - "Qatara stansiyadan aşağı sür'ətlə yola düşməyə icazə verilir; qatar yoldəyişən üzərində istiqamətini dəyişərək hərəkət edir; növbəti svetofor bağlıdır" (şək. 2.6, e);

bir qırmızı işıq - "Dayan! İşarəni keçmək qadağandır" (şək. 2.6, v, q).

2.8. Avtobloklama ilə təchiz olunmuş sahələrdə qatarlar çarpanı az meylli markadan olan yoldəyişən üzərində istiqamətini dəyişməklə göndərilərkən aşağıdakı işarələr tətbiq edilir:

bir qırışan yaşıl, bir sarı ışık və bir işıqlanan yaşıl zolaq - “Qatara stansiyadan 80 km/saatdan yuxarı olmayan sür’ətlə yola düşməyə icazə verilir; qatar yoldəyişən üzərində istiqamətini dəyişərək hərəkət edir; növbəti svetofor açıqdır” (şək. 2.7, a);

iki sarı ışık və bir işıqlanan yaşıl zolaq - “Qatara stansiyadan 60 km/saat-dan artıq olmayan sür’ətlə yola düşməyə icazə verilir; qatar yoldəyişən üzərində istiqamətini dəyişərək hərəkət edir; növbəti svetofor bağlıdır” (şək. 2.7, b)

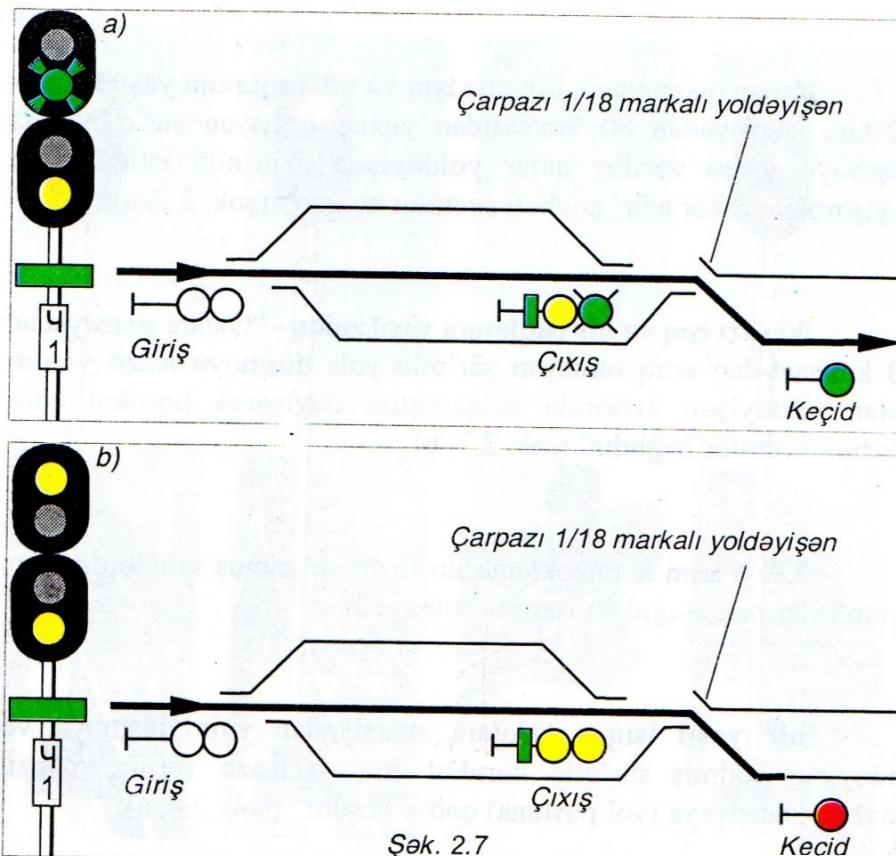
2.9. Yarım avtobloklama ilə təchiz olunmuş sahələrdə çıkış svetoforlarında aşağıdakı işarələr tətbiq edilir:

bir yaşıl ışık - “Qatara stansiyadan yola düşməyə və müəyyən edilmiş sür’ətlə hərəkət etməyə icazə verilir; mənzil növbəti stansiyaya (yol postuna) qədər boşdur” (şək. 2.8, a);

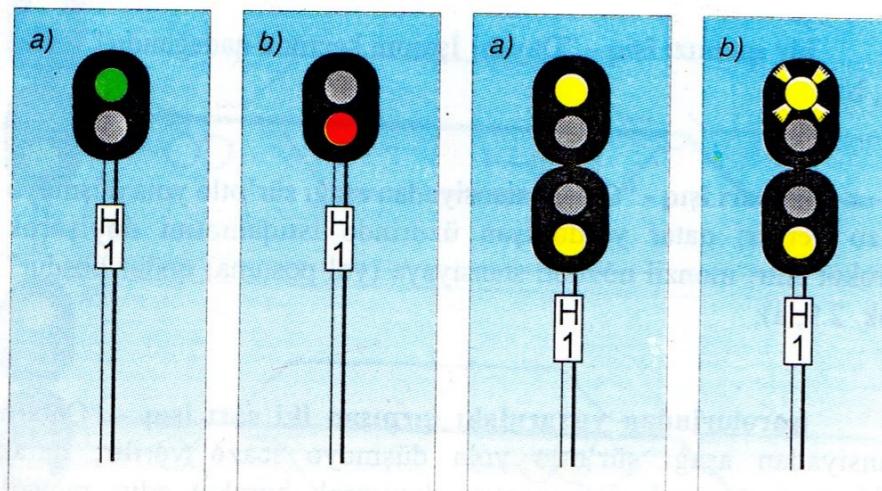
bir qırmızı ışık - “Dayan! İşarəni keçmək qadağandır!” (şək. 2.8, b);

iki sarı ışık - “Qatara stansiyadan aşağı sür’ətlə yola düşməyə icazə verilir; qatar yoldəyişən üzərində istiqamətini dəyişərək hərəkət edir; mənzil növbəti stansiyaya (yol postuna) qədər boşdur” (şək. 2.9, a);

işarələrindən yuxarıdakı qırışan iki sarı ışık - “Qatara stansiyadan aşağı sür’ətlə yola düşməyə icazə verilir; qatar yoldəyişən üzərində istiqamətini dəyişərək hərəkət edir; mənzil növbəti stansiyaya (yol postuna) qədər boşdur; növbəti stansiyasının giriş svetoforu açıqdır” (şək. 2.9, b)

Şek. 2.7

Şek. 2.8

Şek. 2.9

2.10. Müstəqil işarəvermə və rəbitə vasitəsi kimi tətbiq edilən avtomat lokomotiv işarəvericisi təchiz olunduğu sahələrdə çıxış svetoforu ilə aşağıdakı işarələr verilir:

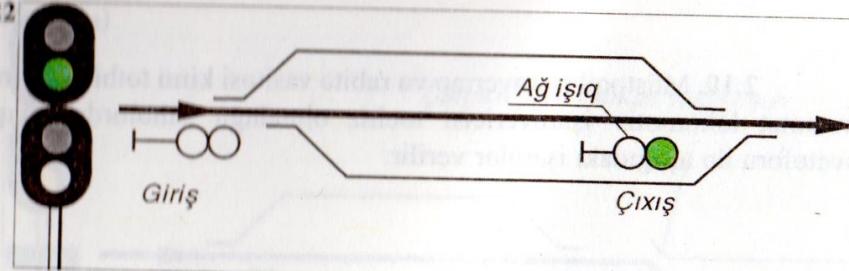
bir yaşıl və bir ağ-ay işığı - "Qatara stansiyadan yola düşməyə icazə verilir; qabaqda iki və ya daha çox blok-sahə boşdur" (şək. 2.10.);

bir sarı və bir ağ-ay işığı - "Qatara stansiyadan yola düşməyə icazə verilir, qabaqda bir blok-sahə boşdur (şək. 2.11);

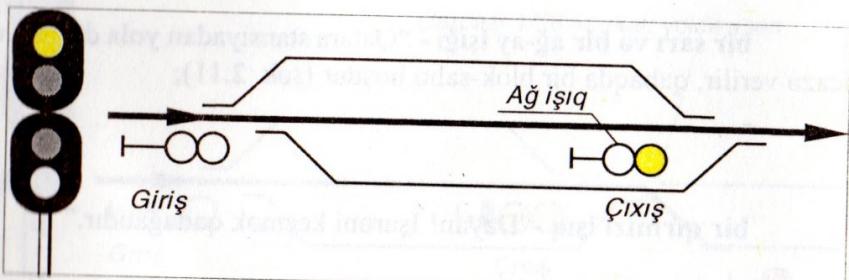
bir qırmızı işiq - "Dayan! İşarəni keçmək qadağandır."

2.11. Yol bloklaması ilə təchiz olunmuş şaxələnmiş sahələrdə, həmçinin yol bloklaması ilə təchiz olunmuş çoxyollu sahələrdə və ikitərəfli avtobloklama ilə təchiz olunmuş ikiyollu sahələrdə qatarın göndərildiyi yolu göstərmək üçün zəruri hallarda Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolu tərəfindən müəyyən edilmiş çıxış svetoforunun işqları marşrut göstəricisinin uyğun göstəriciləri ilə tamamlanır.

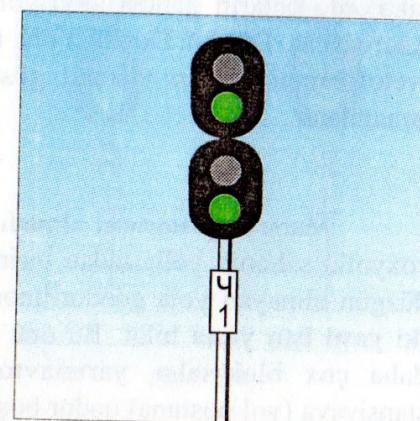
Marşrut göstəricisi olmadıqda qatarın şaxələnmiş yola və ya çoxyollu sahənin yollarından birinə və ya ikitərəfli avtobloklamada düzgün olmayan yola göndərilməsinə icazə kimi çıkış svetoforunda **iki yaşıl işiq yana** bilər. Bu onu göstərir ki, avtobloklamada iki və daha çox blok-sahə, yarımatvəbloklamada isə mənzil növbəti stansiyaya (yol postuna) qədər boşdur (şək. 2.12).

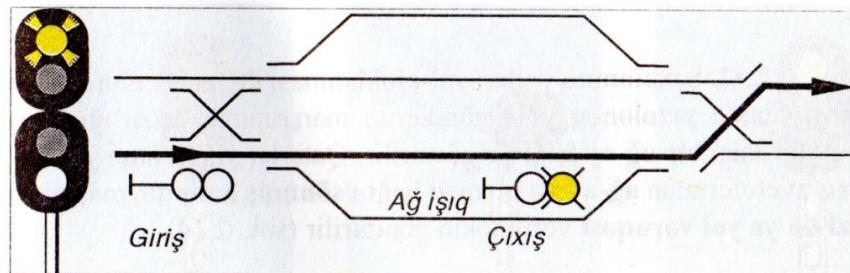
Şek. 2.10

Şek. 2.11

Şek. 2.12

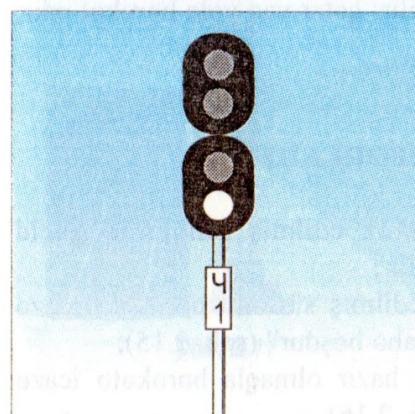

Şek. 2.13

İkitərəfli avtobloklama ilə təchiz olunmuş sahələrdə qatarlar düzgün olmayan yolla göndərilərkən marşrut göstəricisinin və ya iki yaşıl işıq işarəsinin tətbiqi vacibdir.

İkiyollu sahələrdə hərəkət düzgün olan yolla avtobloklamadan işarələri, düzgün olmayan yolla isə lokomotiv svetoforunun göstəriciləri ilə həyata keçirilirsə, stansiyadan düzgün olmayan yolla qatarın göndərilməsi üçün çıkış svetoforundan aşağıdakı işarələr verilir:

bir sarı qırışan və bir ağ-ay işığı - "Qatara 40 km/saatdan artıq olmayan azaldılmış sürətlə stansiyadan yola düşməyə və daha sonra lokomotiv svetoforunun göstəricisine uyğun olaraq düzgün olmayan yolla hərəkətinə icazə verilir" (şək. 2.13);

Şek. 2.14

2.12. Şaxələnmə yolları yol-bloklanması ilə təchiz olunmayan stansiyalarda şaxələnən yola göndərmə marşrutunun hazırlığı çıxış svetoforunun **bir aq-ay işığı** ilə göstərilir: Qatarlar şaxələnmə yoluna, çıxış svetoforunun **aq-ay və qırmızı işığın sönmüş halında**, maşinistə **jezl** və ya **yol vərəqəsi** verilməklə göndərilir (şək. 2.14).

MARŞRUT SVETOFORLARI

2.13. Quraşdırıldığı yerdən asılı olaraq marşrut svetoforları ilə aşağıdakı işarələr verilir :

bir yaşıl işıq - “Müəyyən edilmiş sür’ətlə hərəkətə icazə verilir; növbəti svetofor (marşrut və ya çıxış) açıqdır”;

bir sarı işıq - “Dayanmağa hazır olmaqla hərəkətə icazə verilir; növbəti svetofor (marşrut və ya çıxış) bağlıdır”;

bir qırmızı işıq - “Dayan! İşarəni keçmək qadağandır.”

bir qırçısan sarı işıq - “Svetoforu müəyyən edilmiş sür’ətlə keçməyə icazə verilir; növbəti svetofor (marşrut və ya çıxış) açıqdır və onu aşağı sür’ətlə keçmək tələb olunur”;

işarələrinindən yuxarıdakı qırçısan iki sarı işıq - “Svetoforu aşağı sür’ətlə keçməyə icazə verilir; qatar yan yola hərəkət edir; növbəti svetofor (marşrut və ya çıxış) açıqdır”;

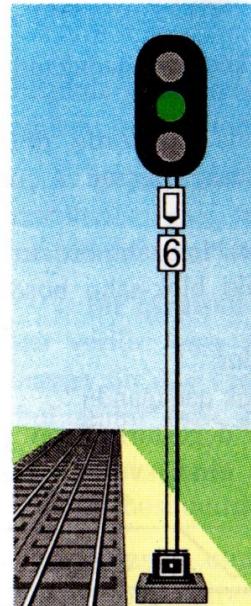
iki sarı işıq - “Stansiyada dayanmağa hazır olmaqla aşağı sür’ətlə svetoforu keçməyə icazə verilir; qatar yan yola hərəkət edir; növbəti svetofor bağlıdır.

KEÇİD SVETOFORLARI

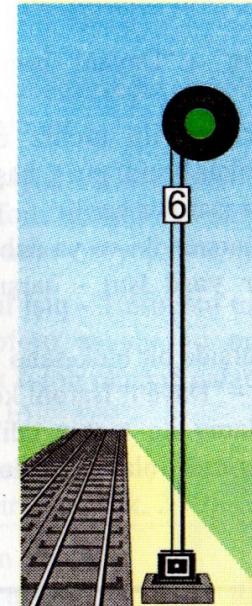
2.14. Avtobloklama ilə təchiz edilmiş sahələrdə keçid svetoforları ilə aşağıdakı işarələr verilir :

bir yaşıl işıq - “Müəyyən edilmiş sür’ətlə hərəkətə icazə verilir; qarşıda iki və daha çox blok-sahə boşdur” (şək. 2.15);

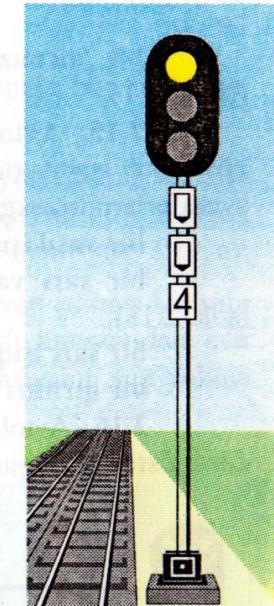
bir sarı işıq - “Dayanmağa hazır olmaqla hərəkətə icazə verilir; növbəti svetofor bağlıdır” (şək. 2.16)

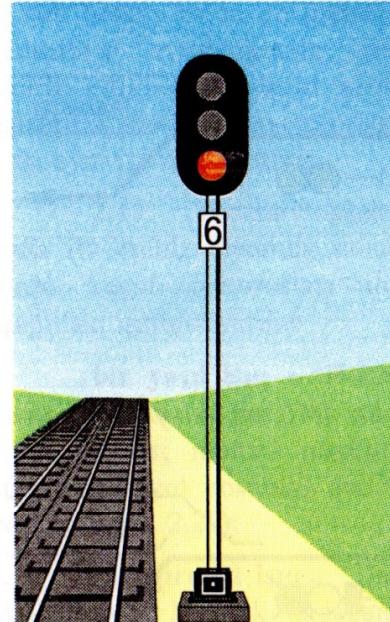
Şək. 2.15

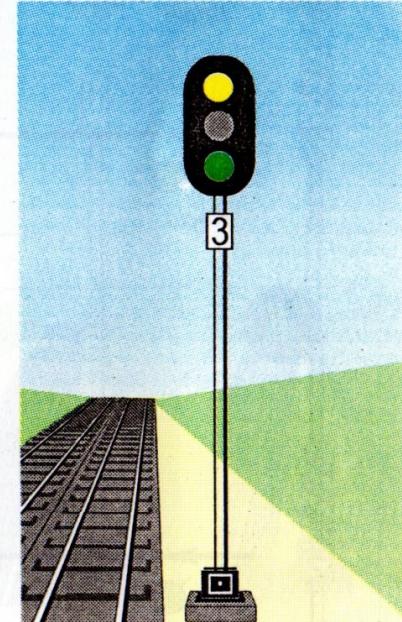
Şək. 2.16

Şək. 2.17

Şək. 2.17

Şək. 2.18

bir qırmızı işiq - "Dayan! İşarəni keçmək qadağandır" (şək. 2.17).

2.15. Avtobloklama ilə təchiz edilmiş sahələrdə dördgöstəricili işarəvericisi olan kecid, giriş, baş yoldakı marşrut və çıxış svetoforları ilə aşağıdakı işarələr verilir:

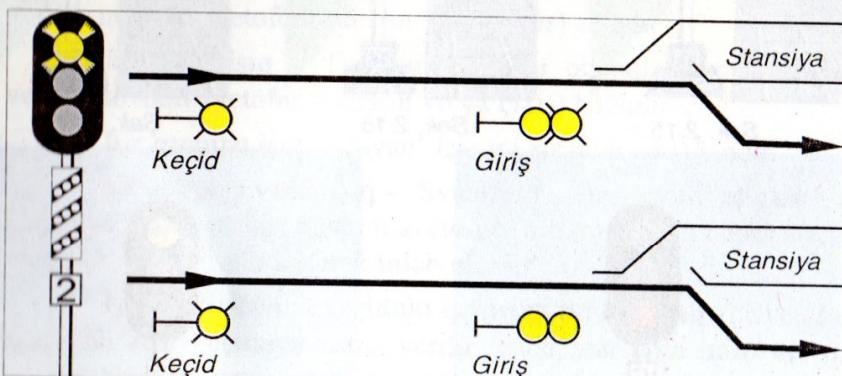
bir yaşıl işiq - qarşıda iki və ya daha çox blok-sahə boşdur;

bir sarı və bir yaşıl işiq - qarşıda iki blok-sahə boşdur (şək. 2.18);

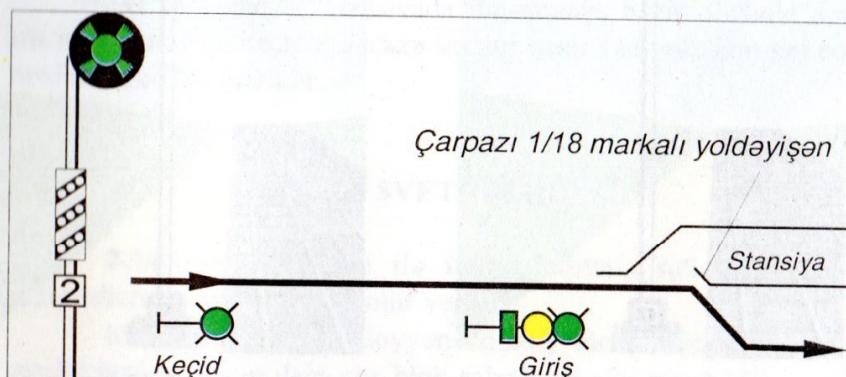
bir sarı işiq - qarşıda bir blok-sahə boşdur;

bir qırmızı işiq - "Dayan! İşarəni keçmək qadağandır".

2.16. Avtobloklama ilə təchiz edilmiş üçgöstəricili və ya dördgöstəricili işarəvericisi olan sahələrdə giriş svetoforunun

Çarpazı 1/18 markalı yoldaşışan

Şək. 2.19

qabağında yerləşən (girişqabağı) kecid svetoforlarında, bundan başqa, aşağıdakı işarələr tətbiq olunur:

bir qırışan sarı işiq - "Hərəkətə müəyyən edilmiş sür'ətlə icazə verilir; giriş svetoforu açıqdır və onu aşağı sür'ətlə keçmək tələb olunur; qatar stansiyanın yan yoluna qəbul olunur" (şək. 2.19, a);

bir qırışan yaşıl işiq - "Hərəkətə müəyyən edilmiş sür'ətlə icazə verilir; giriş svetoforu açıqdır və onu 80 km/saat-dan çox olmayan sür'ətlə keçmək tələb olunur; qatar stansiyanın yan yoluna qəbul olunur" (şək. 2.19, b);

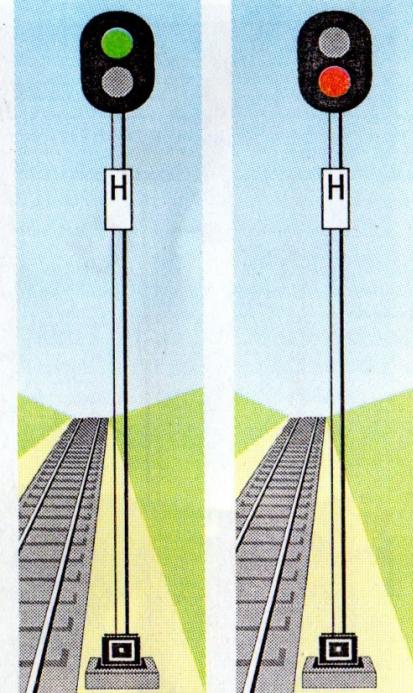
Girişqabağı svetoforun dirəyi üzərində əksetdiriciləri olan bildiriş ləvhəsi quraşdırılır (bax. şək. 2.19).

Düzgün olmayan yolla hərəkət lokomotiv svetoforun işarəsi ilə həyata keçirilərkən həmin yoluñ girişqabağı svetoforu avtobloklama ilə təchiz edilmiş sahələrin giriş qabağı üçgöstəricili svetoforları kimi eyni işarələr göstərir.

2.17. Yarımautobloklama ilə təchiz olunmuş sahələrdə kecid svetoforları ilə aşağıdakı işarələr verilir:

bir yaşıl işiq - "Hərəkətə müəyyən edilmiş sür'ətlə icazə verilir; mənzil növbəti stansiyaya (yol postuna) qədər boşdur" (şək. 2.20);

bir qırmızı işiq - "Dayan! İşarəni keçmək qadağandır" (şək. 2.21).

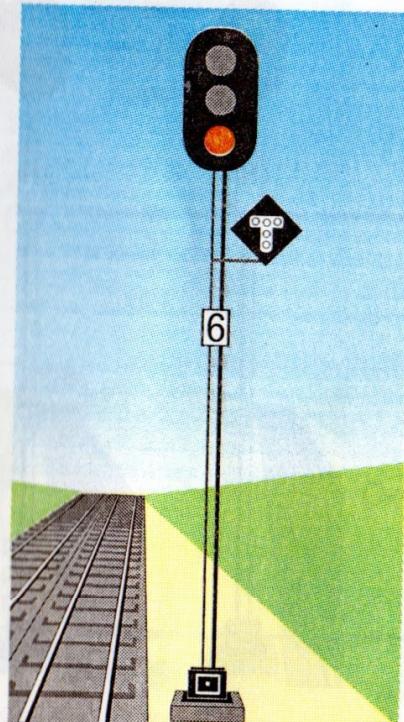
Şək. 2.20

Şək. 2.21

2.18. Avtobloklama ilə təchiz olunmuş sahələrin üçgöstəricili işarəvericisi olan baş yolda, uzunluğu tələb olunan tormoz yolundan qısa blok-sahəni çəpərləyən svetoforlarda (giriş, marşrut çıxış və ya keçid) **oxa bənzər iki şaquli ağ rəngli işıqlı göstərici** quraşdırılır (şək. 2.16), onun xəbərdaredici svetoforunda isə **bir oxa bənzər eyni göstərici** qoyulur. (şək. 2.15);

SVETOFORUN ŞƏRTİ-İCAZƏVERİCİ İŞARƏSİ

2.19. Avtobloklama ilə təchiz olunmuş sahələrin sürətkli yoxusunda kecid svetoforunda yerləşdirilmiş lövhədən əksetdirici nişanla verilən **şəffaf ağ rəngli "T" hərsi** şəklində şərti-icazəverici işarə (şək. 2.22), - yük qatarına qırmızı işarəli svetoforu 20 km/saat-dan artıq olmayan sür'ətlə xüsusi ehtiyatla kecməyə və bundan sonra hərəkət üçün maneə yaranıqda onu dərhal saxlamağa hazır olmaqla icazə verir.

Şək. 2.22

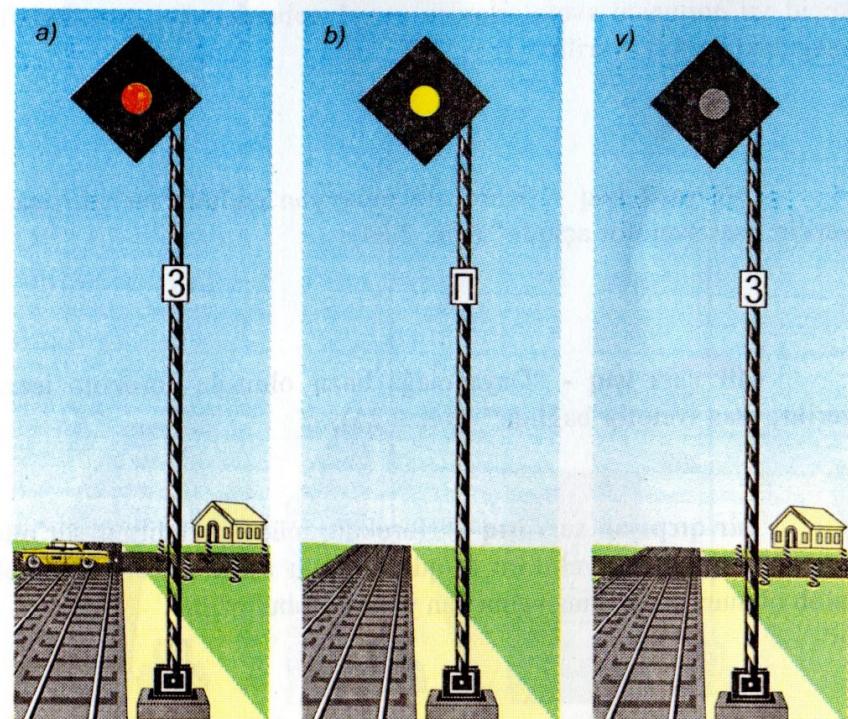
ÇƏPƏRLƏYİCİ VƏ QORUYUCU SVETOFORLAR

2.20. Qoruyucu svetoforla aşağıdakı işarələr verilir:
bir yaşıl işıq - “Hərəkətə müəyyən edilmiş sür'ətlə icazə verilir”;

bir qırmızı işıq - “Dayan! İşarəni keçmək qadağandır”.

2.21. Çəpərləyici svetoforla **bir qırmızı işıq** işarəsi verilir - “Dayan! İşarəni keçmək qadağındır” (şək. 2.23a).

Çəpərləyici svetofordan əvvəl, xəbərdaredici svetoforla - **bir sarı işıq** işarəsi verilir - “Dayanmağa hazır olmaqla hərəkətə icazə verilir; əsas çəpərləyici svetofor bağlıdır” (şək. 2.23, b).

Şək. 2.23

Normal vəziyyətdə çəpərləyici və ona xəbərdaredici svetoforların işarə işqları yanmır (şək. 2.23, v) və svetoforlar bu vəziyyətdə işarə əhəmiyyətinə malik deyildir. Həmin svetoforların dirəkləri - bir-birini əvəz edən ağ və qara maili zolaqlı fərqləndirici rönglərə malikdir.

XƏBƏRDAREDİCİ VƏ TƏKRARLAYICI SVETOFORLAR

2.22. Avtobloklama ilə təchiz olunmayan sahələrdə giriş, keçid və qoruyucu svetoforlardan əvvəl xəbərdaredici svetoforlarla aşağıdakı işarələr verilir:

bir yaşıl işiq - "Hərəkətə müəyyən edilmiş sür'ətlə icazə verilir; əsas svetofor açıqdır" (şək. 2.24);

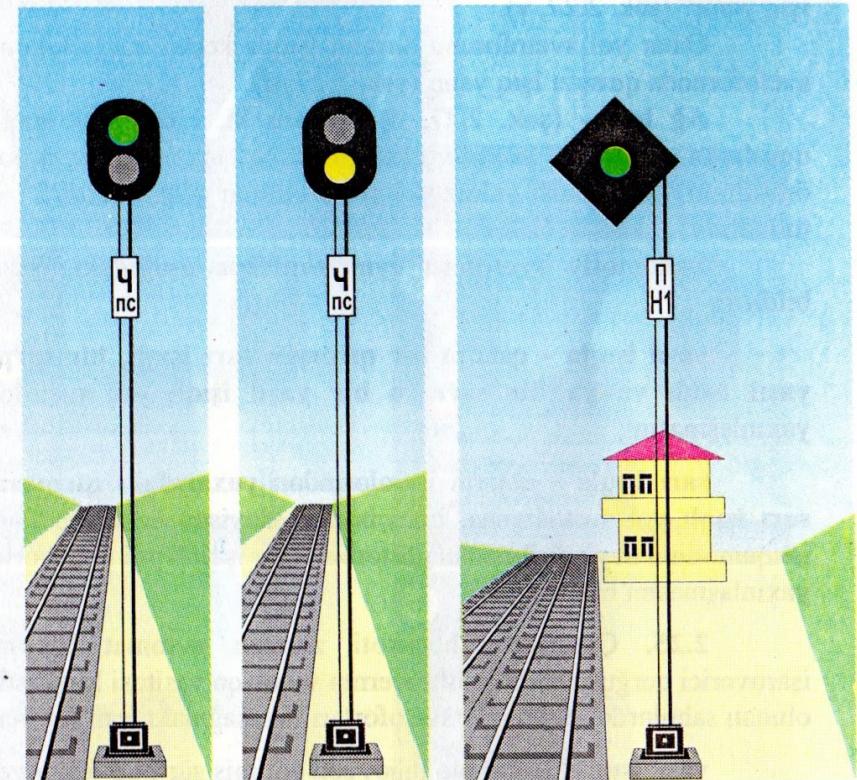
bir sarı işiq - "Dayanmağa hazır olmaqla hərəkətə icazə verilir; əsas svetofor bağlıdır" (şək. 2.25);

bir qırışan sarı işiq - "Hərəkətə müəyyən edilmiş sür'ətlə icazə verilir; giriş svetoforu açıqdır və onu aşağı sür'ətlə keçmək tövbə olunur; qatar stansiyanın yan yoluna qəbul edilir".

2.23. Təkrarlayıcı svetofor - **bir yaşıl işıqla** - çıxış və ya marşrut svetoforunun açıq olmasına göstərir (şək. 2.26).

Normal vəziyyətdə təkraredici svetoforların işarə işqları yanmır və bu vəziyyətdə svetoforlar işarə əhəmiyyəti kəsb etmir.

Stansiyalarda dayanacağı olan sərnişin qatarları yalnız təkrarlayıcı svetoforda yaşıl işiq olduqda hərəkətə gətirilə bilər. Təkrarlayıcı (və ya çıxış) svetoforanın nasazlığından yaşıl işığı yandırmaq mümkün olmadıqda, onu keçmək qaydası "Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun qatarların hərəkəti və manevr işinə dair Təlimat"ına əsasən müəyyənləşdirilir.

Şək. 2.24

Şək. 2.25

Şək. 2.26

LOKOMOTİV SVETOFORLARI

2.24. Avtobloklama və avtomat lokomotiv işarəvericisi ilə təchiz edilmiş sahələrdə lokomotiv svetoforları ilə aşağıdakı işarələr verilir:

yaşıl işıq - "Hərəkətə icazə verilir; qatarın yaxınlaş- diqi yol svetoforunda yaşıl işıq yanır" (şək. 2.27, a);

sarı işıq - "Hərəkətə icazə verilir; qatarın yaxınlaş- diqi yol svetoforunda bir və ya iki sarı işıq yanır" (şək. 2.27, b);

sarı və qırmızı işıq birlikdə - "Dayanmağa hazır olmaqla hərəkətə icazə verilir; qatarın yaxınlaşlığı yol svetoforunda qırmızı işıq yanır" (şək. 2.27, v).

Qatar yol svetoforunu qırmızı işıqda keçən halda lokomotiv svetoforunda qırmızı işıq yanır (şək. 2.27, q).

Ağ işıq - (şək. 2.27, d) göstərir ki, lokomotiv qurğuları qoşuludur, ancaq yol svetoforunun göstəricisi lokomotiv svetoforuna ötürülmür və maşinist yalnız yol svetoforunun göstəricilərini rəhbər tutmalıdır.

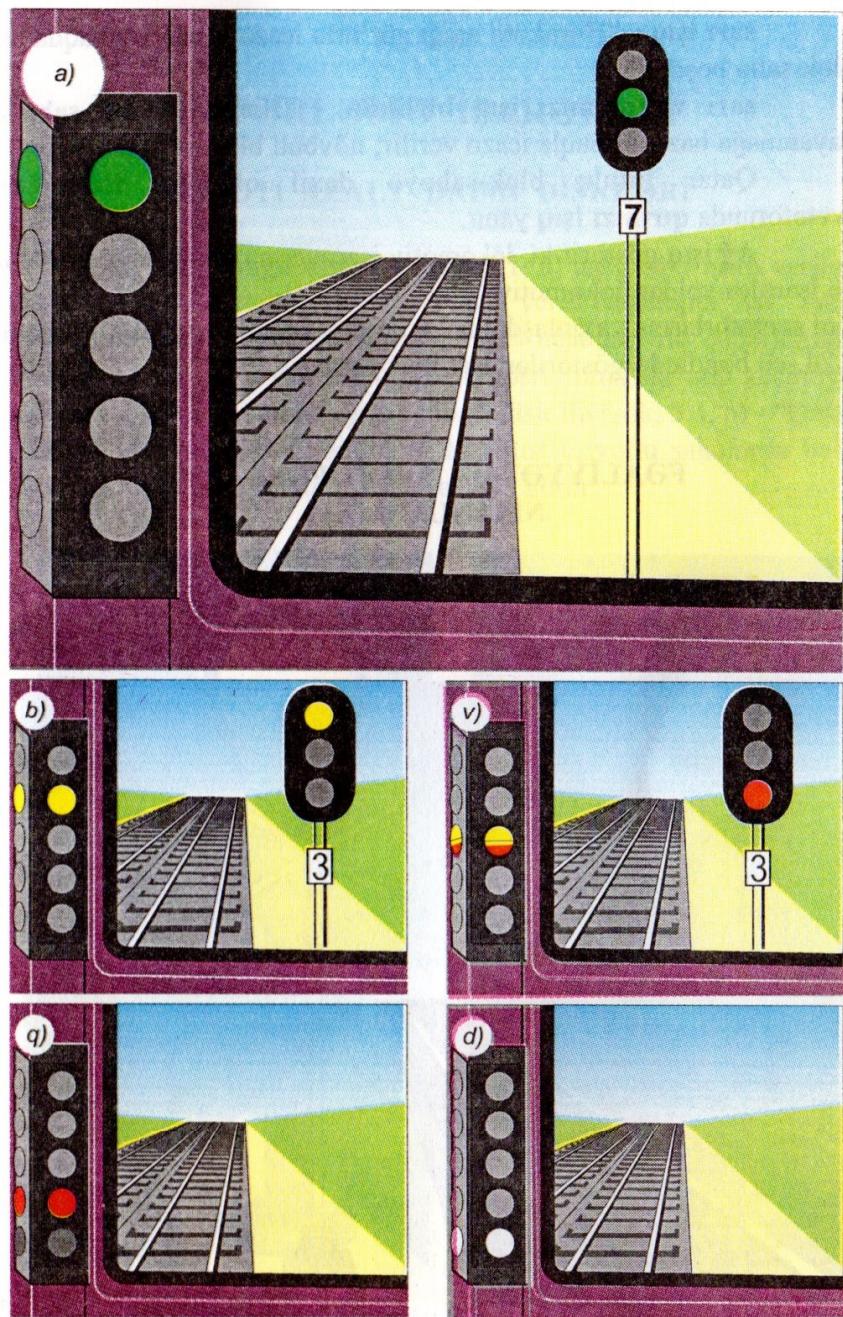
Lokomotiv svetoforu eyni zamanda aşağıdakı işarələri bildirir:

yaşıl işıqla - qatarın bir qırçısan sarı işıqlı, bir qırçısan yaşıl işıqlı və ya bir sarı və bir yaşıl işıqlı yol svetoforuna yaxınlaşmasını;

sarı işıqla - qatarın işarələrindən yuxarıdakı qırçısan iki sarı işıqlı yol svetoforuna, həmçinin yoldəyişən üzərində hərəkət istiqamətinin dəyişdirilməsini göstərən digər işarəli yol svetoforlarına yaxınlaşmasını bildirir.

2.25. Qatarların hərəkəti zamanı avtomat lokomotiv işarəverici qurğusu sərbəst işarə vermə və əlaqə vasitəsi kimi istifadə olunan sahələrdə lokomotiv svetoforları ilə aşağıdakı işarələr verilir:

yaşıl işıq - "Hərəkətə müəyyən edilmiş sür'ətlə icazə verilir; qabaqda iki və ya daha çox blok-sahə boşdur";

Şək. 2.27

sarı ışık - "Hərəkətə aşağı sür'ətlə icazə verilir; qabaqda bir blok-sahə boşdur";

sarı və qırmızı ışık birlikdə - "Hərəkətə blok-sahədə dayanmağa hazır olmaqla icazə verilir; növbəti blok-sahə tutuludur".

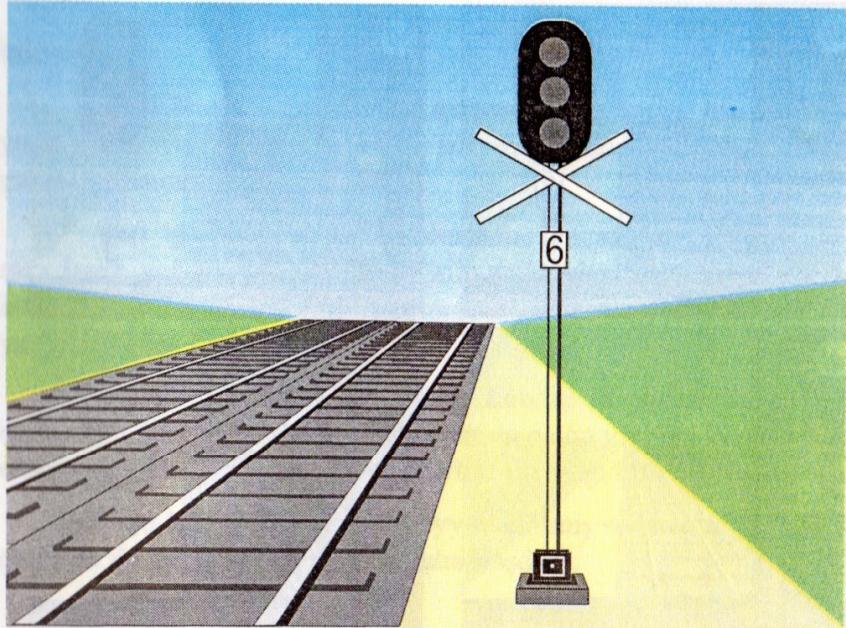
Qatar tutulu blok-sahəyə daxil olduqda lokomotiv svetoforunda **qırmızı ışık** yanır.

Ağ ışık göstərir ki, lokomotiv işarəvermə qurğuları qoşuludur və işarələr yoldan lokomotivə ötürülmür.

Yol svetoforlarına yaxınlaşdıqda lokomotiv svetoforları bu Tə'limatın 2.24.-cü bəndində göstərilən işarələri verir.

FƏALİYYƏTSİZ SVETOFORLARIN NIŞANLANMASI

2.26. Fəaliyyətsiz svetoforlar çapraz şəkildə qoyulmuş iki çubuqla nişanlanmalı və onların işarə işıqları söndürülməlidir (şək. 2.28).

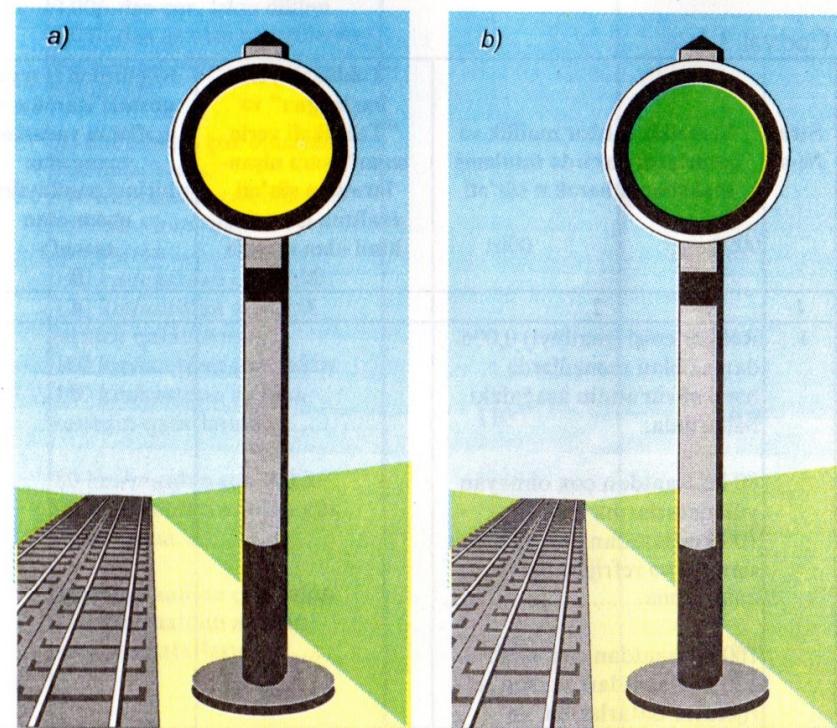
Şək. 2.28

III fəsil

ÇƏPƏRLƏMƏ İŞARƏLƏRİ

SÜR'ƏTİ AZALT DAIMI DİSKLƏRİ

3.1. Sarı rəngli disk ilə (şək. 3.1, a) aşağıdakı işarə verilir: "Hərəkətə sür'əti azaltmaqla, "Təhlükəli yerin başlangıcı" və "Təhlükəli yerin sonu" (bax. şəkil 5.19) işarə nişanları ilə çəpərlənmiş təhlükəli yeri ADDY reisinin əmrində göstərilmiş sür'ətlə keçməyə hazır olmaqla icazə verilir"; **yaşıl rəngli disk ilə** (şək. 3.1, b) - "Qatar təhlükəli yeri keçmişdir" bildirilir. Maşinist biryollu sahələrdə belə işarəni hərəkət istiqamətinin sol tərəfində görür.

Şək. 3.1

ADDY rəisinin əmrinə əsasən sür'ətin daim azaldılması tələb edilən yerlər, təhlükəli yerin sərhəddindən hər iki tərəfə 50 metr məsafədə “Təhlükəli yerin başlangıcı” və “Təhlükəli yerin sonu” daimi işarə nişanları ilə çəpərlənir. Bu işarə nişanlarından sonra 3.1. sayılı cədvəlin* 3-cü sütununda göstərilən “A” məsafəsində mənzilin rəhbər mailliyyindən və qatarların maksimal hərəkət sür'ətindən asılı olaraq, sür'əti azalt daimi işarəsi qoyulur. Sür'əti azalt daimi disklorinin və “Təhlükəli yerin başlangıcı” və “Təhlükəli yerin sonu” işarə nişanlarının qoyuluş sxemi biryollu sahədə - 3.2, a. şəklində, ikiyollu sahənin yollarından birində - 3.2, b. şəklində, ikiyollu sahənin hər iki yolunda - 3.2, v. şəklində göstərilmişdir.

* 3.1. sayılı cədvəldə və Təlimatda olan bütün sxemlərdə məsafələr metrlə verilmişdir.

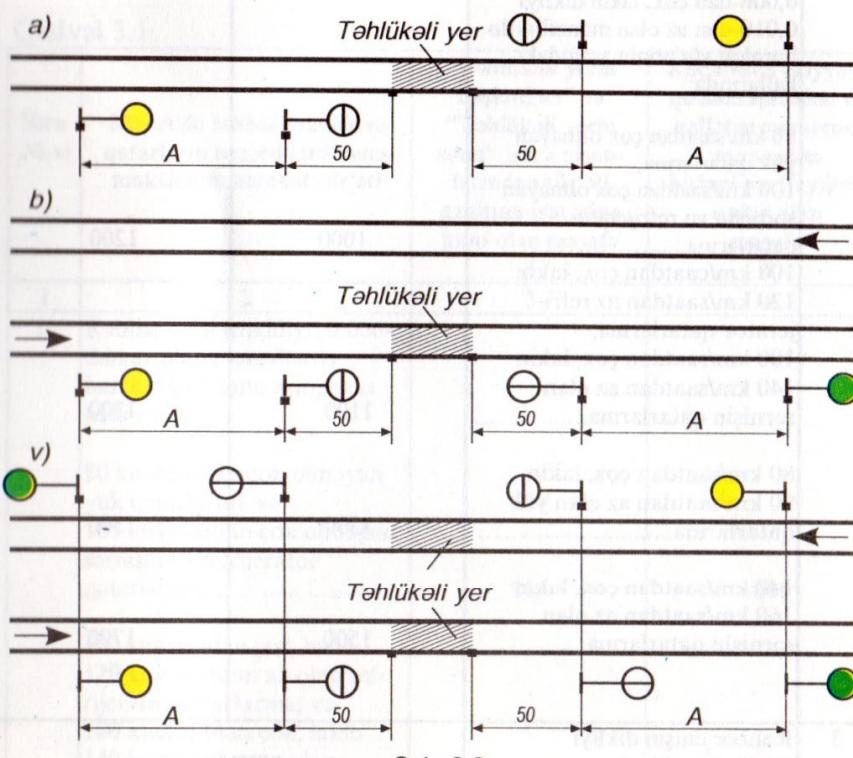
Cədvəl 3.1.

Sıra №-si	Mənzildə rəhbər mailliğ və qatarların nəzərdə tutulmuş maksimum hərəkət sür'əti	"Təhlükəli yerin başlangıcı" və "Təhlükəli yerin sonu" işarə nişanlarından sür'əti azaltma işarəsinə kimi olan məsafə	Köçürülen (səyyar) qırmızı işarədən və qəflətən yaranmış maneədən birinci partlayışya qədər olan məsafə	
			A	B
1	2	3	4	
1.	Rəhbər enisi (mailliyi) 0,006-dan az olan mənzillərdə hərəkət sür'ətinin aşağıdakı hallarında:			
	80 km/saatdan çox olmayan yük qatarlarına və 100 km/saatdan çox olmayan sərnişin və refrijerator qatarlarına.....	800	1000	
	100 km/saatdan çox, lakin 120 km/saatdan az olan refrijerator qatarlarına, və 100 km/saatdan çox, lakin 140 km/saatdan az olan sərnişin qatarlarına.....	1000	1200	

Ardı

1	2	3	4
	80 km/saatdan çox, lakin 90 km/saatda az olan yük qatarlarına.....	1100	1300
2.	90 km/saatdan çox, lakin 100 km/saatdan az olan yük qatarlarına, 140 km/saatdan çox, lakin 160 km/saatdan az sərnişin qatarlarına.....	1400	1600
	Rəhbər enisi (mailliyi) 0,006-dan çox, lakin dikliyi 0,010-dan az olan mənzillərdə hərəkət sür'ətinin aşağıdakı hallarında:		
	80 km/saatdan çox olmayan yük qatarlarına, 100 km/saatdan çox olmayan sərnişin və refrijerator qatarlarına.....	1000	1200
	100 km/caatdan çox, lakin 120 km/saatdan az refrijerator qatarlarına, 100 km/saatdan çox, lakin 140 km/saatdan az olan sərnişin qatarlarına.....	1100	1300
	80 km/saatdan çox, lakin 90 km/saatdan az olan yük qatarlarına.....	1300	1500
	140 km/saatdan çox, lakin 160 km/saatdan az olan sərnişin qatarlarına.....	1500	1700
3.	Rəhbər enisin dikliyi 0,010-dan dik olan mənzillərdə.....	ADDY rəisi tərəfindən müəyyən edilir.	

Mənzildə rəhbər maillikdən və qatarlara icazə verilən maksimal sür'ətdən asılı olaraq partlayıcıların və sür'əti azalt işarələrinin qoyulma məsafələri göstəriləklə mənzillərin siyahısı ADDY rəisi tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Şək. 3.2

SƏYYAR (KÖCÜRÜLƏN) İŞARƏLƏR

3.2. Səyyar işarələrə aiddir: hər iki üzü qırmızı və ya bir üzü qırmızı, o biri üzü ağ rəngli düzbucaq formalı lövhə; sarı rəngli (arxa tərəfi yaşıl rəngli) kvadrat formalı lövhə, dayaqlar üzərində qırmızı işıqlı fənərlər və ya qırmızı rəngli bayraqlar.

3.3. Səyyar işarələrlə aşağıdakı tələblər verilir:

Gündüz - qırmızı rəngli düzbucaqlı lövhə (və ya dayaq üzərində qırmızı bayraq) gecə dayaq üzərində qırmızı işıqlı fənər - "Dayan! İşarəni keçmək qadağandır" (şək. 3.3, a);

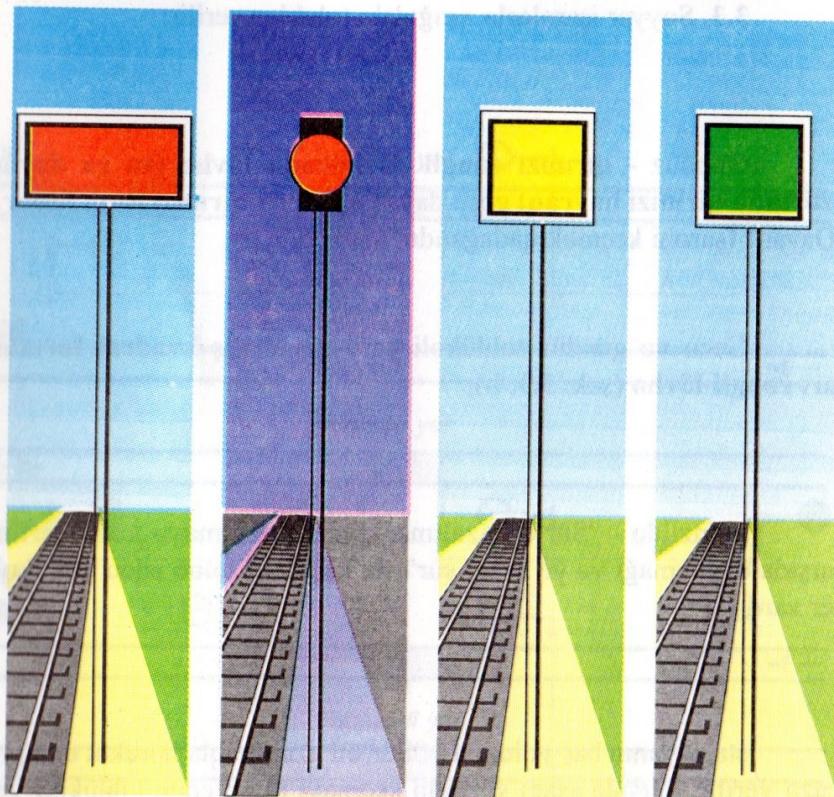
Gecə və gündüz təhlükəli yerə qoyulmuş **kvadrat formalı sarı rəngli lövhə** (şək. 3.3, b);

mənzildə - "Sür'əti azaltmaqla hərəkət etməyə icazə verilir, qarşıda dayanmayı və ya aşağı sür'ətlə keçməyi tələb edən təhlükəli yer vardır";

stansiyaların baş yolunda - "Sür'əti azaltmaqla hərəkət etməyə icazə verilir, qarşıda aşağı sür'ətlə keçməyi tələb edən təhlükəli yer vardır";

stansiyanın qalan yollarında - “İşarəni xəbərdarlıqlıda göstərilən sür’ətlə, xəbərdarlıq olmadıqda isə 25 km/saatdan artıq olmayan sür’ətlə keçməyə icazə verilir”.

Kvadrat formalı lövhənin əks tərəfində (yaşıl rəng) (şək. 3.3, v) - gecə və gündüz, mənzildə və stansiyanın baş yolunda təhlükəli yeri bütün hərəkət tərkibi keçdikdən sonra maşinistin qatarın sür’ətini müəyyən olunmuş həddə qədər artırmaq hüququnun olmasını göstərir.

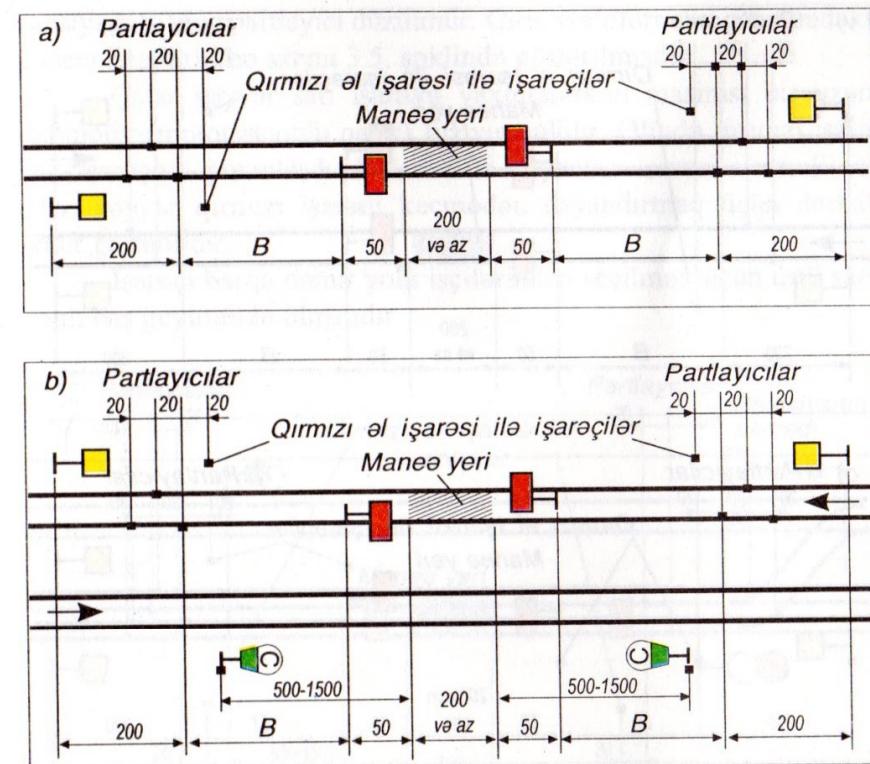
Şək. 3.3

MƏNZİLLƏRDƏ QATARLARIN HƏRƏKƏTİNƏ MANEƏ TÖRƏDƏN YERLƏRİN VƏ İŞ GÖRÜLƏN SAHƏLƏRİN ÇƏPƏRLƏNMƏSİ

3.4. Mənzillərdə qatarların hərəkəti üçün bütün maneələr, qatarın gəlməsinin gözlənilməsindən asılı olmayaraq, dayan işarələri ilə çəpərlənməlidir.

Mənzillərdə qatarların dayanmasını tələb edən iş görülən yerlər maneəli yerlər kimi çəpərlənir.

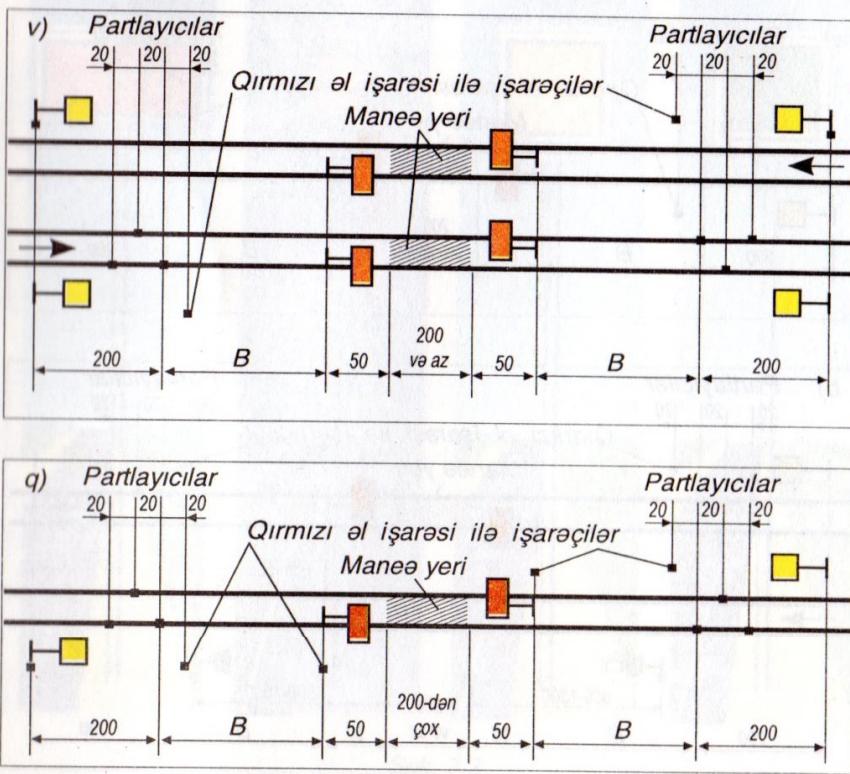
Mənzildəki maneə yeri, çəpərlənən sahənin sərhədindən, hər iki tərəfə 50 m məsafədə səyyar qırmızı işarə ilə çəpərlənir. Həmin işarələrdən, mənzildəki rəhbər mailliğdən və qatarların maksimum

hərəkət sür'ətindən asılı olaraq, 3.1.-saylı cədvəlin 4-cü sütununda göstərilən "B" məsafəsində üç ədəd partlayıcı qoyulur və iş yerinə yaxın qoyulmuş birinci partlayıcıdan qatar gözlənilən tərəfə 200 m məsafədə sür'əti azaltmanı tələb edən səyyar sarı işaretə qoyulur.

Maneənin və iş görülən yerin çəpərlənmə sxemləri birləşmədə 3.4, a şəkilində, ikiyollu sahələrdəki yollardan birində - 3.4, b şəkilində, ikiyollu sahənin hər iki yolunda - 3.4, v şəkilində göstərilmişdir.

Səyyar sür'əti azalt işarələri və partlayıcılar, birinci partlayıcıdan iş yerinə tərəf 20 metr məsafədə əlində qırmızı işaretə tutmuş işarəçinin mühafizəsi altında olmalıdır. Səyyar qırmızı işarələr isə iş rəhbərinin nəzarətində olmalıdır.

Şək. 3.4

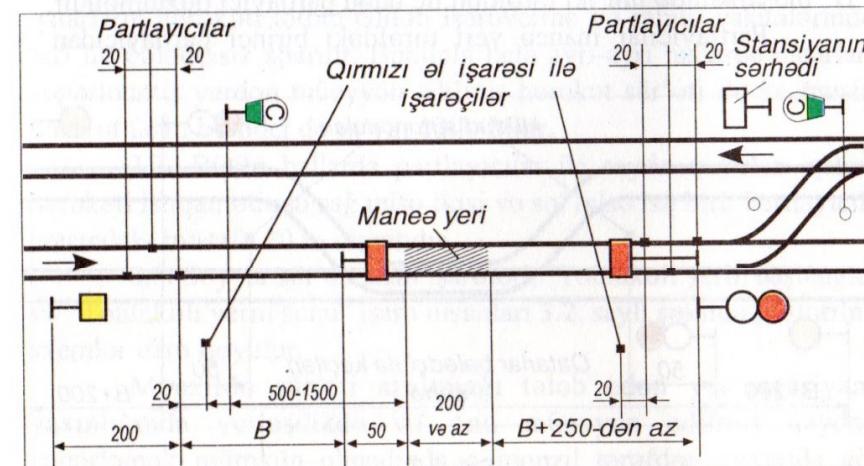
İş geniş əhatədə (200 m-dən çox) görülərkən iş yeri 3.4, q şəkilində göstərilən qaydada çəpərlənir.

Çəpərlənməsi tələb olunan sahənin sərhədindən 50 m məsafədə hər iki tərəfə qoyulmuş səyyar qırmızı işarələr əlində qırmızı işaretə tutan işarəçinin mühafizəsi altında olmalıdır.

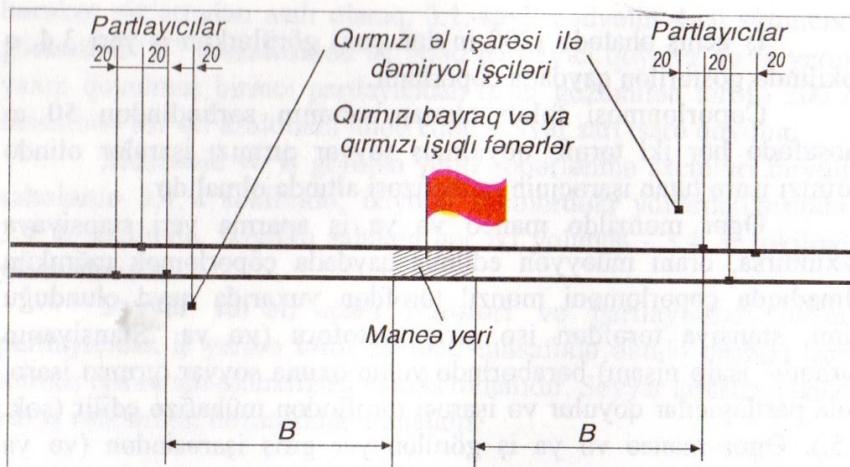
Əgər mənzildə maneə və ya iş aparma yeri stansiyaya yaxındırısa, oranı müəyyən edilmiş qaydada çəpərləmək mümkün olmadıqda çəpərləməni mənzil tərəfdən yuxarıda qeyd olunduğu kimi, stansiya tərəfdən isə giriş svetoforu (və ya "Stansiyanın sərhədi" işarə nişanı) bərabərində yolu oxuna səyyar qırmızı işaretə, yola partlayıcılar qoyulur və işarəçi tərəfindən mühafizə edilir (şək. 3.5.). Əgər maneə və ya iş görülən yer giriş işarəsindən (və ya "Stansiyanın sərhədi" işarə nişanından) 60 m-dən az məsafədədirsə, stansiya tərəfdən partlayıcı düzülmür. Giriş svetoforunun qabağında maneəni çəpərləmə sxemi 3.5. şəklində göstərilmişdir.

Qatar səyyar sarı işaretə yaxınlaşarkən maşinist bir uzun lokomotiv (motorvaqonlu qatar) fiti verməlidir. Əlində qırmızı işarə olan işarəçi yaxınlaşdıqda isə fitlə dayanma işarəsi verməli və qatarı səyyar qırmızı işarəni keçmədən dayandırmaq üçün dərhal tədbir görməlidir.

İşarəçi başqa dəmir yolu işçilərindən seçilmək üçün üstü sarı röngli baş geyimində olmalıdır.

Şək. 3.5

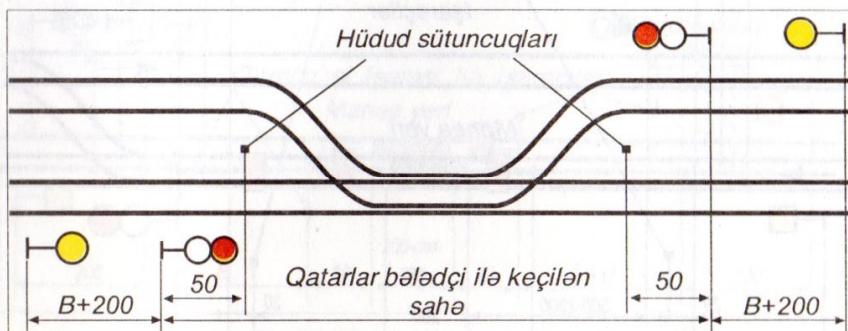

Şək.3.6

Çoxiyollu mənzillərdə qatarların hərəkəti üçün manəq törədən yerlər və iş görülən yerlər ADDY tərəfindən müəyyən edilmiş qaydaya uyğun çəpərlənir.

3.5. Mənzildə qəflətən qatarların hərəkətinə manəq törədən hal baş verdikdə və lazımı səyyar işarələr olmadıqda hadisə yerinə dayan işarəsi (şək. 3.6) qoyulmalıdır: gündüz – qırmızı bayraq, gecə-qırmızı işıqlı fənər və rəhbər mailliğindən və qatarların maksimum sür'ətindən asılı olaraq, 3.1 sayılı cədvəlin 4-cü sütununda göstərilən "B" məsafəsində hər iki tərəfdən üç ədəd partlayıcı düzülməlidir.

Partlayıcılar manəq yeri tərəfdəki birinci partlayıcıdan 20

Şək.3.7

metr məsafədə qırmızı əl işarəsi ilə dayanan dəmir yol işçisi tərəfindən mühafizə olunmalıdır. İşarələr ilk növbədə qatar gözlənilən tərəfə qoyulmalıdır. Biryolu sahələrdə qatarın hansı tərəfdən gəlməsi mə'lum olmadıqda işarələr, ilk növbədə çəpərlənən yerə doğru eniş tərəfdən, düz səthli sahələrdə isə əyri və ya qazma torpaq yatağı olan tərəfdən qoyulmalıdır.

Qəflətən yaranan maneəni çəpərləmə zamanı işçilərin hərtərəfli hərəkət qaydaları ADDY-nin müvafiq tə'limatı ilə müəyyənləşdirilir.

3.6. Qatarın yalnız bələdçi ilə (15 km/saatdan az sür'ətlə) keçə bildiyi, eləcə də ikiyolu sahələrdə yolların eyni səviyyədə qovuşduğu yerlər hərəkət üçün maneə yaradan yer kimi çəpərlənir, yola isə partlayıcı qoyulmur. Bu işarələrin qoyulması haqqında qatarlara yazılı xəbərdarlıq verilir. Xəbərdarlıq verilməyən qatarı bələdçi ilə buraxmaq lazımlı gəldikdə yola mütləq partlayıcı düzülməlidir.

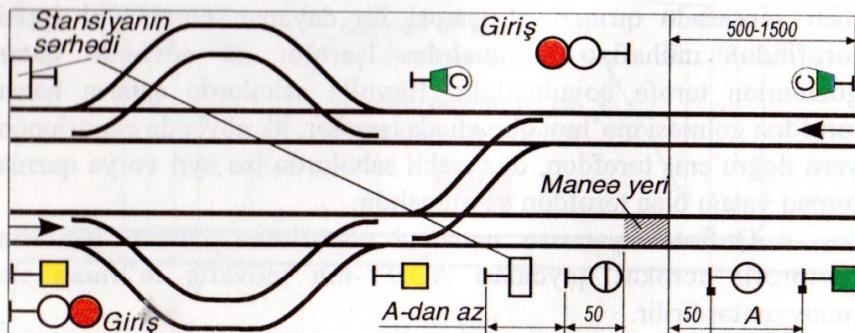
Qatarların bələdçi ilə buraxılması uzun müddətə tə'yin edildikdə, səyyar qırmızı işarə bağlı vəziyyətdə saxlanılan və qarşısına xəbərdaredici svetofor qoyulan qoruyucu svetoforla əvəz edilə bilər (şək. 3.7).

Bu qoruyucu svetoforların qoyulması ADDY rəisinin əmri ilə e'lan edilir və bu halda qatarlara xəbərdarlıq verilmir. Çəpərlənən yerin hər iki tərəfində yol postları açıldıqda, bu postlar arasında qatarların hərəkəti tövbiq edilən işarəvermə və rabitə vasitələrindən biri ilə bələdçisiz aparılır. Bununla belə ayrı-ayrı hallarda qatarların çəpərlənmiş yerdən müəyyən edilmiş hərəkət sür'əti ilə keçməsinə nəzarət bələdçi də tə'yin edilə bilər.

3.7. Bütün hallarda partlayıcılar üç sayda qoyulur: qatarın hərəkəti istiqamətində sağ relsə ikisi və sol relsə isə biri. Partlayıcılar arasındakı məsafə 20 m olmalıdır.

3.8. Səyyar sür'əti azalt işarələri, "Təhlükəli yerin başlangıcı" və "Təhlükəli yerin sonu" işarə nişanları 3.2. sayılı şəkildə göstərilmiş sxemlər üzrə qoyulur.

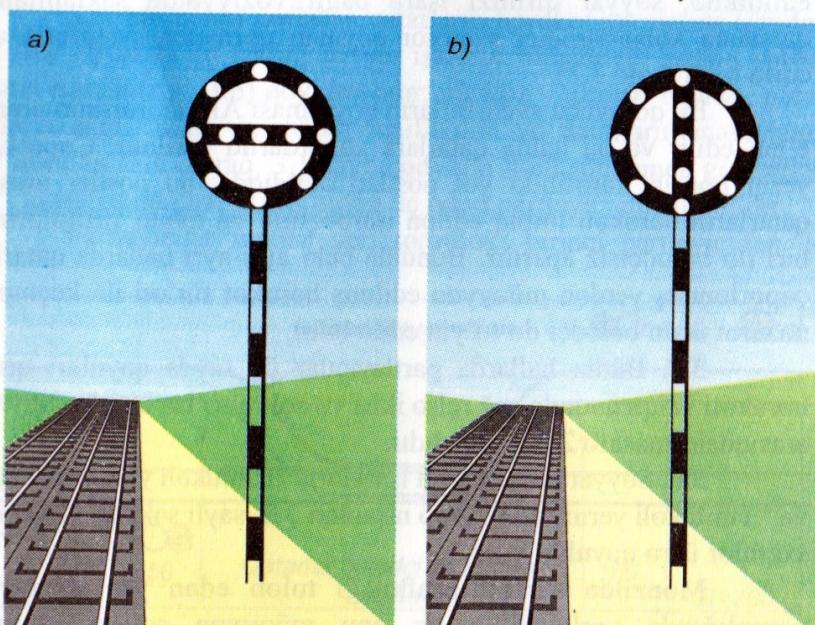
Mənzildə sür'əti azaltmağı tələb edən yer stansiyasının yaxınlığında yerləşdikdə və onu müəyyən edilmiş qaydada çəpərləmək mümkün olmadıqda o mənzil tərəfdən yuxarıda gös-

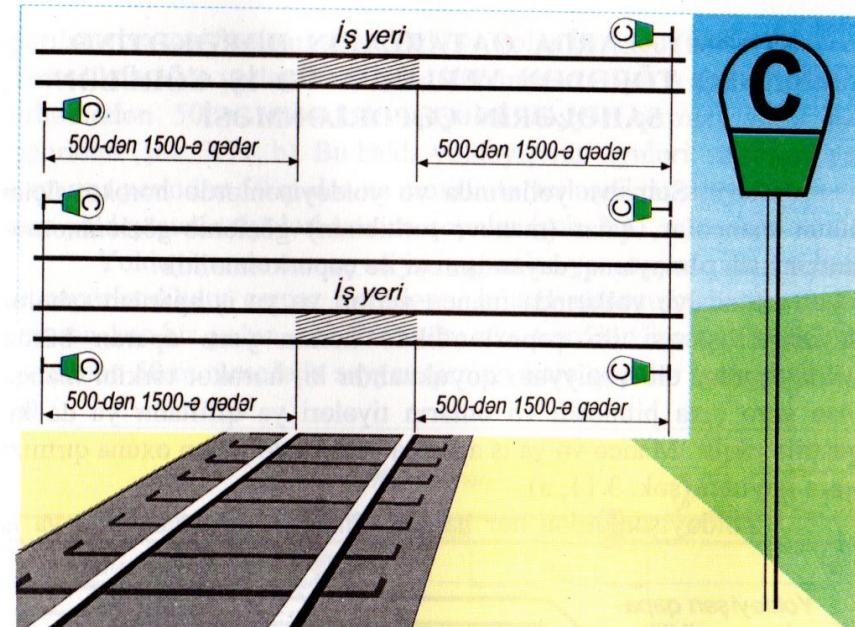
Şək. 3.8

tərildiyi kimi, stansiya tərəfdən isə 3.8. sayılı şəkildə göstərildiyi kimi çəpərlənir.

Maşinist səyyar sarı işarəyə yaxınlaşan zaman bir uzun lokomotiv (və ya motorvaqon qatarı) fiti verməyə borcludur və qatarı elə idarə etməlidir ki, "Təhlükəli yerin başlangıcı" (şək. 3.9, a) və "Təhlükəli yerin sonu" (şək. 3.9, b) səyyar işarə nişanları ilə

Şək. 3.9

Şək. 3.10

çəpərlənmiş yeri xəbərdarlıq göstərilən sür'ətlə, xəbərdarlıq olmadıqda isə 25 km/saatdan çox olmayan sür'ətlə keçsin.

"Təhlükəli yerin sonu" işarə nişanının əks tərəfində "Təhlükəli yerin başlangıcı" işarəsi yerləşdirilir.

Səyyar sür'əti azalt işarəsi və "Təhlükəli yerin başlangıcı" və "Təhlükəli yerin sonu" işarə nişanları stansiya yollarında və ya çox yollu mənzillərdə gödək dayaqlarda istifadə edilə bilər.

3.9. Dayan və ya sür'əti azalt işarələri ilə çəpərlənməsi tələb edilməyen, lakin işləyənlərə qatarın yaxınlaşması haqda xəbərdarlıq etməyi tələb edən, yolun iş görülən yerləri fit vermək üçün "C" səyyar işarə nişanı ilə çəpərlənir və onlar iş aparılan yolun, eləcə də yanaşı baş yolların hər birinin yanında qoyulur (şək. 3.10).

Səyyar "C" işarə nişanları eyni qaydada yanaşı baş yolda dayan və ya sür'əti azalt işarələri ilə çəpərlənmiş yerlərdə iş görüldükdə də qoyulur (bax şək. 3.4, b və 3.5):

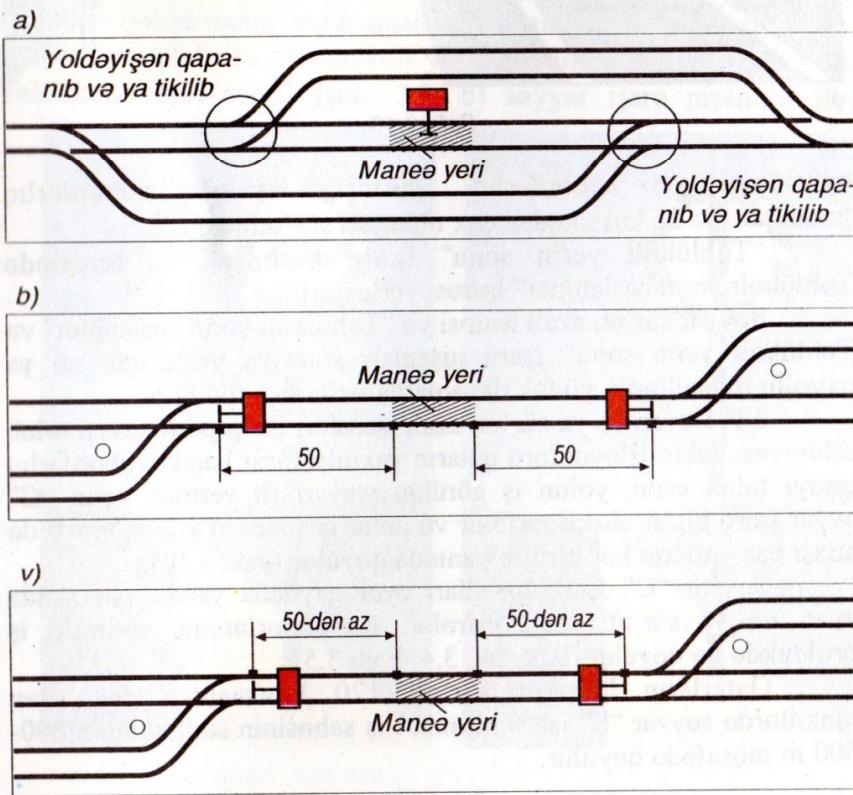
Qatarların hərəkət sür'əti 120 km/saatdan çox olan mənzillərdə səyyar "S" işarə nişanları iş sahəsinin sərhədindən 800-1500 m məsafədə qoyulur.

STANSİYALARDADA QATARLARIN HƏRƏKƏTİNƏ MANEƏ TÖRƏDƏN YERLƏRİN VƏ İŞ GÖRÜLƏN SAHƏLƏRİN ÇƏPƏRLƏNMƏSİ

3.10. Stansiya yollarında və yoldəyişənlərdə hərəkət üçün bütün maneələr, qatar (manevr tərkibinin) gözlənib-gözlənməməsindən asılı olmayaraq, dayan işarəsi ilə çəpərlənməlidir.

Stansiya yollarında maneə yerləri və ya iş aparılan sahələr dayanma işarəsi ilə çəpərləndikdə həmin yerə aparan bütün yoldəyişənlər elə vəziyyətə qoyulmalıdır ki, hərəkət tərkibi maneə olan yerə çıxa bilməsin və onların tiyələri ya qifillənir ya da ki, qəstilli tikilir. Maneə və ya iş aparma yerlərində yolun oxuna qırmızı işarə qoyulur (şək. 3.11, a).

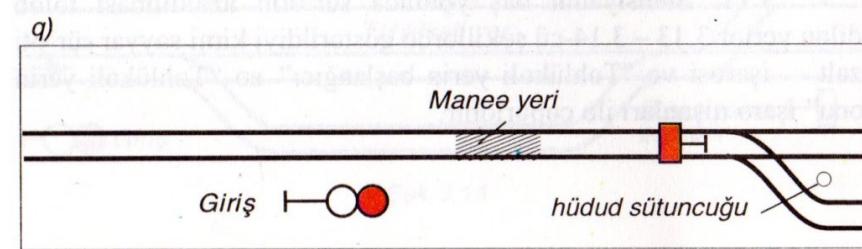
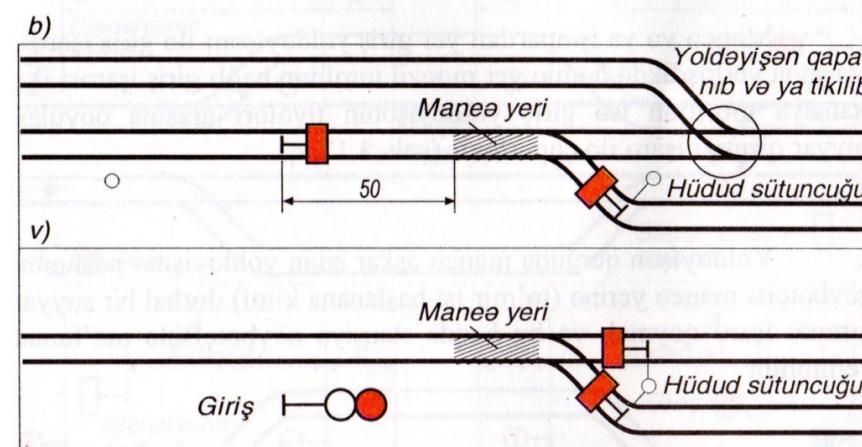
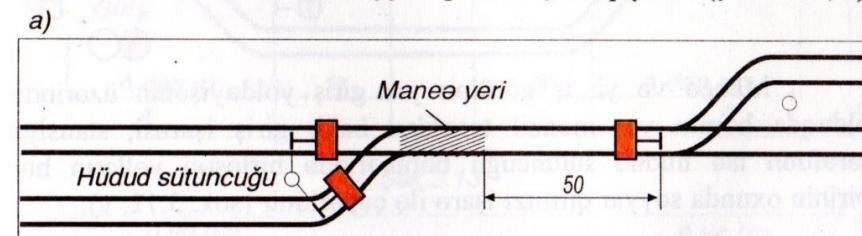
Yoldəyişənlərdən hər hansı birinin tiyələri maneə və ya iş

Şək. 3.11

aparılan yerə tərəf istiqamətləndikdə və yolun izolə edilməsinə imkan vermədikdə, belə yerlər hər iki tərəfdən maneə və ya iş aparılan yerin sərhədindən 50 m məsafədə qoyulan səyyar qırmızı işarə ilə çəpərlənir (şək. 3.11, b). Bu halda yoldəyişənin tiyələri maneə və ya iş aparma yerindən 50 m-dən az məsafədə yerləşdikdə səyyar qırmızı işarə yoldəyişənin tiyələri arasına qoyulur (şək. 3.11, v).

Yoldəyişəndə maneə və ya iş aparılan yer səyyar qırmızı işarə ilə çəpərləndikdə: çapraz tərəfdən - hüdud sütuncuğuna bərabərində qovuşan hər bir yolun oxu üzərində; əks tərəfdən isə yoldəyişənin tiyəsindən 50 m məsafədə səyyar qırmızı işarə qoyulur (şək. 3.12, a)

Şək. 3.12

Çəpərlənəcək yoldəyişənin yaxınlığında başqa yoldəyişən yerləşirə və onu maneəli yoldəyişən üzərinə hərəkət tərkibinin gedə bilmədiyi vəziyyətə qoymaq mümkünəs, onda, həmin yoldəyişən bu vəziyyətdə qifillanır və ya tikilir. Bu halda izolə edici yoldəyişən tərəfə səyyar qırmızı işarə qoyulmur (şək. 3.12, b).

Yoldəyişəni göstərilən vəziyyətdə qoymaq mümkün olmadıqda, həmin yoldəyişən istiqamətində maneə və ya iş aparma yerindən 50 m məsafədə səyyar qırmızı işarə qoyulur (şək. 3.12, a).

Maneə və ya iş görülən yer giriş yoldəyişənin üzərində olduqda həmin yer mənzil tərəfdən bağlı giriş işarəsi, stansiya tərəfdən isə hüdud sütuncuğunu bərabərində birləşən yolların hər birinin oxunda səyyar qırmızı işarə ilə çəpərlənir (şək. 3.12, v).

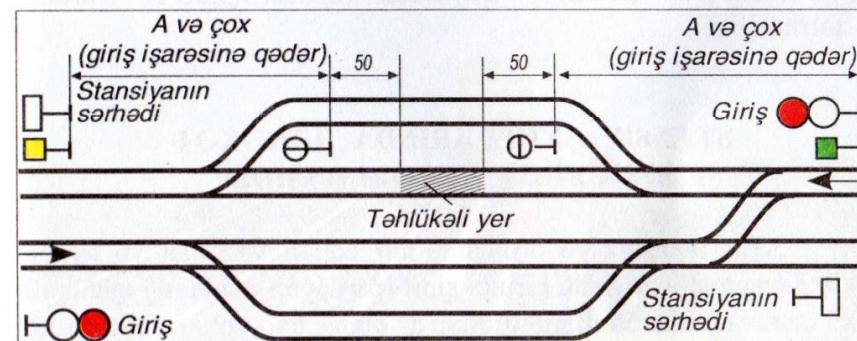
Maneə və ya iş aparılan yer giriş yoldəyişəni ilə giriş işarəsi arasında yerləşdikdə həmin yer mənzil tərəfdən bağlı giriş işarəsi ilə, stansiya tərəfdən isə giriş yoldəyişənin tiyələri arasına qoyulan səyyar qırmızı işarə ilə çəpərlənir (şək. 3.12, q).

Yoldəyişən qurğuda maneə aşkar edən yoldəyişmə postunun növbətçisi maneə yerinə (tə'mir işi başlanana kimi) dərhal bir səyyar qırmızı işarə qoymalı və bu haqda stansiya növbətçisinə mə'lumat verməlidir.

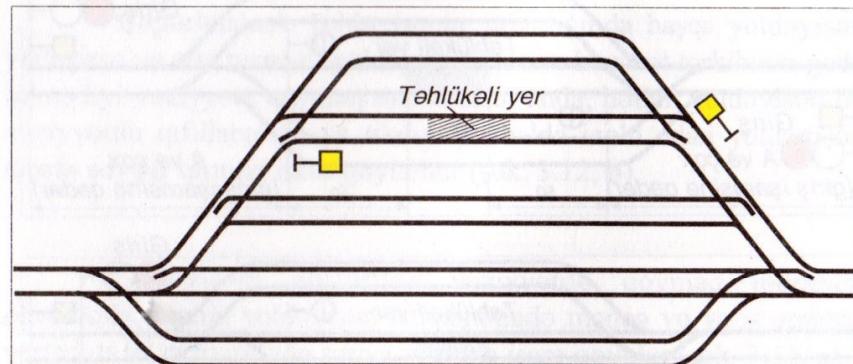
3.11. Stansianın baş yolu sür'ətin azaldılması tələb edilən yerlər 3.13 – 3.14-cü şəkillərdə göstərildiyi kimi səyyar sür'əti azaltış işarəsi və “Təhlükəli yerin başlangıcı” və “Təhlükəli yerin sonu” işarə nişanları ilə çəpərlənir.

Şək. 3.13

Şək. 3.14

Şək.3.15

Stansiyanın qalan başqa yollarında, sür'ətin azaldılmasını tələb edən yerlər olduqda onlar yalnız sür'əti azalt səyyar işarələri ilə çəpərlənir. Bu işarələrin qoyulma qaydası 3.15-ci şəkildə göstərilmişdir.

STANSİYA YOLLARINDA HƏRƏKƏT TƏRKİBİNİN ÇƏPƏRLƏNMƏSİ

3.12. Stansiya yollarında tə'mir edilən vagonlar və ayrıca yolda dayanmış içərisində birinci sinif (partlayıcı maddəsi) təhlükeli yükü olan vagonlar 50 m məsafədən az olmayaraq yoluñ oxu üzərinə qoyulmuş səyyar qırmızı işarə ilə çəpərlənir (girişli çıxışlı yollarda - hər iki tərəfdən, dalan yollarında isə - yoldəyişən tərəfdən). Bu vəziyyətdə sonuncu vagonla hündüd sütuncuğun arasında məsafə 50 m-dən az olduqda onda səyyar qırmızı işarə həmin tərəfdən hündüd sütuncuğunun bərabərində yoluñ oxuna qoyulur.

Hərəkət tərkiblərinin və ya ayrıca vagon qruplarının texniki xidməti zamanı çəpərlənmə qaydası, yerli şəraitdən asılı olaraq yoluñ hissə rəisi və ya yoluñ baş mühəndisi tərəfindən müəyyən edilir.

Vagonlara texniki xidmət və tə'mir zamanı ADDY-nin müəyyən etdiyi qaydaya uyğun olaraq svetoforla çəpərləmə üsulu tətbiq edilə bilər.

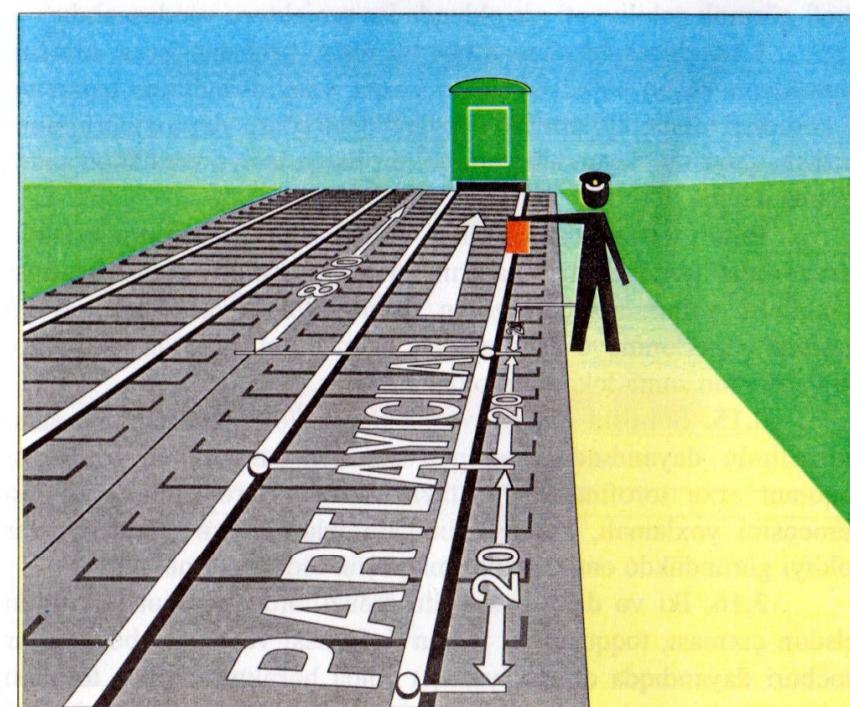
MƏNZİLDƏ MƏCBURİ DAYANMA ZAMANI QATARIN ÇƏPƏRLƏNMƏSİ

3.13. Sərnişin qatarı mənzildə məcburi dayandıqda sonuncu sərnişin vaqonunun bələdçisi maşinistin göstərişi ilə qatarı arxa tərəfdən aşağıdakı hallarda çəpərləyir:

bərpa və yanğın qatarları, eləcə də köməkçi lokomotiv tələb edildikdə, əgər kömək göstərilməsi arxa tərəfdən gözlənilirsə ;

qatar bütün işarəvermə və əlaqə vasitələrinin fəaliyyətində fasilə yaranan zaman ikiyollu mənzilə düzgün olan yolla və ya biryollu mənzilə arxasında başqa qatarın göndərilməsi barədə bildirişlə göndərildikdə ;

Dayanmış qatarı çəpərləyən sonuncu sərnişin vaqonunun bələdçisi əl tormozunu işə salmalıdır, qatarın arxa tərəfindən 800 m

Şək. 3.16

məsafədə partlayıcıları düzəmli, sonra isə düzdüyü partlayıcıdan 20 m məsafədə geriyə, qatara tərəf gələrək mənzil tərəfə qırmızı əl işarəsi göstərməlidir (şək. 3.16).

Başqa qatarlar mənzildə məcburi dayandıqda, onlar yalnız o hallarda çəpərlənir ki, qatar bütün işarəvermə və əlaqə vasitələrinin fəaliyyətinin fasiləsi zamanı ikiyollar mənzilə düzgün yolla və ya biryollu mənzilə arxasında başqa qatar göndəriləcəyi barədə bildirişlə göndərilmiş olsun.

Bu halda çəpərləməni maşinist köməkçisi aparır, qatar dayandıqdan sonra o, dərhal qatarın arxa tərəfinə getmeli, qatarnın sonu işarəsinin olub-olmamasını yoxlamalı, mənzili diqqətlə izləməli və arxadan gələn qatarı saxlamaq üçün tədbirlər görməlidir.

Mənzildə dayanmış qatara kömək qabaq tərəfdən verilir, bərpa, yanğınsöndürmə qatarı, köməkçi lokomotiv və s. yaxınlaşdıqda aparıcı lokomotivin maşinisti ümumi həyəcan işarəsi verməli, gündüz ətrafi görmək qabiliyyəti pis olduqda isə projektoru yandırmalıdır.

3.14. Mənzildə dayanmış sərnişin qatarının arxa tərəfini çəpərləyən vəqon bələdçisi yalnız bərpa, yanğınsöndürmə qatarı və ya köməkçi lokomotiv ora çatıb dayandıqdan sonra və ya çəpərləməni sərnişin qatarının dayandığı yerə gəlmış başqa işçiyə verdikdən sonra vəqona qayda bilər.

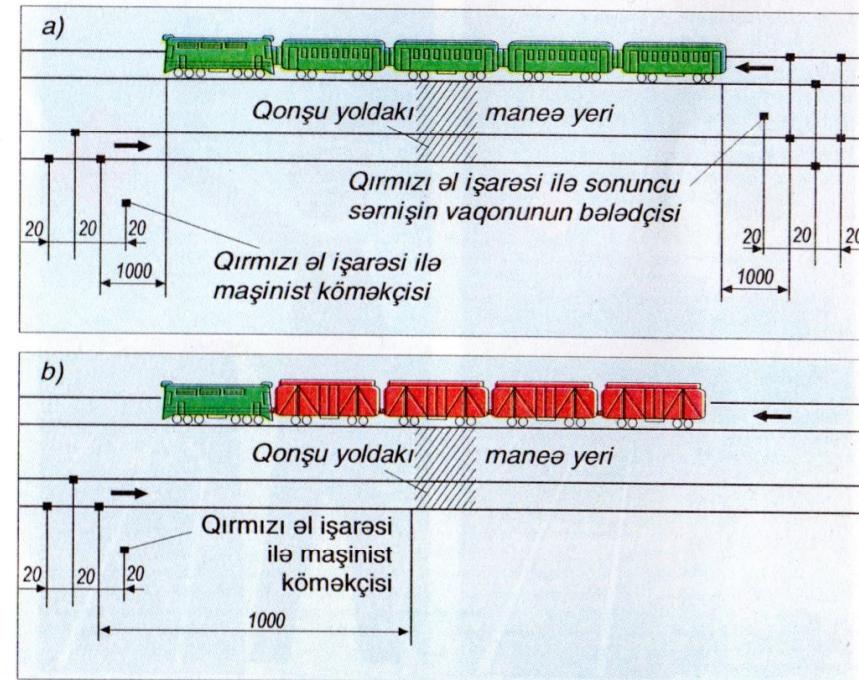
Bütün işarəvermə və əlaqə vasitələrinin fəaliyyətində fasilə yarandıqda göndərilmiş qatarın arxa tərəfində olan maşinist köməkçisi yalnız arxadan gələn qatar çatıb dayandıqdan və ya maşinist çəpərlənməyə daha ehtiyac qalmadığını bildirən lokomotiv fiti verdikdən sonra lokomotivə qayda bilər.

3.15. Sərnişin qatarı avtobloklama ilə təchiz edilmiş sahə mənzilində dayandıqda, sonuncu sərnişin vəqonunun bələdçisi vəqonun arxa tərəfindəki “qatarın sonu” işarələrinin görünmə dərəcəsini yoxlamalı, mənzili diqqətlə izləməli və arxadan qatar gəldiyi göründükdə onu dayandırmaq üçün tədbir görməlidir.

3.16. İki və daha çox yolu mənzillərdə hərəkət tərkibinin rəlsdən çıxmazı, toqquşması, yükün dağıılması və s. səbəbdən qatar məcburi dayandıqda qonşu (yanaşı) yolda hərəkətə maneə törədən, yerin çəpərlənməsi tələb olunarsa maşinist ümumi həyəcan işarəsi görməlidir.

Bu vəziyyətdə sərnişin qatarı dayandıqda, qatar baş tərəfdən maşinist köməkçisi, arxa tərəfdən isə – sonuncu sərnişin vəqonunun bələdçisi tərəfindən 3.17, a şəklində göstərildiyi kimi baş və arxa tərəfdən 1000 m məsafədə partlayıcılar düzəmklə çəpərlənir.

Başqa qatarlar dayandıqda, yanaşı yol qatar gözlənilən tərəfə maneə olan yerdən 1000 m məsafədə maşinist köməkçisi tərəfindən düzülən partlayıcılarla çəpərlənir (şək. 3.17, b). Qatarın baş hissəsi maneə yerindən 1000 m-dən çox məsafədə olduqda, yanaşı yolda partlayıcılar lokomotivin bərabərində qoyulur. Qatarın maşinisti yanaşı yolla düzgün olmayan istiqamətdə qatarın göndərilməsi haqda mə'lumat aldıqda, maneə yerindən öks tərəfdə həmin məsafədə partlayıcıları düzəmək üçün maşinist köməkçisini radiorabitə vasitəsilə çağırmalıdır.

Şək. 3.17

Sərnişin qatarlarının sür'əti 120 km/saat-dan çox olan sahələrdə partlayıcılar düzülməsi üçün lazım olan məsafə ADDY rəisi tərəfindən müəyyən edilir.

Partlayıcıyı yola qoyduqdan sonra maşinist köməkçisi və ya sonuncu vagonun bələdçişi partlayıcı qoyulan yerdə geriyə qatara tərəf 20 m məsafəyə çəkilməli və əlindəki açıq qırmızı işarəni yaxınlaşması gözlənilən qatara tərəf göstərməlidir.

3.17. Mənzildə məcburi dayanmış qatarın baş və son (quyruq) hissəsini və eləcə də ikiyollu və ya çox yolu sahələrin yanaşı yolunda qatarların hərəketinə maneə yaranan yeri çəpərlənmək üçün aparıcı lokomotiv maşinistinin göstərişi ilə lokomotiv briqadasının işçiləri, sərnişin vagonlarının bələdçiləri, konduktorlar, eləcə də başqa xidmət işçiləri cəlb oluna bilərlər.

IV fəsil

ƏL İŞARƏLƏRİ

4.1. Əl işarələri ilə aşağıdakı tələblər verilir :

a) gündüz **açıq qırmızı bayraq** və gecə əl fənərinin **qırmızı işığı** - "Dayan! Hərəkət qadağandır" (şək. 4.1).

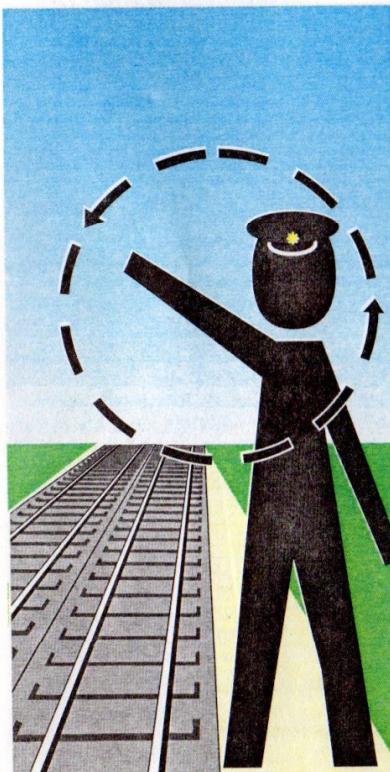
Gündüz qırmızı bayraq, gecə isə əl fənərinin qırmızı işığı olmadıqda dayan işarəsi aşağıdakı kimi verilir: gündüz - **sarı**

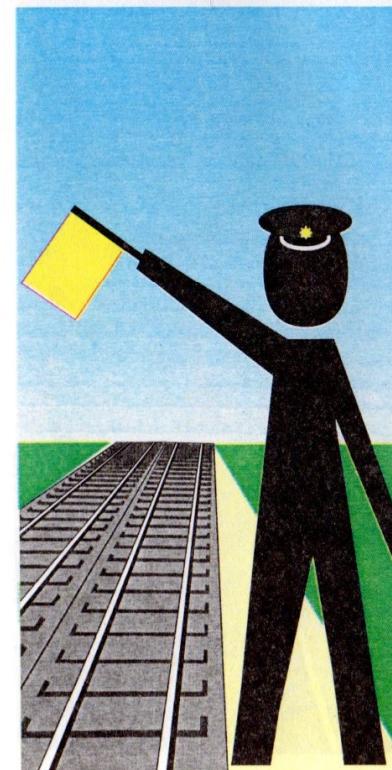
Şək. 4.1

bayraqın, əlin və ya hər hansı bir əşyanın dairəvi hərəkətilə; gecə - əl fənərinin istənilən rəngdə işığının dairəvi hərəkətilə (şək. 4.2);

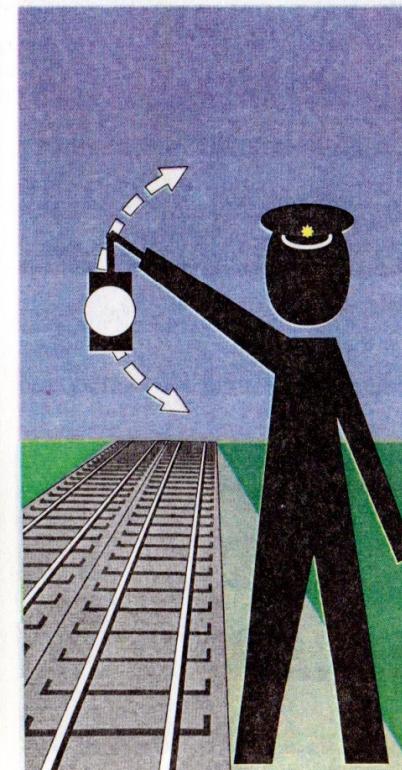
b) gündüz açıq sarı bayraq və gecə əl fənərinin sarı işığı - hərəkətə xəbərdarlıqda və ya yol rəisinin əmrində göstərilən sür'ətlə,

Şək. 4.2

Şək. 4.3

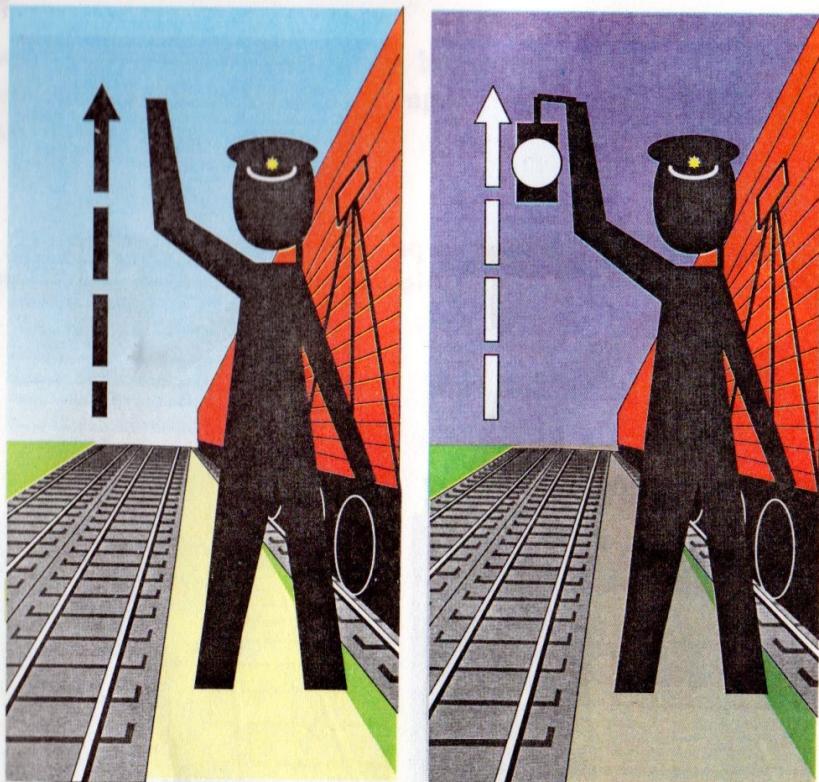

Şək. 4.4

bu göstərişlər olmadıqda isə 25 km/saat sür'ətdən artıq olmayan sür'ətlə icazə verilir" (şək. 4.3).

Əl fənərinin sarı işığı ancaq stansiya hüdudlarında tətbiq edilə bilər. Gecə əl fənərlərinin sarı işığı olmadığı halda stansiyada sür'əti azalt işarəsi şəffaf-ağ işıqlı əl fənərinin aşağı və yuxarı yavaş hərəkəti ilə verilə bilər (şək. 4.4).

Bütün hallarda mənzildə gecə sür'əti azalt işarəsi yalnız şəffaf-ağ işıqlı əl fənərinin aşağı və yuxarı yavaş hərəkəti ilə verilməlidir (şək. 4.4).

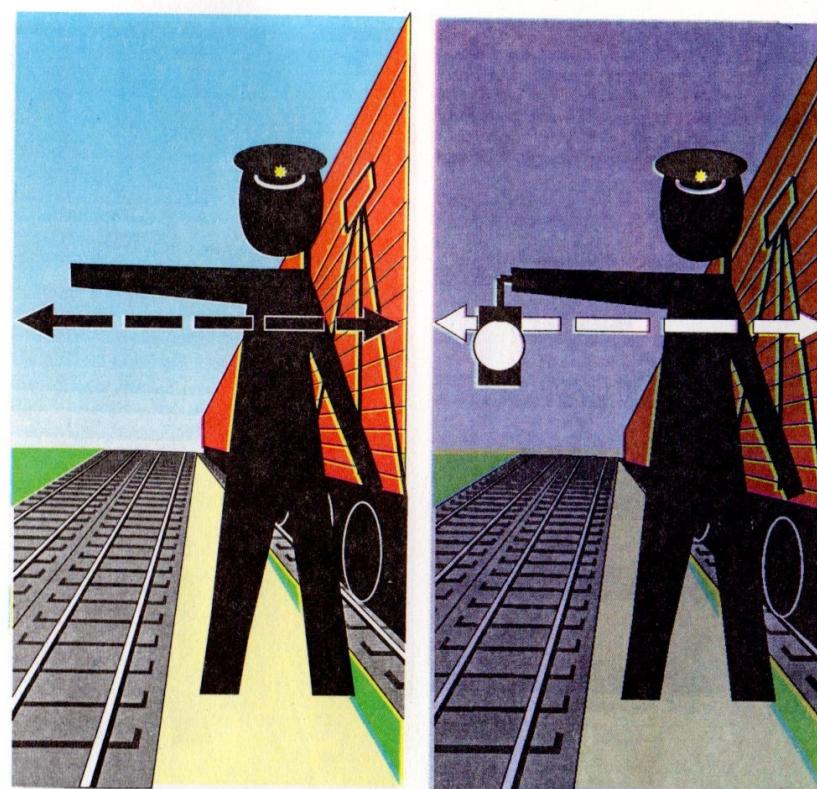

Şek. 4.5

4.2. Avtotormozlar yoxlanıлarkən aşağıdakı işarələr verilir:

Maşinistdən sınaq tormozlaması aparmağın tələb olunması (şifahi xəbərdarlıqdan sonra): gündüz - **şaquli qaldırılmış əl ilə**; gecə - **qaldırılmış şəffaf ağ işıqlı əl fənəri ilə** (şək. 4.5). Maşinist bir qısa lokomotiv fiti ilə cavab verərək tormozlamağa başlayır;

Maşinistdən tormozu buraxmağın tələb olunması: gündüz - **əlin qarşıda üfiqi hərəkəti ilə**, gecə - **eyni qaydada şəffaf ağ işıqlı əl fənəri ilə** (şək. 4.6)

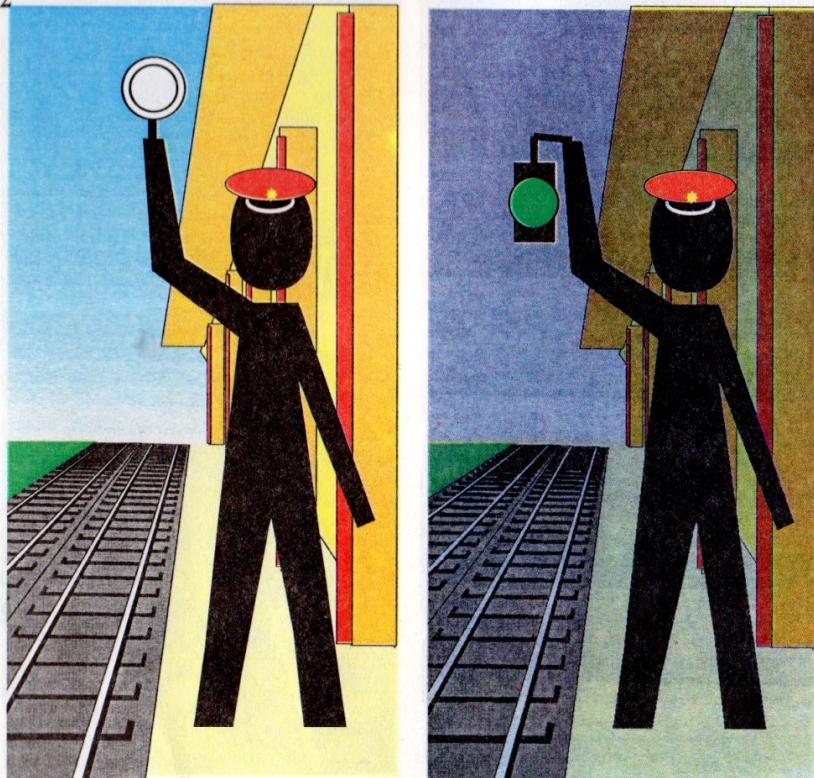

Şek. 4.6

Maşinist iki qısa lokomotiv fiti ilə cavab verərək tormozu buraxır.

Avtomat tormozlar yoxlanılan zaman göstərişləri vermək üçün radiorabitə və ya ikitərəfli park rabitəsi tətbiq edilə bilər.

4.3. Vəzifəsinə stansiyadan göndərilən və ya dayanmadan keçən qatarların müşayəti həvalə olunmuş stansiya növbətçisi aşağıdakı işarələri göstərir: gündüz - **əllə şaquli yuxarı qaldırılmış**

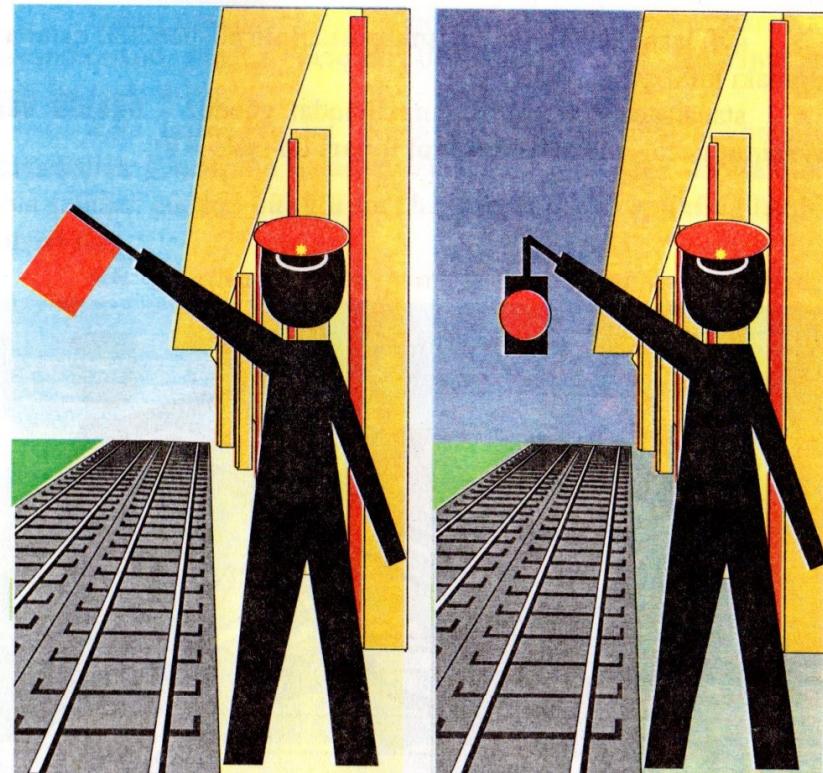

Şek. 4.7

Əhatəsi qara zolaqlı ağ rəngli əl diskini və ya bükülü sarı bayraq; gecə - yuxarı qaldırılmış əl fənərinin yaşıl işığı (şək. 4.7).

Bu onu göstərir ki, qatar stansiyadan yola düşə bilər (çıxış işarələri olmayan yollardan mənzilə çıxməq üçün müvafiq icazə olduğu halda), yaxud müəyyən olunmuş sür'ətlə stansiyani dayanmadan keçə bilər. Qatar dayanmadan keçərkən, həmin işarə qəbul olunan qatarın lokomotivinə stansiya növbətçisinin yanından keçənədək göstərilir.

Vəzifəsinə qatarların müşayət edilməsi həvalə olunan stansiya növbətçisi dayanması nəzərdə tutulmayan sərnişin, poçt-baqaj və yük - sərnişin qatarlarının stansiyada cədvəl üzrə dayandırılması üçün aşağıdakı işarələri göstərməlidir : gündüz -

Şek. 4.8

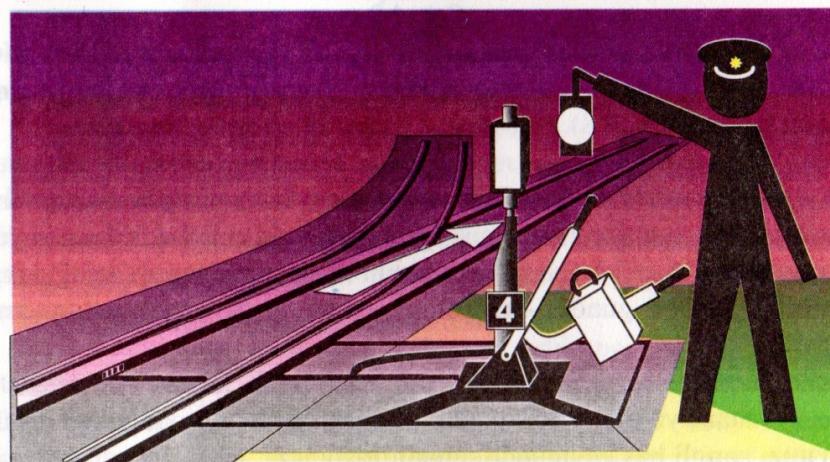
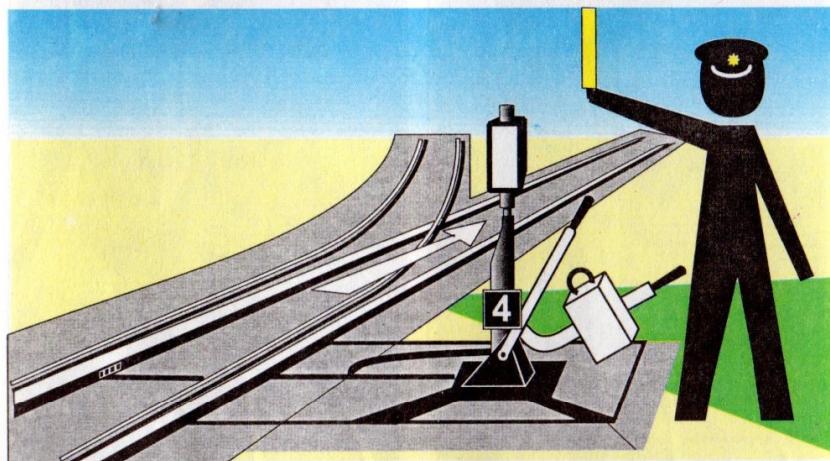
qırmızı əl diskini və ya açıq qırmızı bayraq; gecə-əl fənərinin qırmızı işığı (şək. 4.8).

Stasiya növbətçisinin iş yeri yoldəyişmə postuna köçürürlən stansiyalarda stansiya növbətçisi qatarı yan yola qəbul edərkən və ya stansiyada dayandırarkən (cədvəldən asılı olmayaraq) aşağıdakı işarələri göstərir: gündüz - **açıq sarı bayraq**; gecə - **əl fənərinin sarı işığı**.

Stansiya növbətçisi qatarları qarşılayıb yola salarkən üstü **qırmızı rəngli** baş geyimində olmalıdır.

4.4. İşarəcilər və yoldəyişmə postlarının növbətçiləri qatarları aşağıdakı kimi qarşılıyırlar:

stansiyadan baş yolla buraxıldığda: gündüz - **bükülü sarı bayraqla**; gecə - **şəffaf-ağ işıqlı əl fənəri ilə** (şək. 4.9);

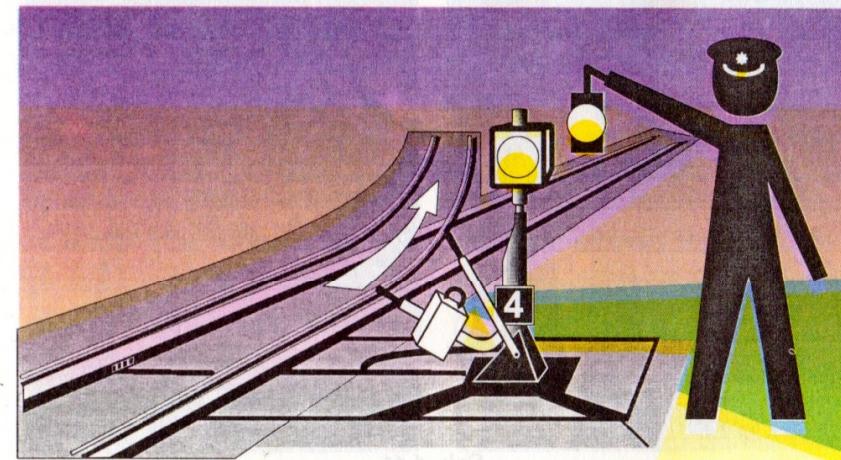
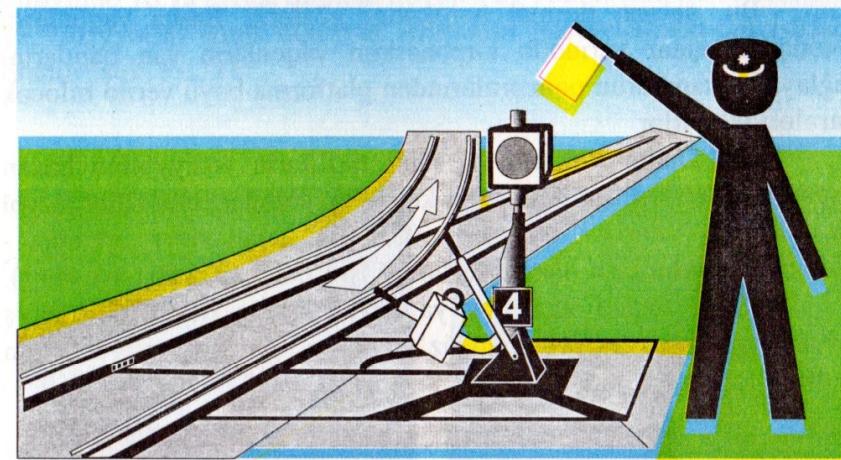

Şək. 4.9

Qatarı stansiyanın yan yoluna qəbul edərkən və ya stansiyada dayandırarkən: gündüz - **açıq sarı bayraqla**; gecə - **əl fənərinin sarı işığı ilə** (şək. 4.10).

4.5. İşarəcilər və yoldəyişmə postlarının növbətçiləri stansiyadan göndərilən qatarları bütün hallarda aşağıdakı işarələrlə yola salırlar: gündüz-bükülü sarı bayraqla; gecə - **şəffaf-ağ işıqlı əl fənəri ilə**.

4.6. Qatardan lokomotivin maşinistinə dayan işarəsi aşağıdakı

Şək. 4.10

kimi verilir: gündüz - **açıq qırmızı bayraqla**; gecə - **əl fənərinin qırmızı işığı ilə**.

4.7. Sərnişin qatari dayandıqdan sonra stansiyadan yola salınarkən radiokupe (qırargah) və sonuncu sərnişin vaqonlarının bələdçiləri sərnişin platformasına tərəf (platformanın sonunadək) aşağıdakı işarələri göstərməlidirlər:

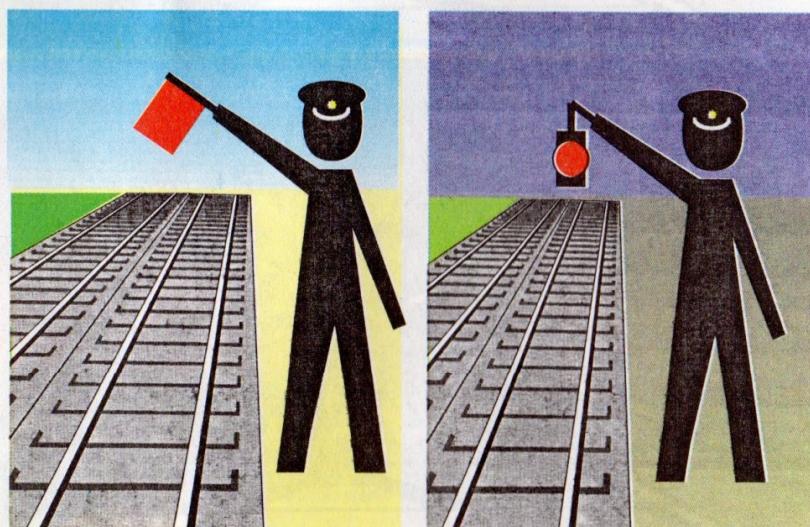
gündüz - **bükülü sarı bayraq**;

gecə - **şəffaf-ağ işıqlı əl fənəri ilə**;

Bu, qatarın normal hərəkətini göstərir. Başqa vaqonların bələdçiləri qatar yerindən tərpənərkən vaqonların yan kapılarını bağlayır və tamburun pəncərələrindən platforma boyu verilə biləcək işarələri izləyirlər.

4.8. Dəmir yolların və sün'i tikililərin vəziyyətinə baxan (müayinə edən) işçilər, həmçinin kecid növbətçiləri mənzillərdə yol boş olduqda qatarları aşağıdakı işarələrlə qarşılıyırlar: gündüz - **bükülü sarı bayraqla**; gecə - **şəffaf-ağ işıqlı əl fənəri ilə** (şək. 4.11).

Onlar sür'əti azalt və ya dayan işarəsi ilə çəpərlənmiş yerlərdə qatarları gecə və gündüz yolda qoyulmuş işarələrə uyğun işarələrlə qarşılıyırlar.

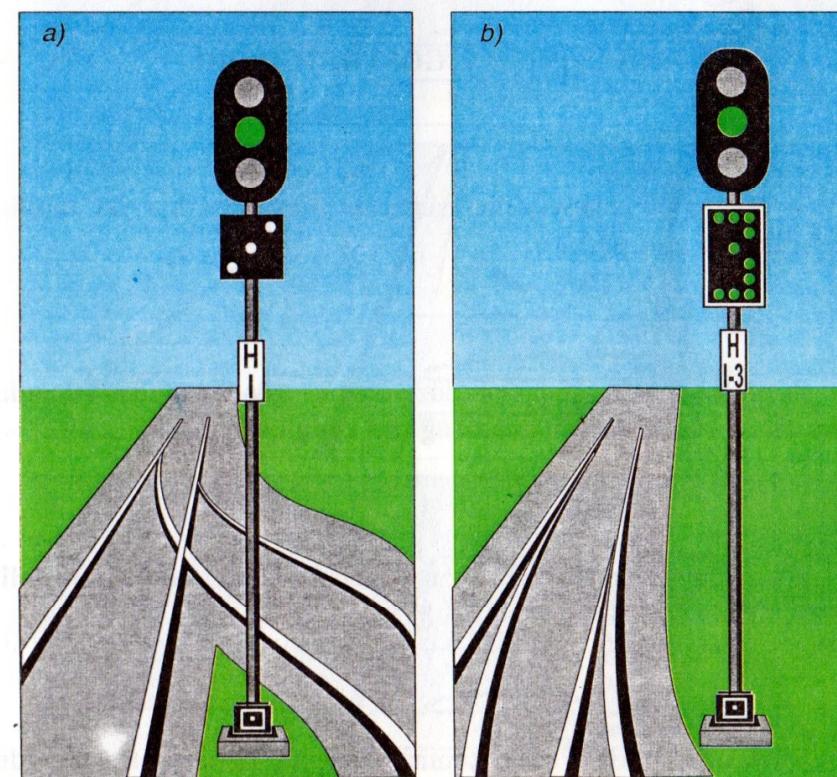
Şək. 4.11

V fəsil

İŞARƏ GÖSTƏRİCİLƏRİ VƏ NİŞANLARI

MARŞRUT GÖSTƏRİCİLƏRİ

5.1. Qatara və ya manevr tərkibinə qəbul yolunu və ya hərəkət istiqamətini göstərmək lazımlı gəldikdə svetoforların dirəyində və ya ayrıca dirəkdə qoyulan **ağ rəngli** (rəqəmlə, hərfə və ya vəziyyətlə) **işıqlı marşrut istiqamət göstəricilərindən** istifadə olunur (şək. 5.1, a).

Şək. 5.1

Qrup çıxış və marşrut svetoforlarında qatarın hərəkətinə icazə verilən yolu nömrəsini göstərmək üçün **yaşıl rəngli marşrut göstəricisi** qoyulur (şək. 5.1, b).

Bu göstəricilərdən çıxış və ya marşrut svetoforlarında **ağ-ay işığı** olduqda manevr tərkibinin hərəkətinə icazə verilən yolu nömrəsini göstərmək üçün istifadə oluna bilər.

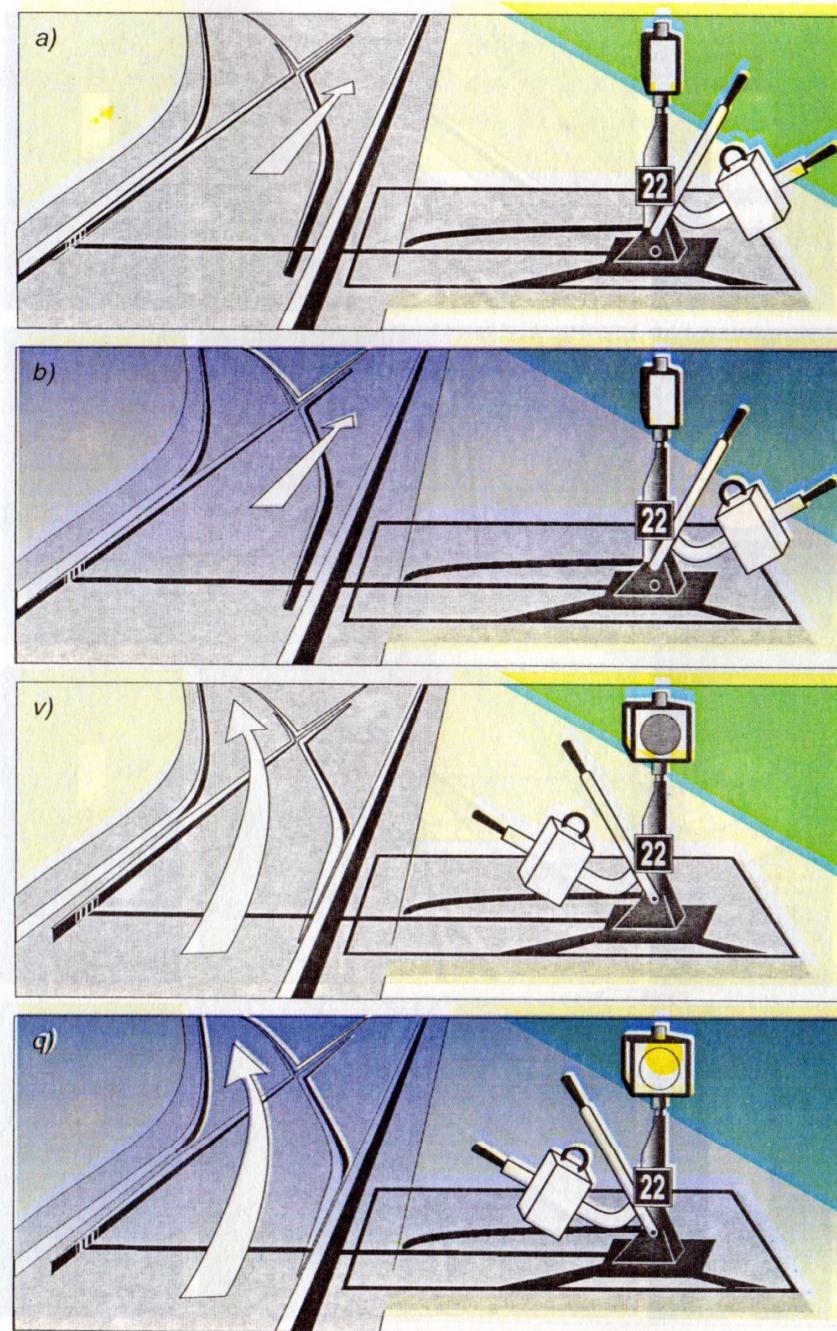
YOLDƏYİŞƏN GÖSTƏRİCİLƏRİ

5.2. Tək yoldəyişənin işıqlanan göstəricisi hər iki tərəfə aşağıdakı işarələri göstərir:

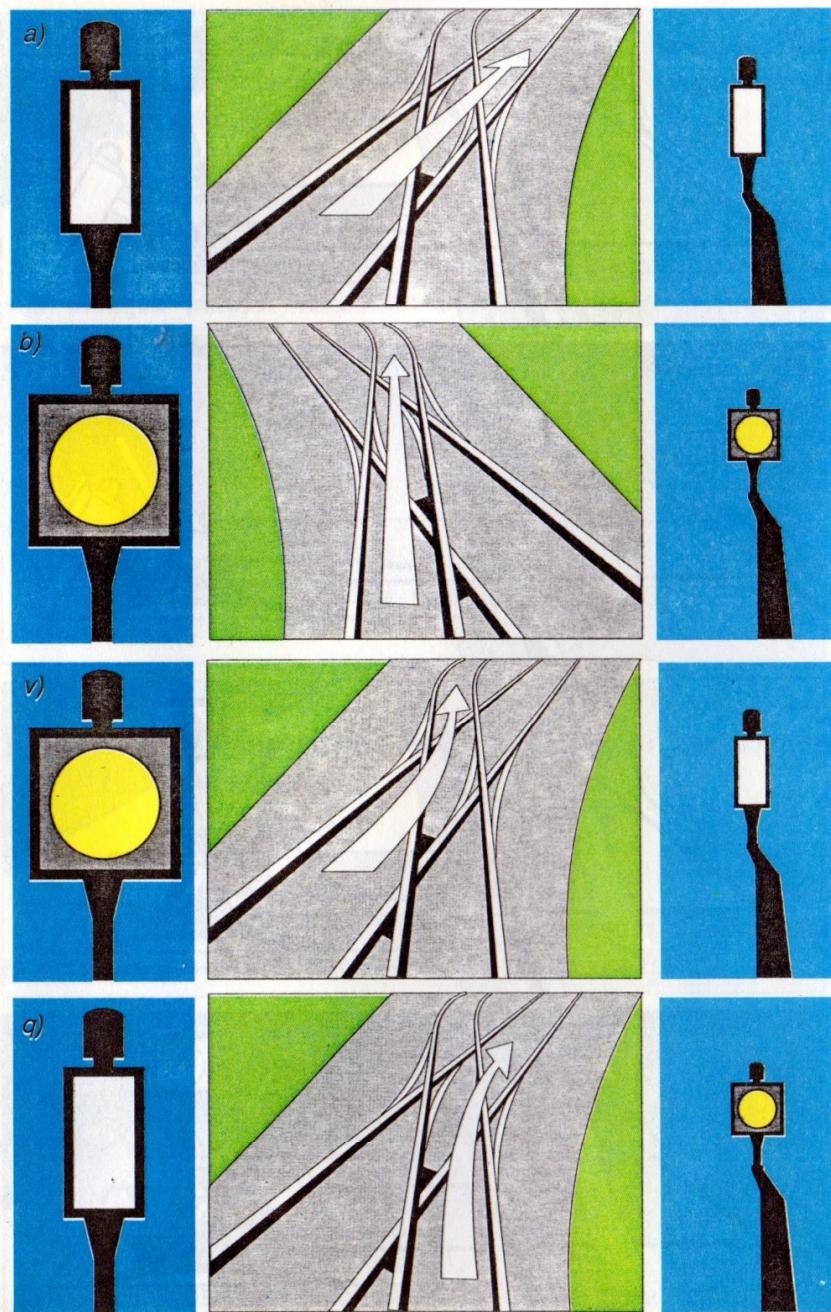
yoldəyişənin istiqaməti düz yoladır - gündüz **ağ düzbucaqlı göstəricinin ensiz tərəfi**; gecə - **ağ süd rəngli işıq** (şək. 5.2, a);

yoldəyişənin istiqaməti yan yoladır - gündüz **göstəricinin enli tərəfi**; gecə - **sarı işıq** (şək. 5.2, b).

5.3. Kəsişən yoldəyişənin vəziyyəti (istiqaməti) iki adı yoldəyişən göstəricisi ilə bildirilir və aşağıdakı işarələri ilə göstərir:

Şək. 5.2.

Şek. 5.3

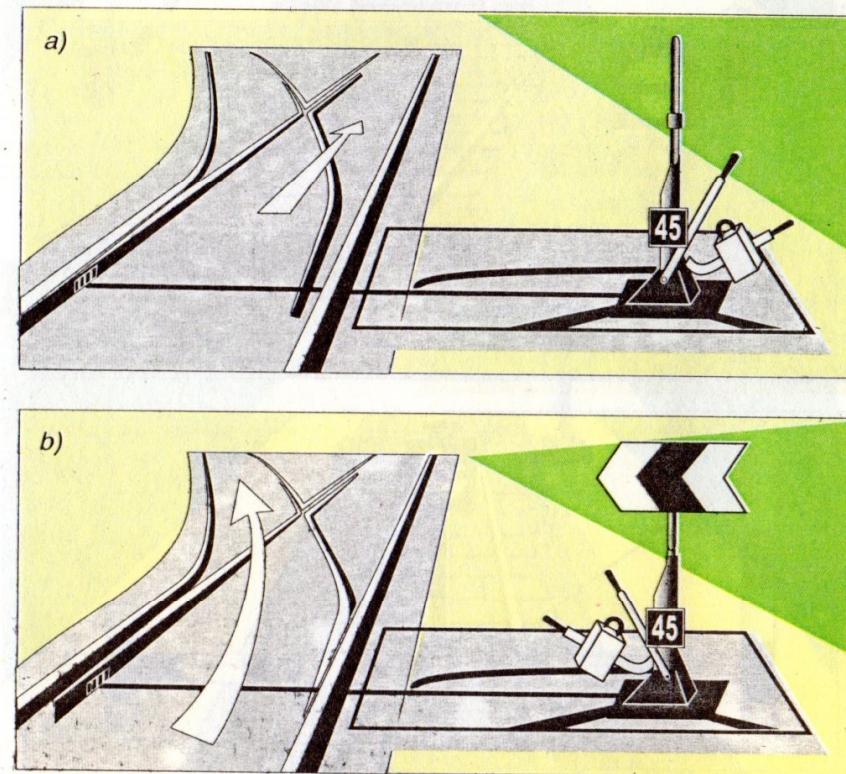
düz yolla - gündüz hər iki göstəricinin ensiz tərəfində ağ düzbucaqlılar: gecə - ağ süd rəngli işqlar (şək. 5.3, a);

düz yolu kəsməklə - gündüz hər iki göstəricinin enli tərəfi; gecə - sarı işqlar (şək. 5.3, b);

düz yoldan yan yola - gündüz yaxın göstəricidə göstəricinin enli tərəfi; gecə - sarı işığı, uzaq göstəricidə isə gündüz - göstəricinin ensiz tərəfində ağ düzbucaqlı; gecə - ağ-süd rəngli işq görünür (şək. 5.3, v);

yan yoldan düz yola - gündüz yaxın göstəricidə-göstəricinin ensiz tərəfinin ağ düzbucaqlısı; gecə - ağ süd rəngli işq, uzaq göstəricidə isə gündüz - göstəricinin enli tərəfi; gecə - sarı işq görünür (şək. 5.3, q);

5.4. İşıqlandırılmayan yoldəyişən göstəriciləri aşağıdakılari göstərir:

Şek. 5.4

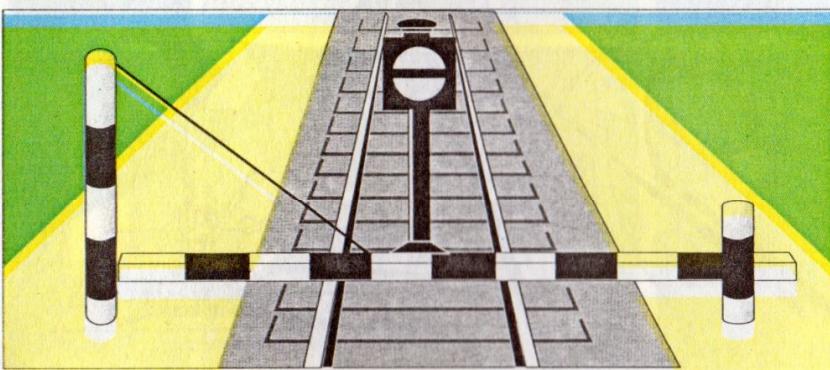
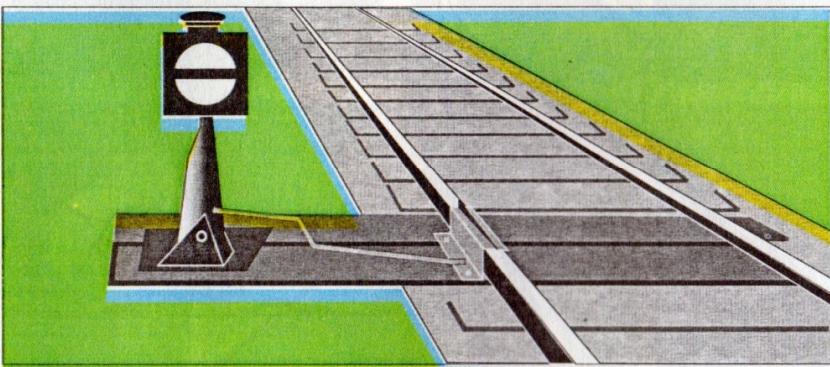
yoldaşışen düz yola çevrilmişdir - **oxabənzər göstərici düz yola tərəf istiqamətləndikdə** (şək. 5.4, a);

yoldaşışen yan yola çevrilmişdir - **oxabənzər göstərici yan yola tərəf istiqamətləndikdə** (şək. 5.4, b).

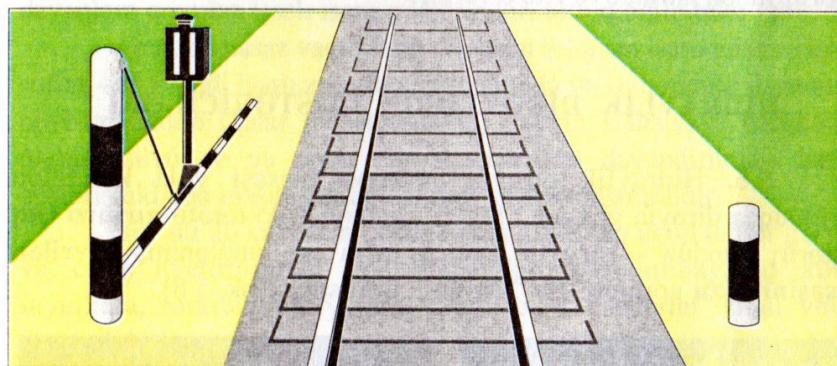
YOL ÇƏPƏRLƏMƏ GÖSTƏRİCİLƏRİ

5.5. Yol çəpərləmə göstəriciləri aşağıdakılardır göstərir:

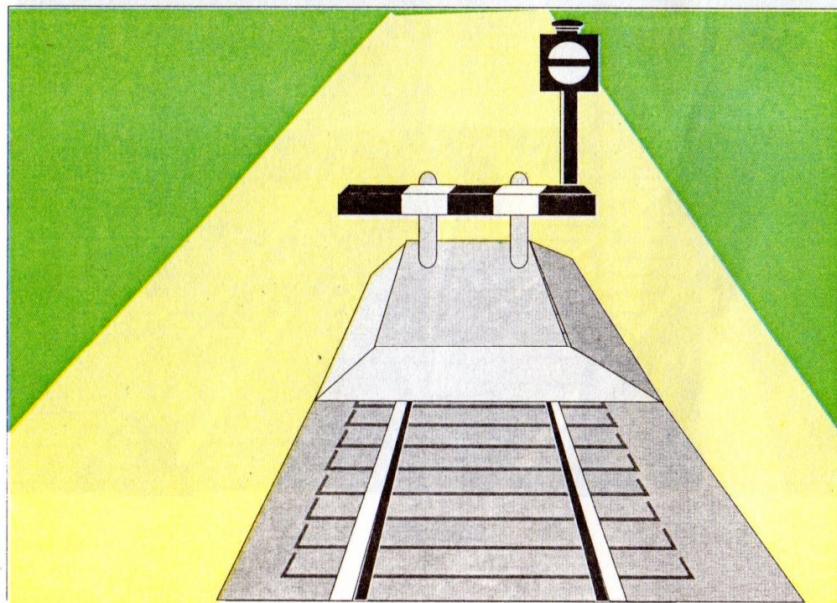
“Yol çəpərlənib” - gündüz üfüqi qara zolaqlı ağ dairə; gecə isə - həmin qara zolaqlı ağ-süd rəngli işıq (şək. 5.5);

Şək. 5.5

Şək. 5.6

Şək. 5.7

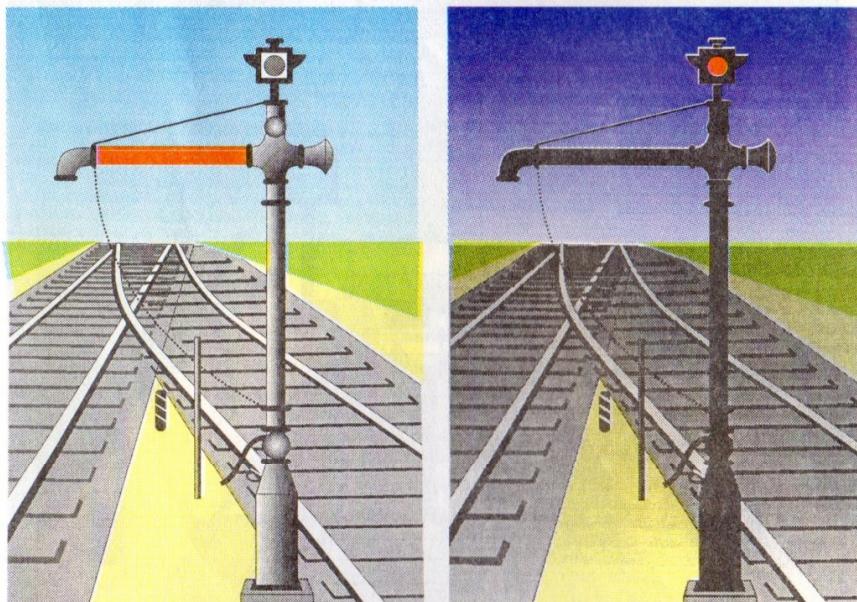
"Yoldan çəpərlənmə götürülüb" - gündüz **şaquli qara zolaqlı ağ dairə və ya düzbucaqlı**; gecə - **həmin qara zolaqlı ağ-süd rəngli işiq** (şək. 5.6).

Yol çəpərlənmə göstəriciləri dayaqlarda tirin sağ ucunda qoyulur və yalnız yol tərəfə işarə verir (şək. 5.7). Bu göstəricilər işıqlandırılan və işıqlandırılmayan olur və stansiyanın texniki-sərəncam aktı ilə müəyyən edilir.

Yol çəpərlənməsində işarə cihazı kimi yoldəyişən fənərlərindən istifadəyə icazə verilir.

HİDRAVLİK DİRƏKLƏRİN GÖSTƏRİCİLƏRİ

5.6. Hidravlıq dırəyin çevrilən hissəsi yola köndələn qoyulduğda dırəyin göstərici fənəri - gecə hər iki tərəfə **qırmızı işiq** göstərir; gündüz - **dirəyin** qırmızı boyalı ilə rənglənmiş **çevrilən hissəsinin özü** görünür. Bu "Dayan!" işarəsidir (şək. 5.8).

Şək. 5.8

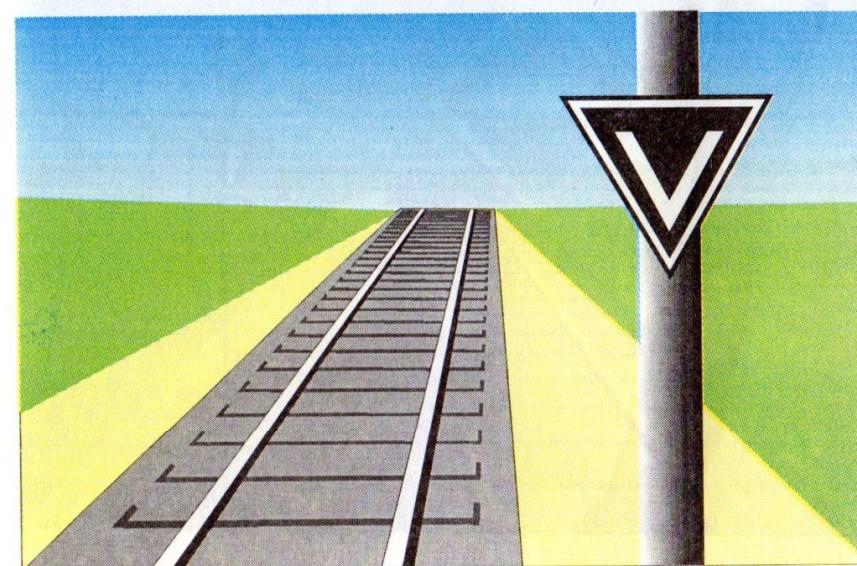
Dırəyin çevrilən hissəsi yola paralel qoyulduğda gecə hər iki tərəfdə **şəffaf ağ işiq** görünür.

BUKSUN QIZMASINI BİLDİRƏN GÖSTƏRİCİLƏR

5.7. Hərəkətdə olan qatarların tərkibindəki nasaz vaqonları müəyyən edən ("DİSK", "PONAB") qurğularının yerləşdirildiyi dəmir yol sahələrində kontakt şəbəkəsi dayaqlarına və ya ayrıca dayaqlara qoyulan işıqlı işarə göstəriciləri tətbiq edilə bilər (şək. 5.9).

Qatarda nasaz vaqonların olmasını bildirən işarə göstəricisində **şəffaf - ağ rəngli işıqlı zolaqlar** göründükdə və radiorabitə ilə stansiya növbətçisindən (qatar dispetçerindən) qatarın stansiyaya hərəkətinin mümkünüyü və ya onun dərhal mənzildə dayandırılması barədə göstəriş alıqdə maşinist aşağıdakılardı yerinə yetirməlidir:

sür'əti 20 km/saata qədər rəvan azaltmaq üçün tədbir görməli və çıxış svetoforunun göstəricisində asılı olmayaraq xüsusi sayıqlıqla, tərkibin vəziyyətini izləyərək stansiyanın qəbul yolu daxil olub dayanmalıdır;

Şək. 5.9

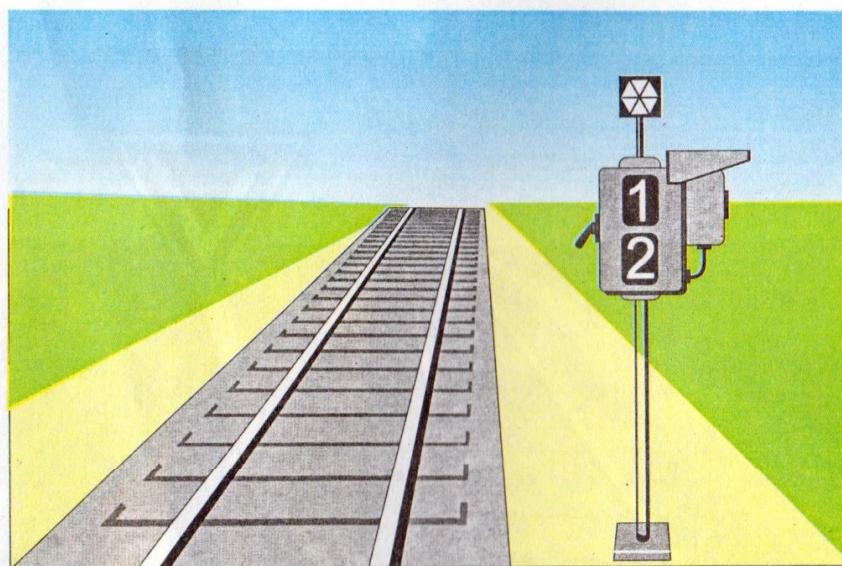
qatarı xidməti tormozlama ilə mənzildə saxlamalı, mənzildə olan qatarların maşinistlərinə bu barədə mə'lumat verməklə nasaz vəqonları müayinə etməli və qatarla stansiyaya gəlməyin mümkünüy və ya qatara vəqon müayinəçilərinin tələb olunması barədə stansiya növbətçisinə (qatar dispetçerinə) mə'lumat verməlidir.

Bələliklə stansiya növbətçisi (qatar dispetçeri) qatarların təhlükəsiz buraxılmasını tə'min edən əlavə tədbirlər görür: qonşu yolla hərəkət edən qatarların maşinistlərini xəbərdar edir və lazımlı gəldikdə stansiyadan qatarların göndərilməsini ləngidir.

Normal halda işarə göstəriciləri işıqlanmır və işarə əhəmiyyəti kəsb etmir.

BLOK SAHƏLƏRİN SƏRHƏD GÖSTƏRİCİLƏRİ

5.8. Avtomat lokomotiv işarəvericisi sərbəst işarəvermə və əlaqə vasitəsi kimi tətbiq edilən dəmir yol sahələrində bloksahələrin sərhədlərində işiq əksetdiricisi və rəqəm liter cədvəli olan (Şək. 5.10.) işarə nişanları qoyulur.

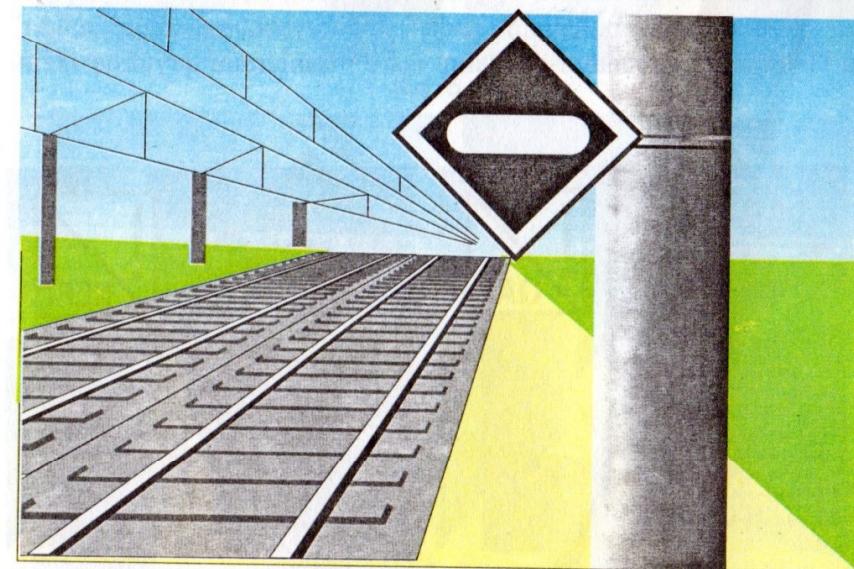
Şək. 5.10

"CƏRƏYANQƏBULEDİCİNİ ENDİR" GÖSTƏRİCİLƏRİ

5.9. Sabit cərəyanla elektrikləşdirilmiş sahələrdə seksiyalardan birində qəflətən cərəyan kəsildikdə elektrik hərəkət tərkibinin cərəyan qəbuledicisinin qaldırılmış vəziyyətdə keçilməsinə yol verilməyən hava arakəsməsi qarşısında, kontakt şəbəkəsi dirəyində və ya ayrıca dayaqda yerləşdirilən "Cərəyanqəbuledicini endir" işarə göstəricisindən istifadə edilir. (Şək. 5.11.)

İşarə göstəricisində şəffaf-ağ rəngdə qırışan işiq zolağı olduqda maşinist çəpərlənmiş hava arakəsməsini cərəyanqəbuledicini endirib keçməlidir.

Normal halda göstəricinin işarə zolağı yanmır və bu halda göstərici işarə əhəmiyyəti kəsb etmir.

Şək. 5.11

DAİMİ İŞARƏ NIŞANLARI

5.10. Dəmir yolunun bilavasito neft-qaz məhsulları kəmərləri ilə kəsişdiyi yerlərdə kontakt şəbəkəsi dirəkləri və ya ayrıca dirəklər üstündə “Qaz” və “Neft” daimi işarə nişanları (şək. 5.12.) quraşdırılır və bu nişanlar kəsişmə yerlərinən yüksək sayıqlıqla keçməyin vacibliyini göstərir.

5.11. “Tormozlanmanın başlangıcı” (şək. 5.13.a) və “Tormozlanmanın sonu” daimi işarə nişanları (şək. 5.13. b, v) lokomotiv maşinistinə yolda hərəkət edərkən avtotormozların yoxlanma yerini göstərir.

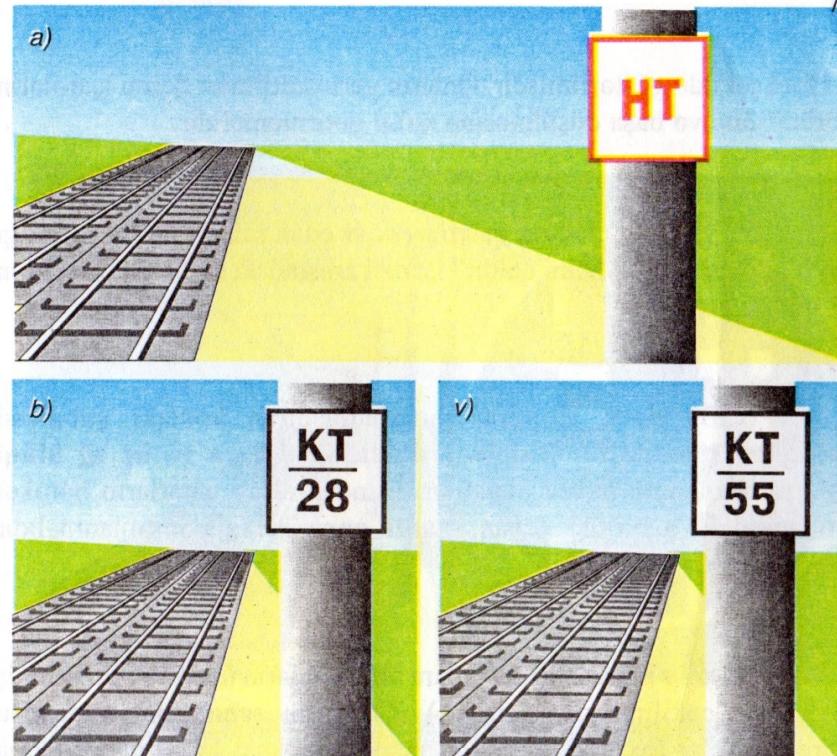
Bələ işarə nişanlarının yerləşdirilmə qaydası komisiya ilə müəyyənləşdirilir və ADDY rəisi tərəfindən təsdiq edilir.

5.12. “Cərəyanqəbuledicini endir” işarə göstərici-lərindən istifadə edərkən onun qabağında “Diqqət! Cərəyanayırcı”-daimi əksetdiricili işarə nişanı qoyulur (şək. 5.14, a). Üzərində əksetdiricili “Cərəyanqəbuledicini qaldır” daimi işarə nişanı hava aralığından sonra hərəkət istiqamətində qoyulur (şək. 5.14, b.).

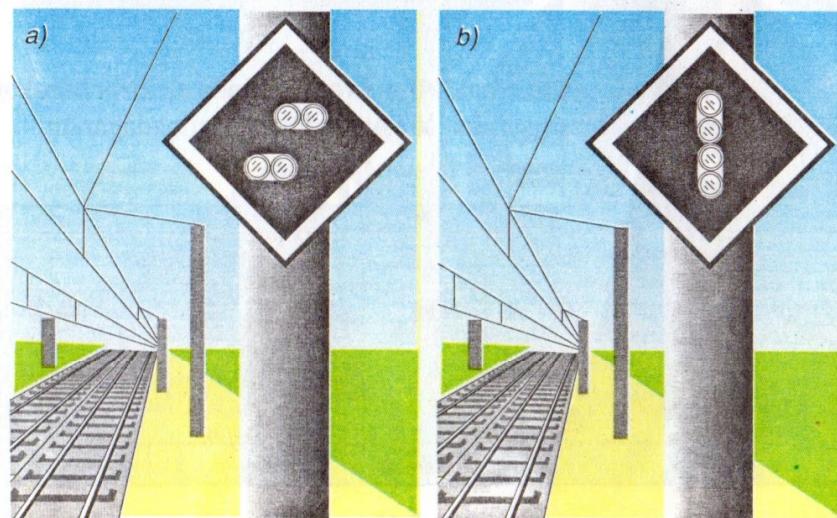
“Cərəyanqəbuledicini endir”, “Cərəyanqəbuledicini qaldır” və “Diqqət! Cərəyanayırcı” daimi işarə nişanlarının qoyulma sxemi

Şək. 5.12

Şək. 5.13

Şək. 5.14

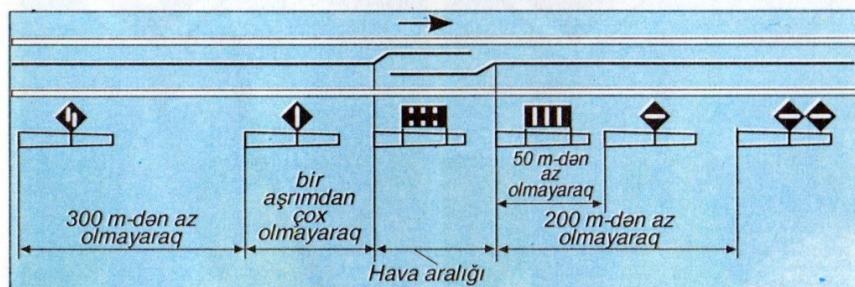
5.15-ci şəkildə göstərilmişdir. Onların yerləşdirilməsi daimi işarələrin görünüşünə və başa düşülməsinə xələl gətirməməlidir.

12 vaqonlu elektrik qatarları dövr edən sahələrdə hava aralığı ilə "Cərəyanqəbuledicini qaldır" işarəsi arasındaki məsafə 250 m-dən az olmamalıdır.

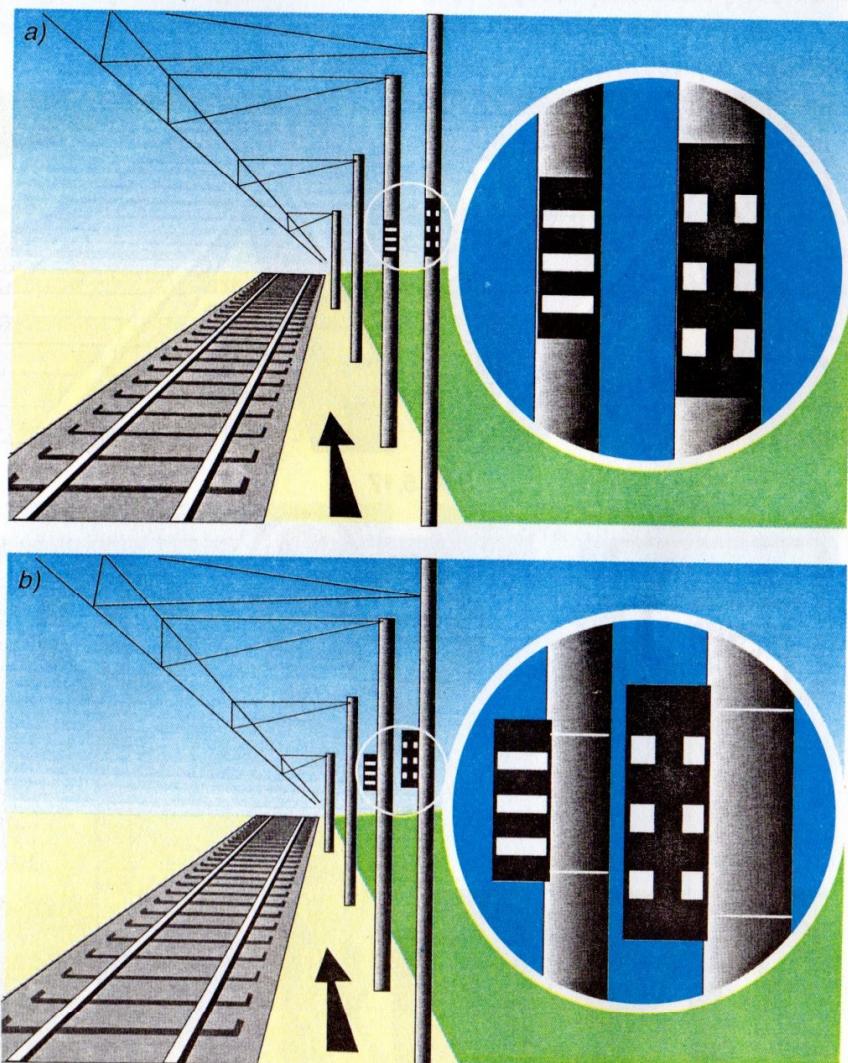
5.13. Hava aralığını məhdudlaşdırıran kontakt şəbəkəsi dayaqları üzərində **bir-birinin ardınca dörd qara və üç ağ üfüqi zolaqlı** fərqlənmə nişanı olmalıdır. Bundan əlavə qatarların hərəkət istiqaməti üzrə birinci dayaq **şaquli qara zolaqla** nişanlanmalıdır (şək. 5.16, a).

İşarələr bilavasitə dayaqlara və ya onların üzərinə bərkidilmiş lövhələrə çəkilir (şək. 5.16, b). Çoxyollu sahələrdə göstərilən işarələri yolun oxu üzərindəki kontakt şəbəkəsi konstruksiyalarına quraşdırmağa icazə verilir.

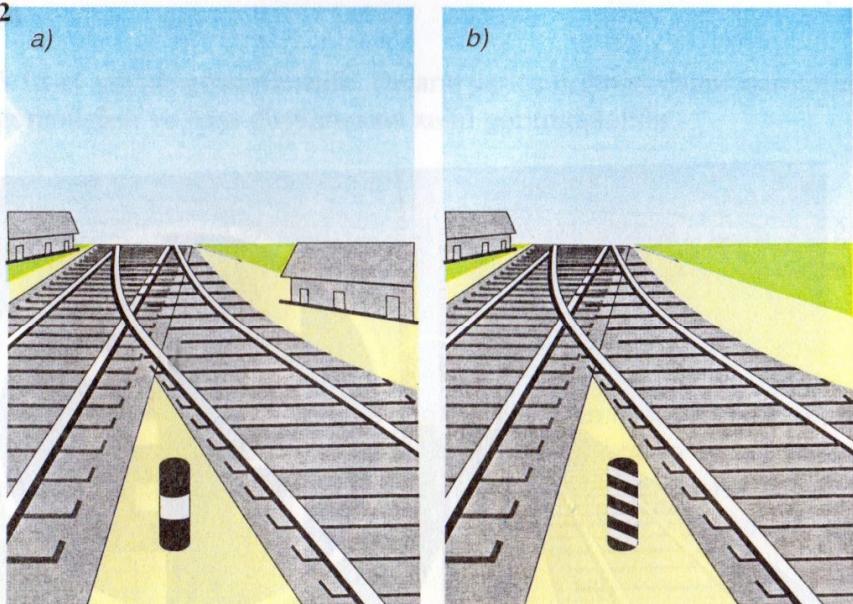
Cərəyanqəbuledicinin qaldırılmış vəziyyətində elektrik hərəkət tərkibinin belə dayaqlar (işarələr) arasında dayanması qadağandır.

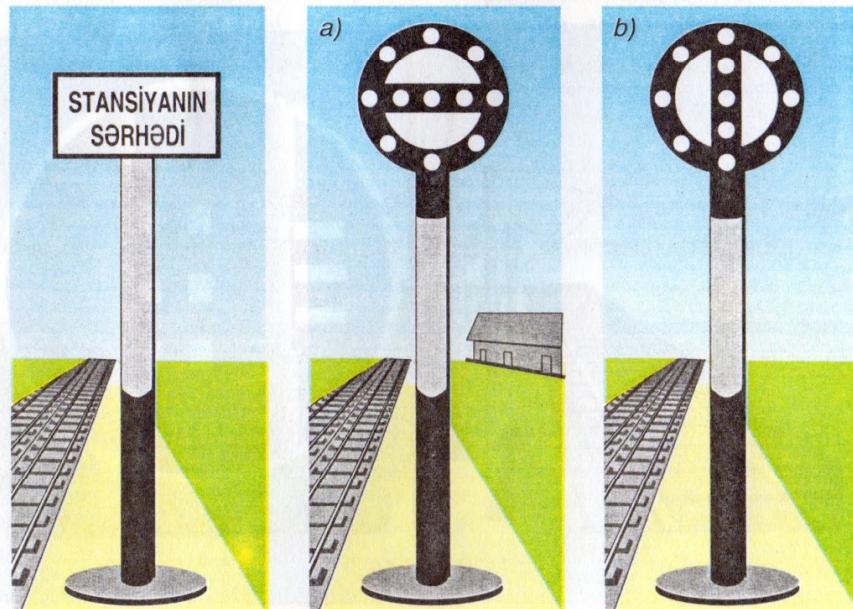
Şək. 5.15

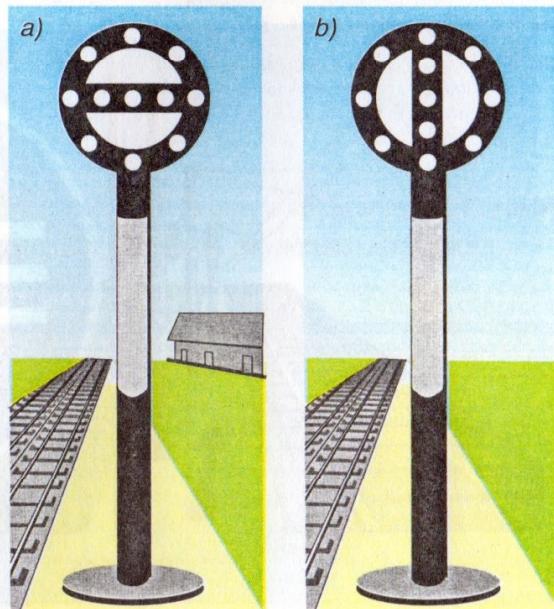
Şək. 5.16

Şek. 5.17

Şek. 5.18

Şek. 5.19

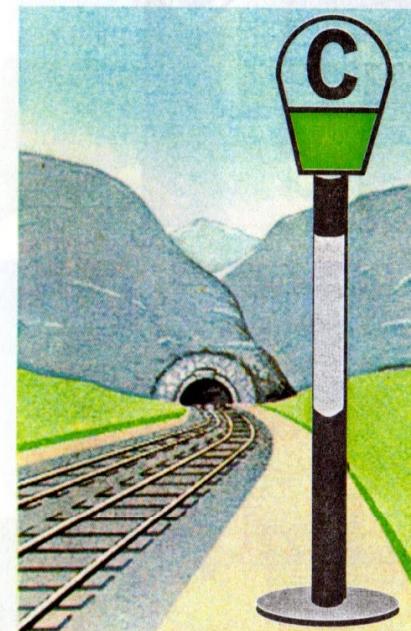
5.14. Hüdud sütuncuqları ondan yoldəyişənə və ya kar kəsişməyə doğru yola hərəkət tərkibi yerləşdirməyin yolverilməz olduğunu göstərir (şək. 5.17, a, b). Baş və qəbul-göndərmə yollarında hüdud sütuncuqları fərqlənən rənglərdə olmalıdır (şək. 5.17, b).

5.15. "Stansiyanın sərhədi" nişanı (şək. 5.18) çox yollu və ikiyollu sahələrdə stansiyanın sərhədini göstərir. Nişan üzərində yazı hər iki tərəfdən olmalıdır.

5.16. Üzərində əksetdirici olan "Təhlükəli yerin başlanğıcı" (şək. 5.19, a) və "Təhlükəli yerin sonu" daimi işarə nişanları (şək. 5.19, b) qatarların aşağı sürətlə keçməsi tələb olunan sahənin sərhədlərini göstərir. "Təhlükəli yerin sonu" işarəsi "Təhlükəli yerin başlanğıçı" nişanının arxa tərəfdənə yerləşdirilir.

5.17. Xəbərdaredici işarə nişanları aşağıdakılardır:

"C" fit vermə nişanı - tunellərin, körpülərin, keçidlərin və s. qabağında qoyulur (şək. 5.20).

Şek. 5.20

Şek. 5.21

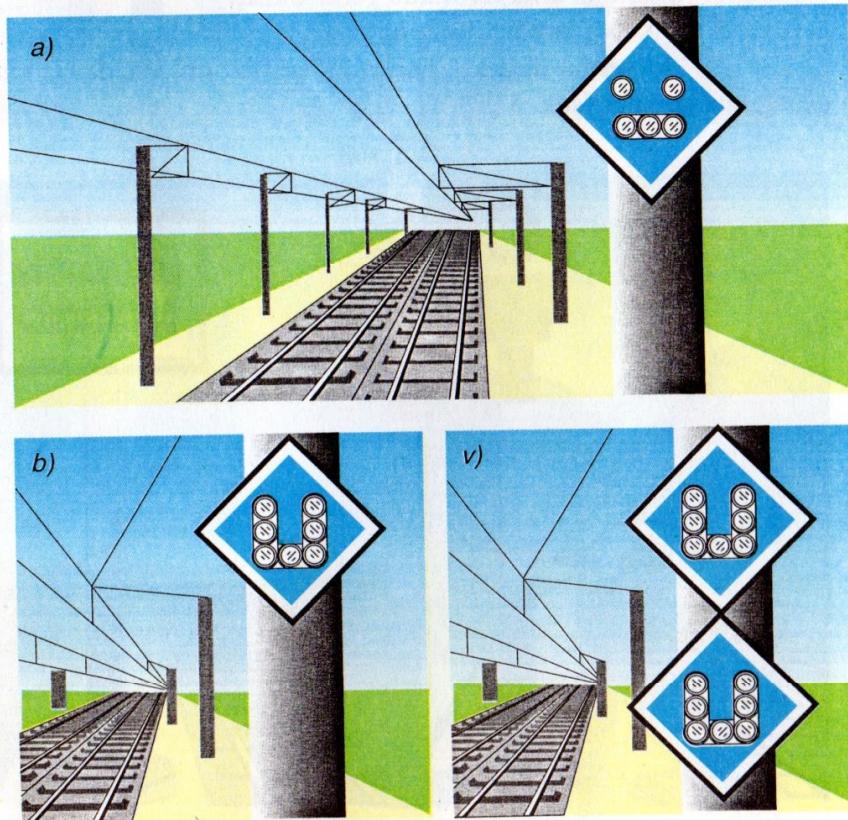
“Lokomotivin dayanacağı” (şək. 5.21) nişanı komissiyanın müəyyən etdiyi və Yolun hissə rəisi və ya Yolun baş mühəndisinin tə’yin etdiyi yerdə qoyulur.

5.18. Elektrikləşdirilmiş sahələrdə aşağıdakı əksetdiricili xəbərdarlıq işarə nişanları qoyulur:

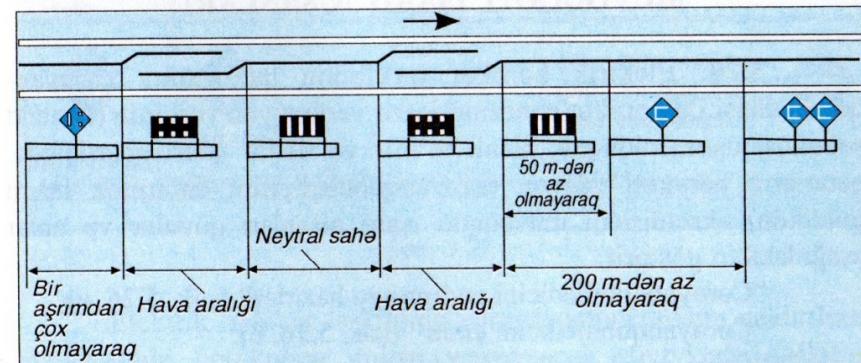
“Cərəyanı ayır” işarəsi - neytral calağın qabağında (şək. 5.22, a);

“Elektrovozdə cərəyanı qos” (şək. 5.22, b);

“Elektrik qatarında cərəyanı qos” - neytral calağın arxasında (şək. 5.22, v).

Şək. 5.22

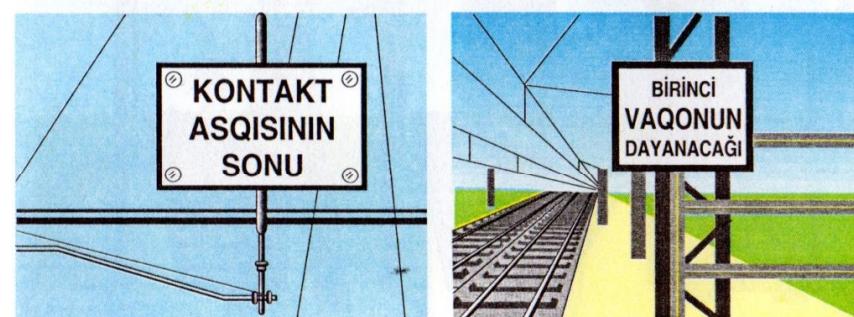

Şək. 5.23

Bu işarələrin qoyma sxemi 5.23-cü şəkildə göstərilmişdir.

“Kontakt asqısının sonu” işarə nişanı (şək. 5.24) kontakt naqillərinin işlək hissəsinin qurtaracağında kontakt şəbəkəsi üzərində quraşdırılır.

5.19. “Birinci vaqonun dayanacağı” xəbərdarlıq işarə nişanı (şək. 5.25) sərnişin platformalarında motorvaqonlu qatar dövr edən sahələrdə qoyulur.

Şək. 5.24

Şək. 5.25

MÜVƏQQƏTİ İŞARƏ NİŞANLARI

5.20. Elektrik hərəkət tərkibinin qaldırılmış cərəyan-qəbuledicisi ilə hərəkət etməsinə icazə verilməyən yerlərdə (kontakt şəbəkəsi nasaz olduqda, planlı tə'mir və tikinti işləri aparıldığda, qatarların hərəkəti zamanı cərəyanqəbuledicisini endirmək lazımlı gəldikdə) əksetdiricili müvəqqəti işarə nişanları qoyulur və onlar aşağıdakılardı göstərir:

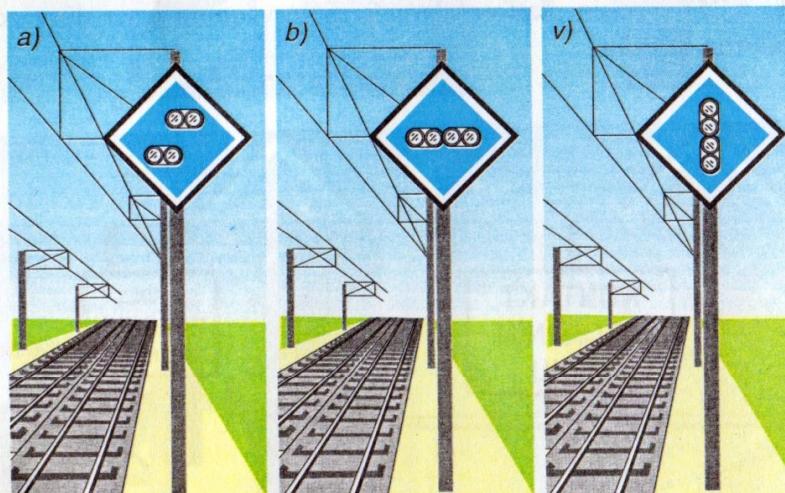
“Cərəyanqəbuledicini endirməyə hazırlaş” (şək. 5.26, a);

“Cərəyanqəbuledicini endir” (şək. 5.26, b);

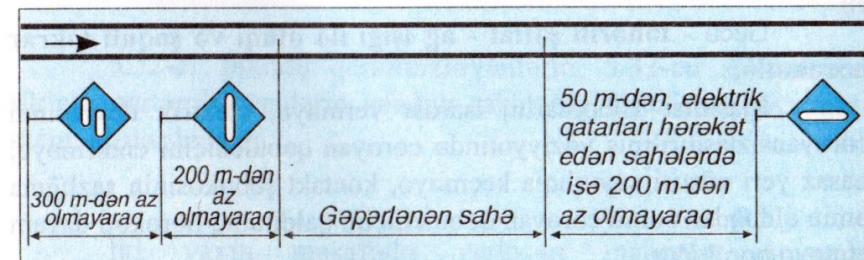
“Cərəyanqəbuledicini qaldır” (şək. 5.26, v);

Bu nişanların qoyuluş sxemi 5.27-ci şəkildə göstərilmişdir.

Kontakt şəbəkəsi ilə tochiz edilməyən ikiyollu sahədə müvəqqəti keçid qoymaqla qatarları yollardan biri ilə buraxmaqla planlı tə'mir və tikinti işləri aparıldığda, “Cərəyanqəbuledicini endir” işarə nişanı çəpərlənmiş sahədən ən azı 100 m məsafədə qoyulur. Qalan işarə nişanları 5.27-ci şəkildə göstərilmiş sxemdəki kimi yerləşdirilir.

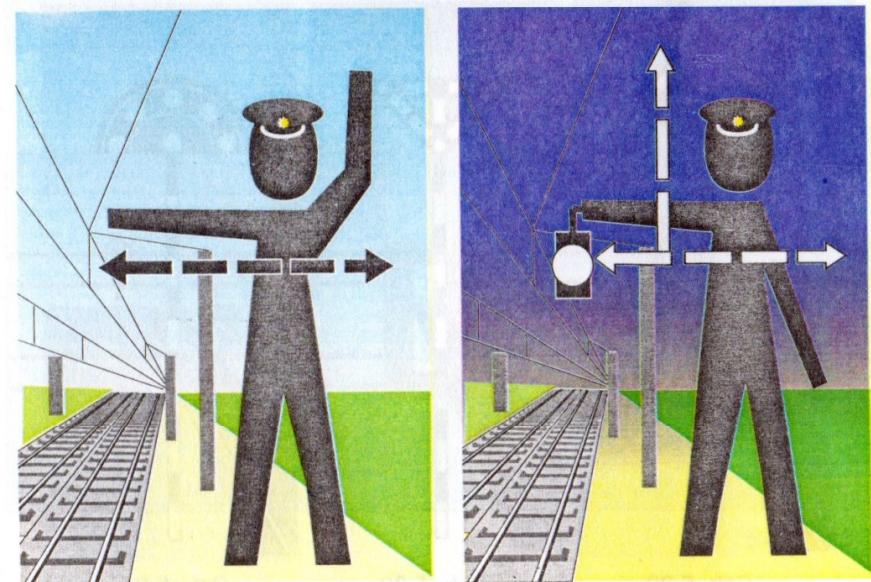
Şək. 5.26

Şək. 5.27

Elektrik hərəkət tərkibinin cərəyanqəbuledicinin qaldırılmış vəziyyətində hərəkətinə imkan verməyəcək səviyyədə qəflətən elektrik kontakt şəbəkəsinin zədələndiyi aşkar edildikdə onu aşkar edən elektrik təchizatı distansiyasının işçisi qatar gözlənilən tərəfə nasazlıqdan 500 m məsafəyə çəkilməli və yaxınlaşan qatarın maşinistinə əllə 5.28.-ci şəkildə göstərildiyi kimi “Cərəyanqəbuledicini endir” işarəsi verməlidir:

Gündüz - sol əlin şaquli qaldırılmış vəziyyətində sağ əlin öndə üfüqi xətt boyu təkrarlanan hərəkəti ilə;

Şək. 5.28

Gecə - fənərin şəffaf - ağ işığı ilə üfüqi və şaquli təkrar hərəkətlə;

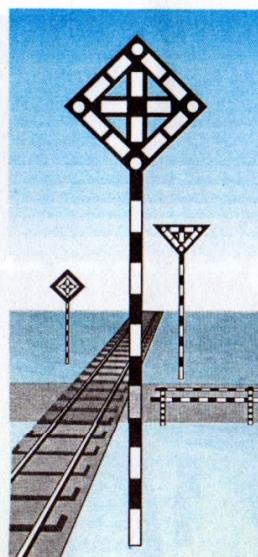
Maşinist xəbərdarlıq işarəsi verməyə, elektrik dövrəsinin cərəyanızləşdirilmiş vəziyyətində cərəyan qəbuledicini endirməyə, nasaz yeri xüsusi sayıqlıqla keçməyə, kontakt şəbəkəsinin sazlığına əmin olduqdan sonra cərəyan qəbuledicini qaldıraraq hərəkəti davam etməyə borcludur.

5.21. Qartəmizləyənlərin işlədiyi sahələrdə aşağıdakı müvəqqəti işarə nişanları qoyulur:

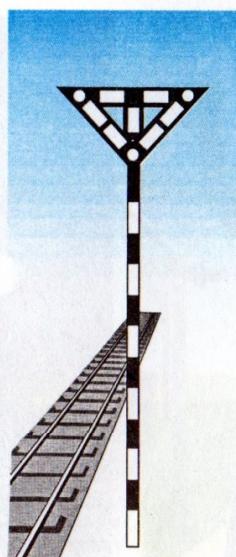
Maneə qarşısında – “Bıçaqları qaldır, qanadları bağla” (şək. 5.29);

Maneədən sonra – “Bıçaqları endir, qanadları aç” (şək. 5.30).

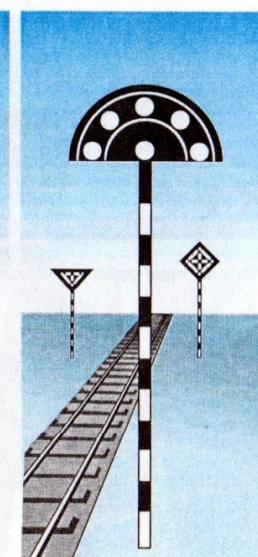
Sür'ətli qartəmizləyənlər işlələyən sahələrdə “Bıçaqları qaldır, qanadları bağla” işarəsinin qabağında bundan başqa müvəqqəti olaraq “Bıçaqları qaldırmağa və qanadları bağlamağa hazırlaş” (şək. 5.31) işarə nişanı qoyulur.

Şək. 5.29

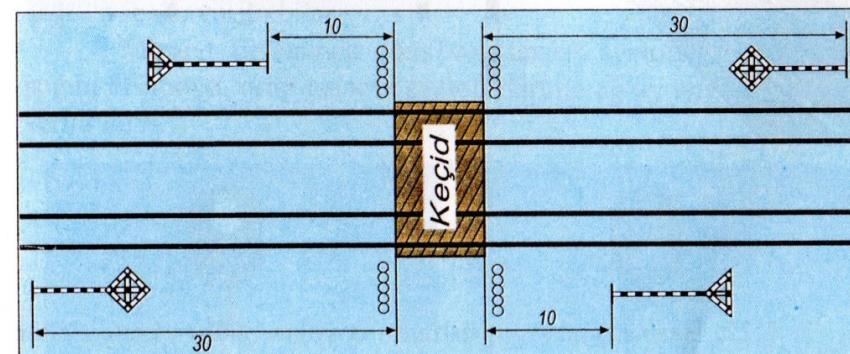
Şək. 5.30

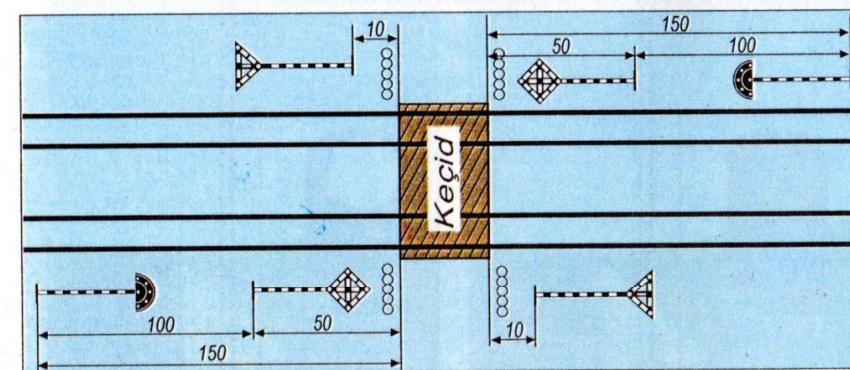
Şək. 5.31

5.32-ci şəkildə qartəmizləyənlərin, 5.33-cü şəkildə isə sür'ətli qartəmizləyənlərin işlədiyi sahələrdə nişanların qoyulması sxemi göstərilmişdir.

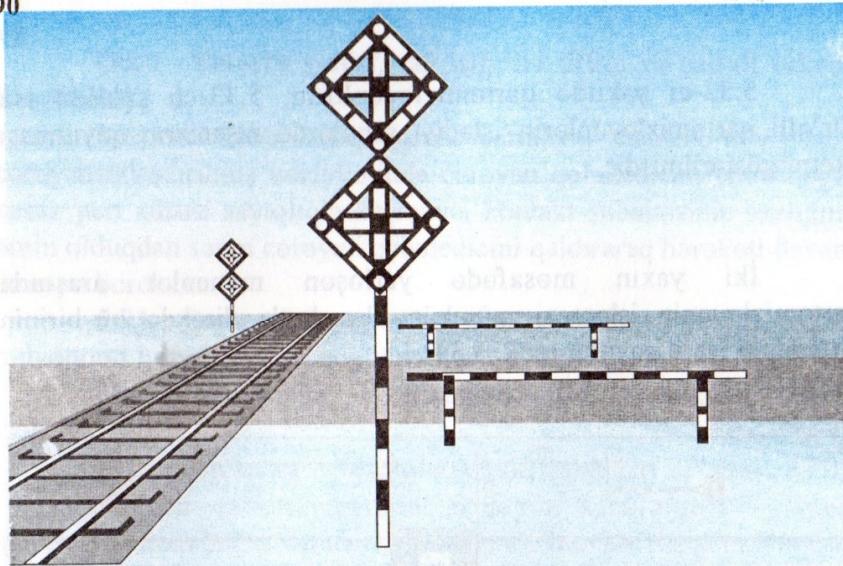
İki yaxın məsafədə yerləşən maneələr arasında qartəmizləyənin işləməsi mümkün olmadıqda dirəkdə bir-birinin altında iki işarə qoyulur (şək. 5.34);

Şək. 5.32

Şək. 5.33

Şek. 5.34

5.22. İşarə nişanlarının üstündə qoyulan bütün əksetdiricilər şəffaf aq şüşədən hazırlanmalıdır.

ADDY-nin göstərişinə müvafiq olaraq zəruri hallarda bə'zi işarə nişanları işıqlı və ya işıqlandırılan ola bilər.

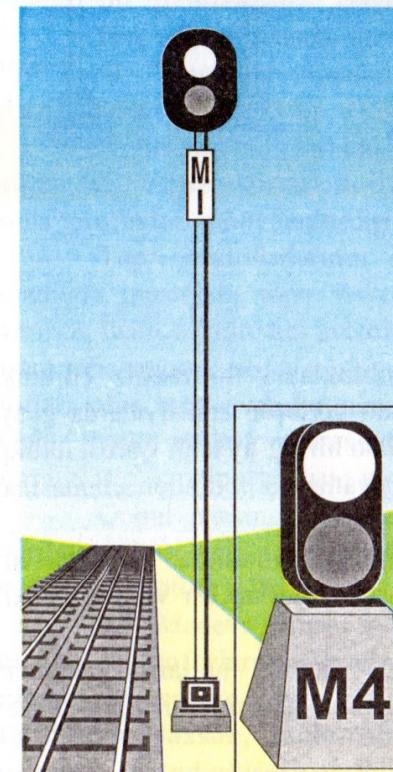
VI fəsil

MANEVR İŞLƏRİNDE TƏTBİQ EDİLƏN İŞARƏLƏR

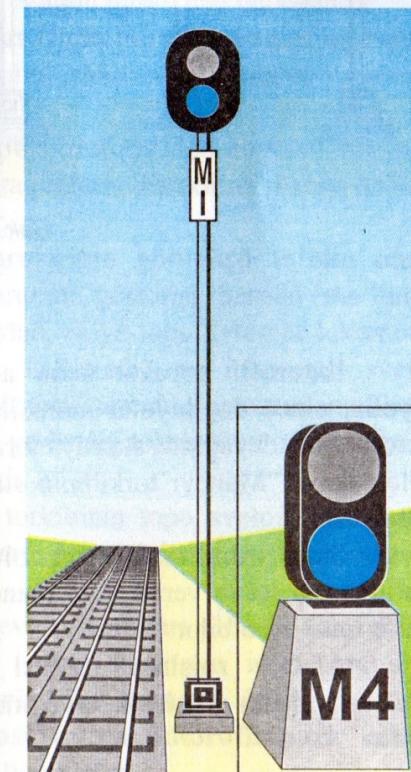
- 6.1.** Manevr svetoforları ilə aşağıdakı işarələr verilir:
- bir aq-ay işığı** - “Manevr aparılmasına icazə verilir” (şək. 6.1);
  - bir göy işıq** - “Manevr aparılması qadağandır” (şək. 6.2).

Çıxış və marşrut svetoforlarının qızılı işığının sönmüş vəziyyətində manevrin aparılmasına həmin svetoforların bir aq-ay işığı ilə icazə verilə bilər.

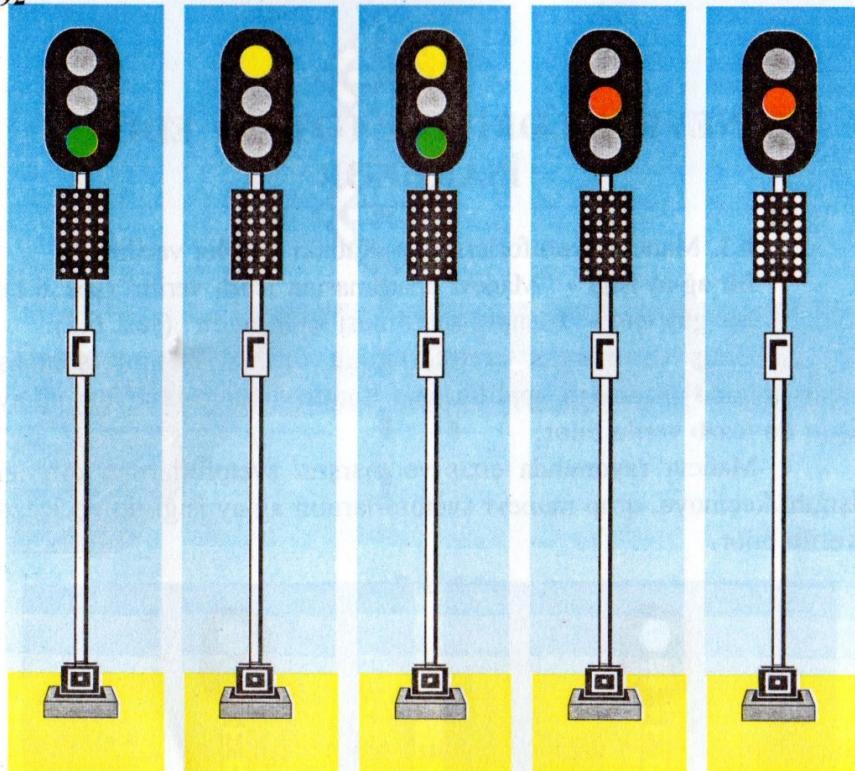
Manevr rayonunda çıkış və marşrut svetoforlarının qızılı işığını keçməyə, qrup manevr svetoforlarının aq-ay işığı ilə də icazə verilə bilər.

Şek. 6.1

Şek. 6.2

Şek. 6.3

İkitərəfli hərəkət üçün avtobloklama ilə təchiz edilmiş bürüyollu, eləcə də ikiyollu mənzillərdə yerləşən stansiyalarda giriş svetoforunun dayağında stansiya tərəfdən **bir ağ-ay işığı** işarəsi tətbiq edilə bilər - "Manevr tərkibinin stansiyanın sərhədindən çıxmasına icazə verilir."

Stansiyanın müəyyən olunmuş rayonunda manevr işi aparılmasına icazə verən qrup manevr svetoforları bir və ya hər iki tərəfə işarə verə bilər.

ADDY rəisinin icazəsi ilə lazımi hallarda manevr svetoforlarındakı göy işıqlar əvəzinə qırmızı işıqlardan istifadə oluna bilər.

Çeşidləmə dərti yollarında təkanla manevr aparılırkən işarələrin verilməsi üçün ADDY-nin müəyyən etdiyi qaydaya müvafiq olaraq svetofor işarəvericisinin tətbiqinə icazə verilir.

Yoldəyişənləri və işarələri elektrik mərkəzləşdirilməsinə qoşulan stansiyalarda manevr svetoforlarında lazımi hallarda **iki ağ-ay işığından** istifadə oluna bilər - "Manevr aparılmasına icazə verilir; bu svetoforla çəpərlənən yol boşdur."

6.2. Təpə svetoforları ilə aşağıdakı işarələr verilir(şək. 6.3):
bir yaşıl işıq - "Vaqonların müəyyən edilmiş sür'ətlə buraxılmasına icazə verilir";

bir sarı işıq - "Vaqonların aşağı sür'ətlə buraxılmasına icazə verilir";

bir sarı və bir yaşıl işıq - "Vaqonların müəyyən edilmiş və aşağı sür'ət arasındaki orta sür'ətlə buraxılmasına icazə verilir";

bir qırmızı işıq - "Dayan! Vagon buraxmaq qadağandır".
İşıq göstəricisində qırmızı işıqla bərabər yanmış ağ rəngli "N" hərfi - "Vaqonları təpədən qəbul parkının yollarına və ya arxaya dərti yoluna bas".

Çeşidləmə təpələrində təpə svetoforlarının bir yaşıl, bir yaşıl və bir sarı, bir sarı göstəricisi ilə vaqonların buraxılma sür'əti ADDY rəisi tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Təpə svetoforlarının işarələrinin görünüşü tə'min olunmadıqda maşinistə təpə svetoforunun göstərişi barədə mə'lumat vermək üçün təkraredici svetofordan və ya təpə avtomat lokomotiv işarəvericisindən istifadə olunur. Təkraredici və lokomotiv svetoforları əsas təpə svetoforunun göstəriçisini dəqiq təkrar etməlidir. Qəbul parkı yollarının arasında yerləşən təkraredici svetoforlarda qırmızı işıq əvəzinə göy işıq qoyula bilər.

Qəbul parkında hərəkət tərkibinin təpə svetoforuna qədər verilməsi, həmçinin təpəaltı yolların işarələndirilməsi üçün manevr svetoforları tətbiq edilə bilər.

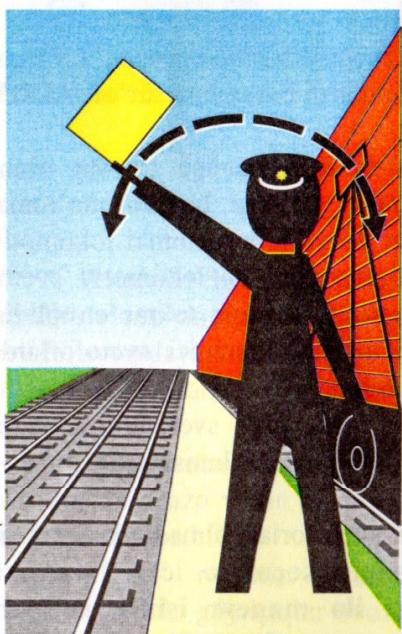
6.3. Manevr zamanı manevr svetoforları olmadıqda çıxış və marşrut svetoforlarının qırmızı işığını keçməyə icazə **stansiya növbətçisi və ya onun göstərişi** ilə **manevr işinin rəhbəri** tərəfindən şəxsən, radio-rabitəsi və ya ikitərəfli park rabitə qurğusu, yaxud əl işarə alətləri ilə verilir.

6.4. Manevr zamanı aşağıdakı əl və səs işarələri verilir:

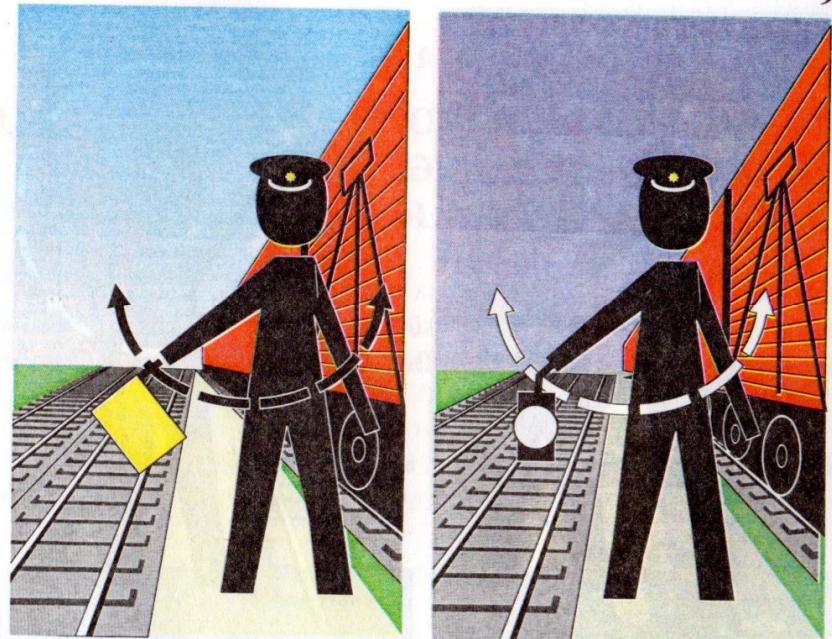
“İdarəetməsi qabağa olmaqla lokomotivə hərəkət etməyə icazə verilir” - gündüz - əldə yuxarı qaldırılmış açıq sarı bayraqın hərəkəti ilə; gecə - eyni qaydada əl fənərinin şəffaf- ağ işığı ilə (şək. 6.4) və ya bir uzun səslə;

“İdarəetməsi arxaya olmaqla lokomotivə hərəkət etməyə icazə verilir” - gündüz - əldə aşağı endirilmiş açıq sarı bayraqın hərəkəti ilə; gecə - eyni qaydada əl fənərinin şəffaf - ağ işığı ilə (şək. 6.5) və ya iki uzun səslə;

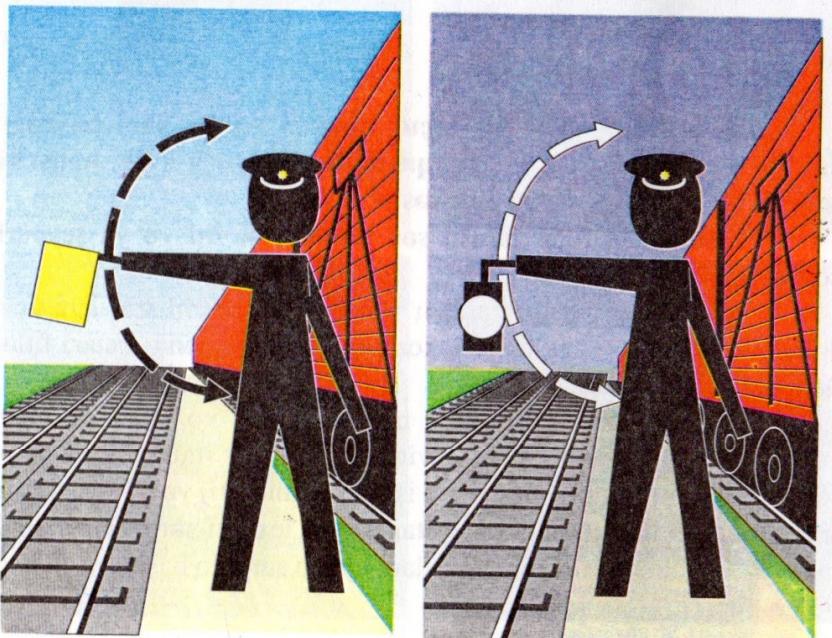
“Yavaş” - gündüz – əldə açıq sarı bayraqın yuxarı - aşağı yavaş hərəkəti ilə; gecə - eyni qaydada əl fənərinin şəffaf- ağ işığı ilə (şək. 6.6) və ya iki qısa səslə;

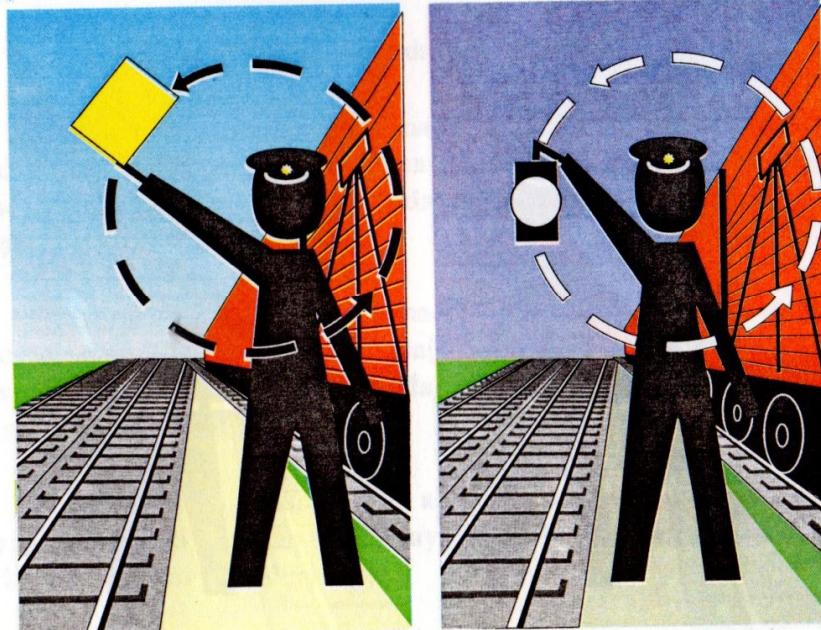
Şək. 6.4

Şək. 6.5

Şək. 6.6

Şek. 6.7

“Dayan!” - gündüz - **açıq qırmızı və ya sarı bayraqın dairəvi hərəkəti ilə**, gecə - eyni qaydada əl fənərinin hər hansı bir işığı ilə (şək. 6.7) və ya **üç qısa səslə**.

Manevr aparılan zaman səs işarələri əl fiti və ya şeypurla verilir.

6.5. Manevr işləri zamanı verilən işarələr onların icra üçün qəbul olunmasını təsdiqləyən lokomotiv (motorvaqonlu qatar) fitləri ilə təkrar olunmalıdır.

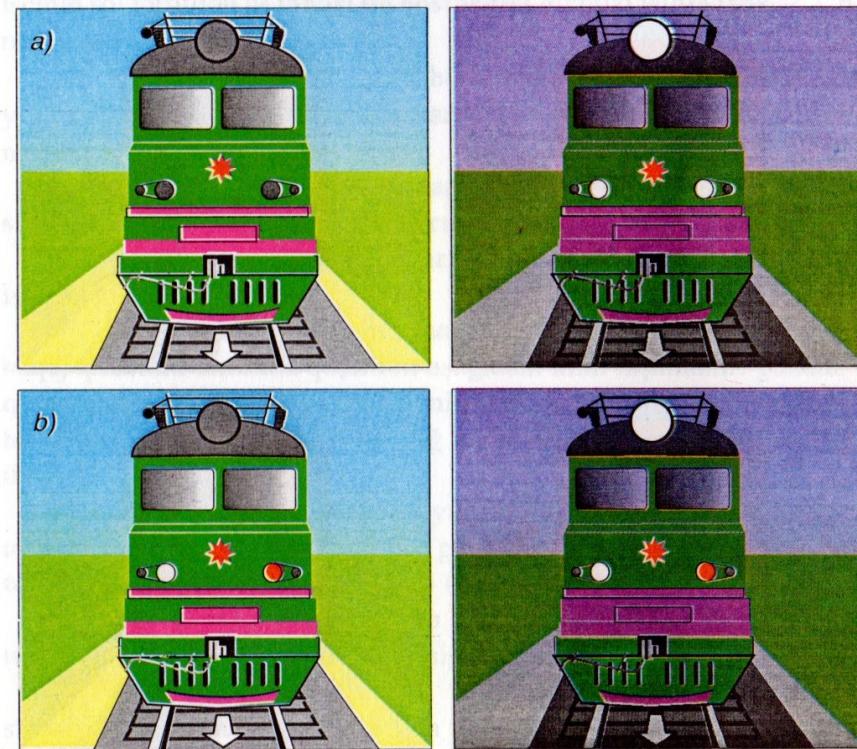
Yoldəyişmə postunun növbətçisinə və ya işarəçiye yoldəyişəni hansısa bir yola çevirmək tapşırığı müxtəlif müddətli səslə (lokomotiv fitləri və manevr işi rəhbərinin fiti) və ya stansiyanın texniki təchizatından asılı olaraq stansiyanın texniki-sərəncam aktında müəyyən olmuş müvafiq qaydalara uyğun surətdə başqa vasitələrlə verilə bilər.

VII fəsil

QATARLARI, LOKOMOTİVLƏRİ VƏ DİGƏR HƏRƏKƏT VAHİDLƏRİNİ NIŞANLAMAQ ÜÇÜN İSTİFADƏ OLUNAN İŞARƏLƏR*

7.1. Təkyollu və ikiyollu sahələrin düzgün yolu ilə hərəkət zamanı qatarın baş hissəsi gündüz - işarələrlə nişanlanır, gecə-bufer tirindəki fənərlərin iki şəffaf - ağ işığı ilə nişanlanır (şək. 7.1, a).

* Bu fəsildə işarələrin sağ və ya sol tərəfdə yerləşdirilməsinə dair bütün göstərişlər hərəkət istiqaməti üzrə verilir.

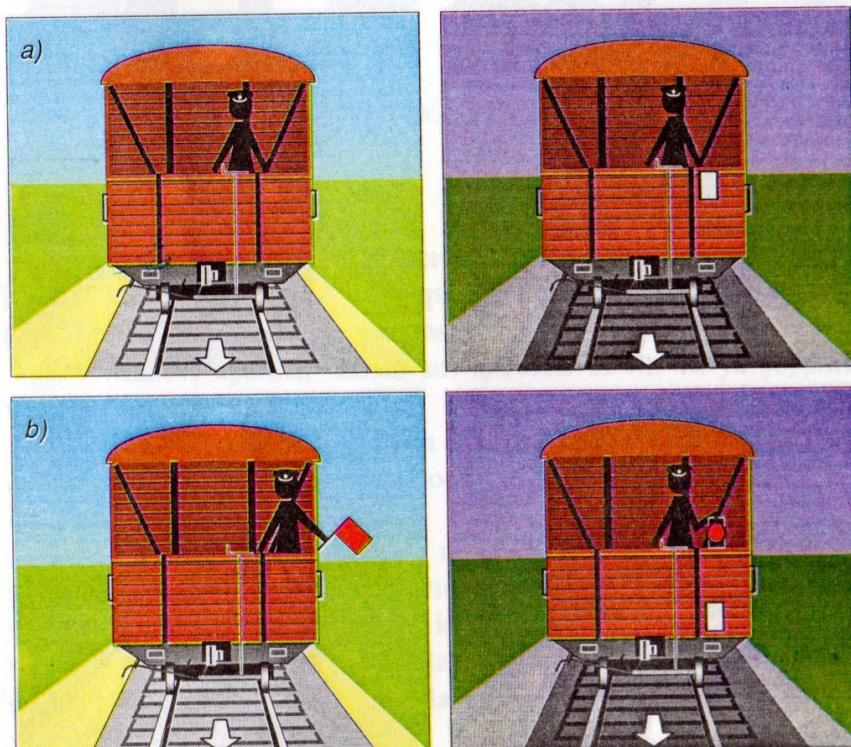
Şek. 7.1

Düzungün olmayan yolla hərəkət zamanı qatarın baş hissəsi gecə və gündüz sol tərəfdən - **fənərin qırmızı işığı ilə**, sağ tərəfdən isə - **fənərin şəffaf ağ işığı ilə** nişanlanır (şək. 7.1, b)

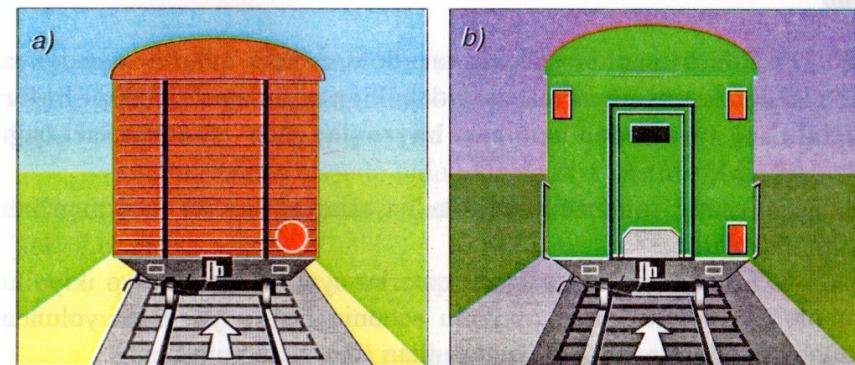
Biryollu və ikiyollu sahələrin düzgün olan və düzgün olmayan yolu ilə qatarın başında və ya vaqonsuz hərəkət edən lokomotivdə gecə - **projektorun şəffaf ağ işiq işarəsi** əlavə olunur. Motorvaqonlu qatarın baş hissəsi gecə - **projektorun bir şəffaf ağ işığı ilə** də nişanlanara bilər.

7.2. Biryollu və ikiyollu sahələrin düzgün yolu ilə vaqonla qabaqda hərəkət zamanı yüksək qatarnın baş hissəsi gündüz işarələrlə nişanlanmır, gecə - **bufer tirindəki fənərin şəffaf-ağ işığıyla** nişanlanır (şək. 7.2, a).

Düzungün olmayan yolla vaqonla qabağa hərəkət edərkən yüks

Şək. 7.2

Şək. 7.3

qatarının baş hissəsi gündüz - qabaqdakı meydançada dayanıb qatarı müşayiət edən işçinin sol tərəfdən göstərdiyi **açıq qırmızı bayraqla**; gecə - **bufər tirində yananaşan şəffaf ağ işiq** və qatarı müşayiət edən işçinin sol tərəfdən **əl fənəri ilə göstərdiyi qırmızı işiqla** (şək. 7.2, b) nişanlanır.

7.3. Biryollu və ikiyollu sahələrin düzgün və düzgün olmayan yolu ilə hərəkət edərkən qatarın arxa hissəsi (sonu) aşağıdakı kimi nişanlanır:

yük və yük-sərnişin qatarları gündüz və gecə - **bufər tirinin sağ tərəfindən işiq əksetdirici qırmızı disklə** (şək. 7.3, a);

sərnişin və poçt-baqaj qatarında gündüz və gecə - **üç qırmızı işiqla** (şək. 7.3, b);

Daimi işarə fənəri olmayan yük vaqonunu sərnişin və poçt-baqaj qatarının arxasına qoşarkən aşağıdakı kimi nişanlanır: gündüz - **kırmızı disklə və ya bufər tirinin sağ tərəfindən açıq qırmızı bayraqla**; gecə - **bufər tirinin sağ tərəfindən fənərin qırmızı işığı ilə** (şək. 7.4, a).

Yük qatarının sonunda və ya vaqonsuz gedən lokomotiv arxa tərəfdən aşağıdakı kimi nişanlanır: gündüz və gecə - **bufər tirinin sağ tərəfində fənərin qırmızı işığı ilə** (şək. 7.4, b).

7.4. İtləyici lokomotiv və özü hərəkət edən xüsusi hərəkət tərkibi, vaqonsuz lokomotiv kimi nişanlanır.

İtləyici lokomotiv və təsərrüfat qatarı göndərildiyi stansiyaya ikiyollu sahənin düzgün olmayan yolu ilə geri qayıdarkən düzgün olmayan yolla hərəkət işarələri ilə nişanlanır.

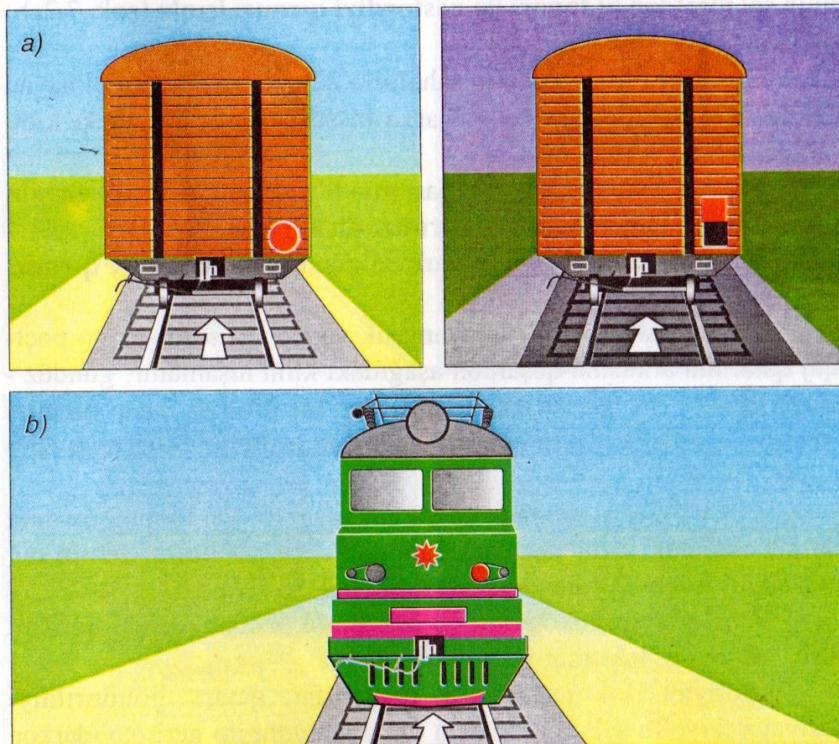
7.5. Mənzildə yük qatarı bölündükdə qatarın stansiyaya göndərilən hissəsinin arxası aşağıdakı kimi nişanlanır: gündüz - **bufer tirinin sağ tərəfindən açıq sarı bayraqla; gecə - fənərin sarı işığı ilə** (şək. 7.5, a).

Qatarın sonuncu götürülən hissəsi eyni ilə yük qatarının sonu kimi nişanlanır.

7.6. Çoxyollu sahələrdə qatarlar eyni ilə biryollu və ikiyollu sahələrdə olduğu kimi, çoxyollu sahənin bu və ya digər yolunda müəyyən edilmiş hərəkət qaydasından asılı olaraq nişanlanır.

7.7. Biryollu və ikiyollu sahələrin düzgün yolu ilə hərəkət zamanı qartəmizləyən aşağıdakı kimi nişanlanır:

qartəmizləyən baş hissədə olduqda: gündüz - yan

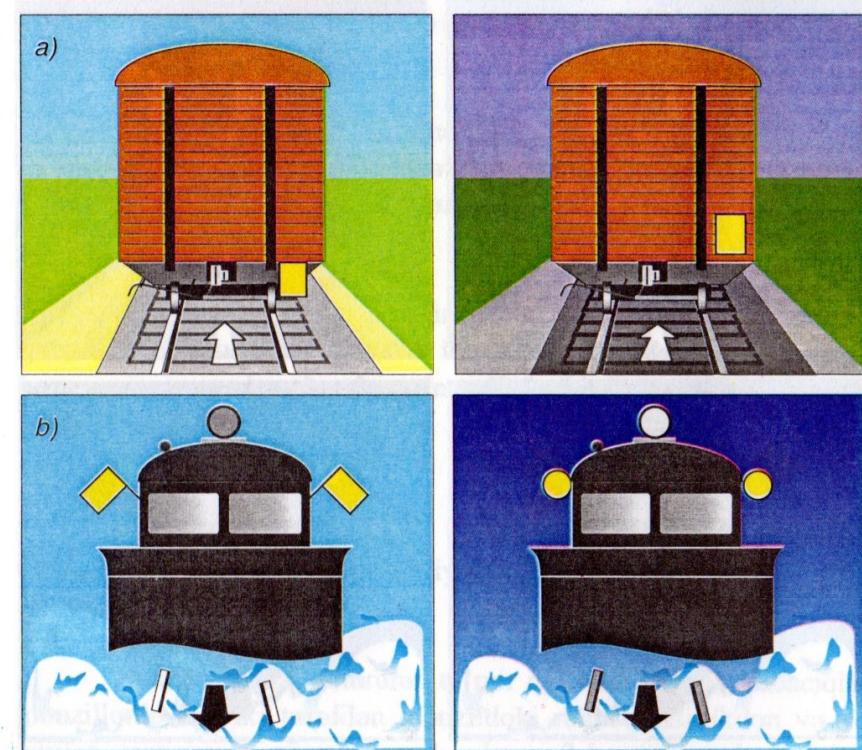
Şək. 7.4

qarmaqlarda iki açıq sarı bayraqla; gecə - yan fənərlərin iki sarı işığı ilə, lokomotivə tərəf isə - iki şəffaf - ağ nəzarət işqları ilə (şək. 7.5, b);

lokomotiv baş hissədə olduqda: gündüz - **bufer fənərlərində iki açıq sarı bayraqla, gecə - bufer fənərlərinin iki sarı işığı ilə** (şək. 7.6, a)

qartəmizləyən sonu (quyruq hissəsi) tək hərəkət edən lokomotiv kimi nişanlanır.

7.8. Qartəmizləyən ikiyollu sahələrdə düzgün olmayan yolla baş hissədə hərəkət edərkən aşağıdakı kimi nişanlanır: gündüz - **yan qarmaqlarda iki açıq sarı bayraqla, sol tərəfdə sarı bayraqın**

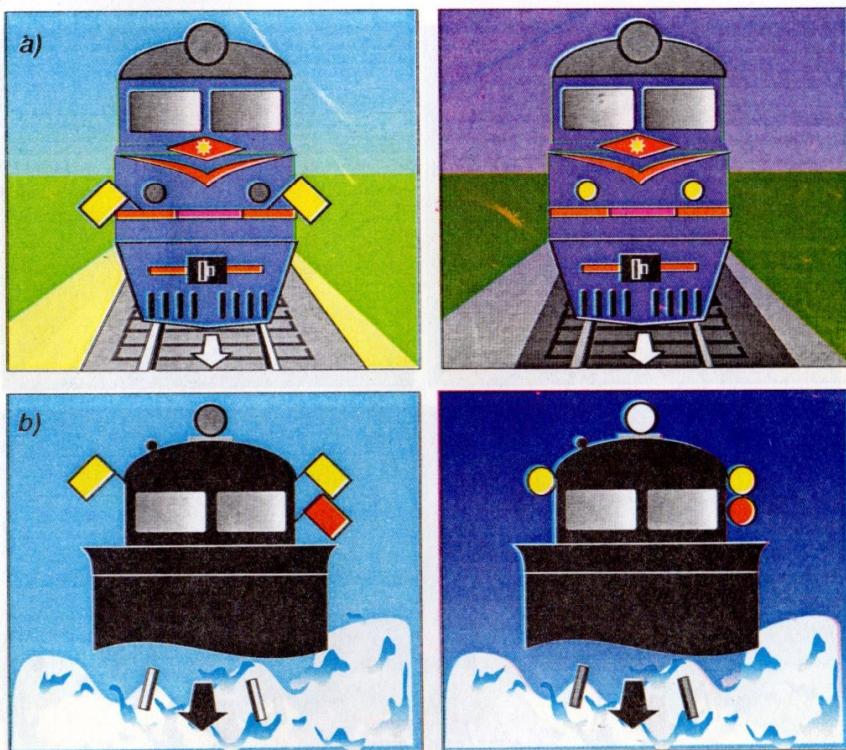
Şək. 7.5

altında qırmızı açıq bayraqla, gecə - müvafiq olaraq fənərin iki sarı və bir qırmızı işığı ilə, lokomotiv tərəf isə üç şəffaf-ağ nəzarət işləqləri ilə (şək. 7.6, b)

Əgər lokomotiv başdadırsa onda o, başda hərəkət edən qartəmizləyən kimi nişanlanır (şək. 7.6, b).

7.9. Lokomotivin manevr hərəkətində, o cümlədən, qatar tərkibinə yaxınlaşdığı və uzaqlaşlığı vaxtlarda gecələr - əsas idarəetmə pultu tərəfdən qabağında və arxasında bufer tirində bir şəffaf-ağ işığı olmalıdır.

7.10. Mənzildə olarkən yoldan götürülən növlü drezinlərdə, yol arabacıqlarında və yoldan götürülən digər hərəkət vahidlərində aşağıdakı nişanlar olmalıdır:

Şək. 7.6

biryollu və ikiyollu sahələrin düzgün olmayan yolu ilə hərəkət zamanı gündüz - **hər iki tərəfi qırmızı rənglənmiş düzbucaqlı lövhə** və ya dirəkcik üzərində açıq qırmızı bayraq; gecə - qabaqdan və arxadan dirəkciyə bərkidilmiş fənərin qırmızı işığı;

ikiyollu sahələrdə düzgün yolla hərəkət zamanı gündüz - **qabaq tərəfi ağ** və arxa tərəfi qırmızı rənglənmiş düzbucaqlı lövhə; gecə - qabaqda şəffaf aq işıq və arxada dirəkcik üzərinə bərkidilmiş fənərin qırmızı işığı.

Elektrikləşdirilmiş sahələrin mənzillərində işləyərkən götürülə bilən tə'mir qüllələrində aşağıdakı nişanlar olmalıdır;

biryollu və ikiyollu sahələrin düzgün olmayan yolu ilə hərəkət zamanı gündüz - **iki tərəfdən açıq qırmızı bayraq; gecə - qabaqdan fənərin qırmızı işığı;**

ikiyollu sahələrdə düzgün yolla hərəkət zamanı gündüz - **qatarların hərəkət istiqaməti üzrə sağ tərəfdən açıq qırmızı bayraq; gecə - qabaqdan fənərin şəffaf-ağ işığı, arxadan - fənərin qırmızı işığı.**

Bütün hallarda işaretlər götürülə bilən tə'mir qülləsinin torpaqlama zolağından yuxarı səviyyədə bərkidilməlidir.

Bundan başqa, götürülən tə'mir qüllələri və yol arabacıqları mənzillərdə hər iki tərəfdən mənzildəki rəhbər mailliğdən və yol verilən maksimum sürətdən asılı olaraq 3.1. sayılı cədvəlin 4-cü sütununda göstərildiyi "B" məsafəsində götürülə bilən tə'mir

qüllələri və yol arabacıqları ilə eyni zamanda yerini dəyişən səyyar işarə nişanları ilə çəpərlənməlidirlər.

Stansiyada işləyərkən götürülə bilən tə'mir qülləsində aşağıdakı nişanlar olmalıdır: gündüz - **iki tərəfdən açıq qırmızı bayraq; gecə - qabaqdən və arxadan fənərin qırmızı işığı.**

Yol arabacığında: gündüz - **hər iki tərəfi qırmızı rəng-lənmiş lövhə və ya dirəkcikdə qırmızı bayraq; gecə - qabaqda və arxada dirəkcikdə bərkidilmiş qırmızı işiq.**

Götürülə bilən tə'mir qülləsi və yol arabacıçı stansiya yollarında və yoldəyişənlərdə hərəkət zamanı bundan başqa yerini dəyişdikcə hər iki tərəfdən 50 m məsafədə onunla eyni zamanda yerini dəyişdirilən səyyar və ya qırmızı əl işarələri ilə çəpərlənməlidir.

İş vaxtı tətbiq edilən müxtəlif tipli yol arabacıqlarının və digər götürülə bilən hərəkət vahidlərinin iki tərəfdən çəpərlənməsi ADDY-nin müvafiq tə'limatında nəzərdə tutulan hallarda icra edilir.

İkiyollu və ya çox yollu sahələrdəki yanaşı yan yolla qarşidan qatar keçərsə, o keçənədək götürülən tə'mir qülləsini, yol arabacığını və ya başqa hərəkət vahidini qabaq tərəfdən çəpərləyən qırmızı işarə çıxarılır.

İkitərəfli avtobloklama ilə təchiz olunan və sərnişin qatarlarının hərəkət sürəti 120 km/saat-dan çox olan sahələr istisna olmaqla elektrikləşdirilmiş ikiyollu sahələrdə yoldan götürülən tə'mir qüllələrinin çəpərlənməsinə icazə ancaq qatarların düzgün yolla hərəkət etdiyi tərəfdən verilir. Qatarların hərəkətinin təhlükəsizliyini

tə'min etməklə, yoldan götürülən tə'mir qüllələrinin işinin təşkili qaydaları yerli şəraitdən asılı olaraq ADDY rəisi tərəfindən müəyyən edilir.

Yoldan götürülən tə'mir qüllələrini, yol arabacıqlarını və başqa hərəkət vahidlərini çəpərləyən dəmir yol işçiləri, eləcə də götürülən vahidlərin hərəkətinə rəhbərlik edən işçilər səyyar lövhələrdən, əl bayraqlarından və işarə fənərlərdən başqa, eləcə də partlayıcılarla, qatarların yaxınlaşdığını bildirən nəfəsli şeypurlarla və lazımlı gəldikdə qatarı dayandırmaq üçün digər zəruri işarələrlə təchiz olunmalıdır.

VIII fəsil

SƏS İŞARƏLƏRİ

8.1. Qatarların hərəkəti zamanı səs işarələri lokomotivlərin, motorvaqonlu qatarların və drezinlərin fitləri, nəfəşyepurları və əl fitləri ilə verilir.

İşarə	İşarənin mə'nası
Üç qısa 	"Dayan!"
Bir uzun 	"Qatarın yola düşməsi"
Üç uzun 	Qatara xidmət edən işçilərə tələb, "Tormozla"
İki uzun 	Qatara xidmət edən işçilərə tələb, "Tormozları burax"
Üç uzun və bir qısa 	Qatarın stansiyaya tam tərkibdə gəlməməsi barədə xəbər
Üç uzun və iki qısa 	Məşinist köməkçisinin, baş konduktorun, briqadir-mexanikin, təsərrüfat qatarının iş rəhbərinin lokomotivə çağırılması

Kim tərəfindən verilir

Lokomotiv briqadası, baş konduktor, stansiya və başqa işçilər

Stansiya növbətçisi və ya onun göstərişi ilə park növbətçisi, işarəverici, yoldəyişmə postunun növbətçisi və ya baş konduktor, aparıcı lokomotivin məşinisti cavab verir; ikiqat dərti zamanı ikinci lokomotivin məşinisti işarəni təkrar edir.

Çıxış svetoforu olan yoldan əgər qatar yola düşürsə, bu işarəni çıxış svetoforu açılandan sonra aparıcı lokomotivin məşinisti verir; ikiqat dərti zamanı ikinci lokomotivin məşinisti işarəni təkrar edir.

Aparıcı lokomotivin məşinisti; ikiqat dərti zamanı ikinci lokomotivin məşinisti işarəni təkrar edir.

Aparıcı lokomotivin məşinisti

Mənzildə dayanan qatarın aparıcı lokomotivinin məşinisti

İşarə	İşarənin mə'nası
Bir qısa 	İkiqat darti ilə İkinci lokomotivin maşinistinə darti gücünü azalt tələbi
İki qısa 	İkinci lokomotivin maşinistinə darti gücünü artır tələbi
İki uzun və iki qısa 	İkinci lokomotivin maşinistinə "Cərəyanqəbuledicini endir" tələbi
İki qısa 	İtələyici lokomotivlə İtələməni başla tələbi
Bir qısa, bir uzun və bir qısa 	İtələməni dayandır, lakin qatardan geri qalma tələbi
Dörd uzun 	İtələməni dayandır və geri qayıt tələbi

QEYD: Qatar ikiqat darti və itələyici lokomotivlə hərəkət edən zaman ikinci lokomotivin maşinisti itələyici lokomotivdən verilən bütün işarələri təkrar edir. Bu halda itələyici lokomotivin maşinistinin "Cərəyanqəbuledicini endir" işarəsin vermə qaydası ADDY rəisi tərəfindən müəyyən edilir. Radio rabitəsi olan lokomotivlərdə ikiqat darti və ya itələyici lokomotivlə hərəkət edərkən səs işarələri, maşinistlər arasında danışqlarla da əvəz edilə bilər.

Kim tərəfindən verilir
hərəkət edərkən Aparıcı lokomotivin maşinisti; ikinci lokomotivin maşinisti işarəni təkrar edir.
hərəkət edərkən Aparıcı lokomotivin maşinisti; itələyici lokomotivin maşinisti işarəni təkrar edir.

8.2. Bildiriş işaretisi – bir uzun fit – lokomotivdən (motorvaqonlu qatardan) və düzindən aşağıdakı hallarda verilir:

qatar stansiyaya, yol postuna, sərnişin dayanacağı məntəqəsinə, sürətin azaldılmasını tələb edən səyyar və əl işarələrinə, "S" işaret nişanlarına, qazma torpaq yatağına, yoluñ əyri sahələrinə, tunellərə, keçidlərə, yoldan götürülən drezinlərə, yoldan götürülən tə'mir qüllələrinə, yol arabacıqlarına və yoldan götürülən başqa hərəkət vahidlərinə yaxınlaşarkən;

səyyar işarələr olub-olmamasından asılı olmayaraq xəbərdarlıq vərəqəsində qabaqcadan göstərilmiş km-dən başlayaraq qatarın iş yerinə yaxınlaşığı zaman;

işarəçi tərəfindən verilən "Cərəyanqəbuledicini endir" əl işarəsini başa düşdükdə;

yolda dayanmış insanlara yaxınlaşarkən və bundan başqa ADDY rəisinin əmri ilə nəzərdə tutulmuş başqa hallarda.

Görməni pisləşdirən duman, çovğun və başqa əlverişsiz şəraitlərdə hərəkət zamanı bildiriş işaretisi bir-neçə dəfə təkrarlanır, düzgün olmayan yolla isə **bir uzun, qısa və uzun** lokomotiv fiti verilir.

Qatarın qəbulu ilə əlaqədar manevri dayandıran qatar tərtibatçıları, işarəciler və yoldəyişmə postunun növbətçiləri bildiriş işaretisi ilə hər biri öz sahəsində qəbul olunacaq qatarın hərəkətinin təhlükəsizliyinin tə'min olunma vəziyyətini yoxlamalı və ona əmin olmalıdırlar.

8.3. Sayıqliq işaretisi – bir qısa və bir uzun fitlə lokomotivlə (motorvaqonlu qatarın vasitəsilə) verilir və müntəzəm olaraq aşağıdakı hallarda təkrarlanır:

şərti icazəvericisi olan qırmızı işıqlı keçid svetoforuna yaxınlaşarkən və sonradan blok-sahədən keçerkən;

qırmızı işıqlı, eləcə də anlaşılmaz və ya sönmüş halda olan keçid svetoforunun önündə dayandıqdan sonra onları keçerkən və sonra blok-sahə boyu hərəkət edərkən;

də'vətedici işaretinin ağa-ay işığı ilə giriş svetoforuna yaxınlaşarkən və giriş işaretisinin qadağanedici göstərişi ilə və əsas işaret işığının sönmüş halında qatarın qəbul edilməsinin bütün başqa hallarında;

düzgün olmayan yolla qatar qəbul edildikdə (həmin yolda giriş işaretisi olmadıqda). Bu işaret stansiyanın boğazlarını keçərkən də verilməlidir.

8.4. İkiyollu mənzillərdə qatarlar qarşılaşlığı vaxt, bir uzun fitlə aşağıda göstərilən kimi bildiriş işaretisi verirlər: birinci işaret - qarşidan gələn qatara yaxınlaşarkən, ikinci işaret - qarşidan gələn qatarın sonuncu vaqonuna çatarkən.

8.5. Qatarın yaxınlaşması barədə səs işarələrini aşağıda göstərilən işçilər verirlər: mənzildə - dəmir yoluñun və sün'i tikililərin müayinəçiləri, keçid növbətçiləri, yol və kontakt şəbəkəsi üzrə işçilərin rəhbərləri və ya götürülən tə'mir qüllələrinin və yol arabacıqlarının müşayiətçiləri; stansiyalarda - işarəciler və giriş yoldəyişmə postlarının növbətçiləri. Tək nömrəli qatarın yaxınlaşması **bir uzun**, cüt nömrəli qatarın yaxınlaşması - **iki uzun** səs işarəsilə bildirilir.

Işarəciler və giriş yol dəyişmə postunun növbətçiləri qatarın yola düşməsi barədə işaret eşitdiqdən sonra bir uzun səs işaretisi verirlər.

8.6. ADDY rəisinin müəyyən etdiyi siyahı üzrə böyük şəhərlər, yaşayış məntəqələri və kurortlar əhatəsində yerləşən stansiyalarda və mənzillərdə lokomotivlərdən (motorvaqonlu qatardan) səs işarələri yalnız zəif səsli fitlə verilməlidir. Bununla belə lokomotivlərin qatarlarda itələyici kimi hərəkət etdiyi, insanların və ya maneənin üzərinə çıxma təhlükəsinin yarandığı, eləcə də sayıqliq və həyəcan işarələrinin verilməsinin lazım gəldiyi hallar istisna olunur.

Həmin bu ərazi stansiyalarında qatarların göndərilməsi, avtotormozların yoxlanılması və depo yollarında hərəkət zamanı lokomotivin (motorvaqonlu qatarın) fiti ilə işarələr verilmir. Belə stansiyalarda qatarların göndərilməsi barədə sərnişinlərə bildiriş qaydaları ADDY rəisi tərəfindən müəyyən edilir.

IX fəsil

HƏYƏCAN İŞARƏLƏRİ VƏ XÜSUSİ GÖSTƏRİCİLƏR

9.1. Həyəcan işarələri lokomotivlərin (motorvaqonlu qatarların) və drezinlərin fitləriylə, sirenalarla, nəfəslə şeypurlarla, hərbi işarə şeypurlarıyla və asılmış dəmir əşyalara zərbələr vurmaqla verilir.

Səs işarələri sxemində qeyd edilmiş səslər zərbələr vurmaqla verildikdə aşağıdakı kimi icra olunur:

Uzunlar - bir-birinin ardınca tez-tez davam edən zərbələrlə;

Qısalar - lazım olan qısa səslər sayında tək-tək vurulan zərbələrlə.

9.2. "Ümumi həyəcan" işarəsi **bir uzun və üç qısa səslər**

grupuya aşağıdakı hallarda verilir:

yollarda hərəkətin təhlükəsizliyini qorxu altına alan nasazlıqlar aşkar edildikdə;

qatar qarlı çovğunda dayandıqda, qatar ağır qəzaya düşdükdə və kömək tələb olunan digər hallarda.

İşarə lazım gəldikdə dəmir yolun hər bir işçisi tərəfindən verilir.

9.3. "Yanğın həyəcanı" işarəsi **bir uzun və iki qısa səslər grupuya verilir.**

İşarə lazım gəldikdə dəmir yolun hər bir işçisi tərəfindən verilir.

9.4. "Hava həyəcanı" işarəsi 2-3 dəqiqə ərzində sürətli sirena səslə, həmçinin fasılısız bir sıra qısa səslə verilir.

ADDY-nin şəhərlərdə yerləşən stansiyalarında, zavodlarında və başqa müəssisələrində hava həyəcanı işarəsi, şəhərdə verilən sirena, yaxud radioyayımı vasitəsilə verildikdə, dərhal sirenalar və lokomotivlərin (motorvaqonlu qatarların), drezinlərin fitləri ilə təkrar olunur.

ADDY-nin şəhərlərdən kənardə yerləşən stansiyalarında, zavodlarında və başqa müəssisələrində hava həyəcanı işarəsi eyni ilə həmin vasitələrlə stansiya, zavod və müəssisə rəhbərliyinin müvafiq göstərişlərinə əsasən verilir.

Hava həyəcanı işarəsi mənzillərdə lokomotivlərin (motorvaqonlu qatarların) və drezinlərin fitləri ilə verilir.

hərbi qatarlarda - daşınan hərbi hissənin şəxsi hey'ətinin ayırdığı müşahidəçinin göstərişi ilə;

digər qatarlarda - qatarı idarə edən lokomotivin maşinisti tərəfindən.

Dəmir yol radioyayımı şəbəkəsi olduqda (ADDY-nin qatarlarında, stansiyalarında, zavodlarında və başqa müəssisələrində) hava həyəcanı barədə bildiriş işarəsinin verilməsi, həmçinin həmin şəbəkə vasitəsilə də icra olunur.

9.5. "Radiasiya təhlükəsi" və ya "Kimyəvi həyəcan" işarəsi 2-3 dəqiqə ərzində aşağıdakı kimi verilir:

mənzillərdə - lokomotiv (motorvaqonlu qatarlar) və drezinlərin fitlərinin **bir uzun və bir qısa** səs qruplarıyla;

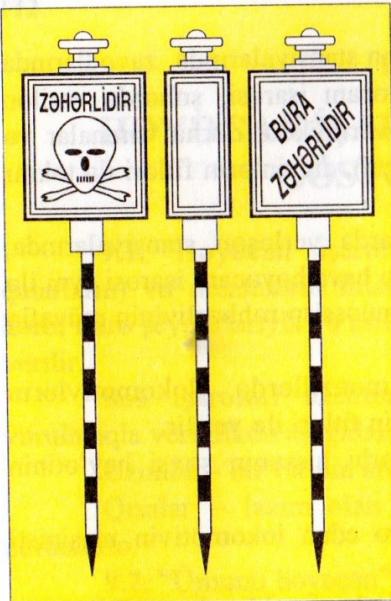

ADDY-nin stansiyalarında, zavodlarında və başqa müəssisələrində – asılmış dəmir əşyaya tez-tez vurulan zərbələrlə.

"Radiasiya təhlükəsi" və ya "Kimyəvi həyəcan" işarələri ADDY-nun stansiyalarında, zavodlarında və başqa müəssisələrində müvafiq stansiya, zavod, müəssisə rəislərinin göstərişi əsasında, mənzillərdə isə aparıcı lokomotivin (motorvaqonlu qatarın) maşinisti və drezinin sürücüsü tərəfindən verilir.

Dəmir yol radioyayımı şəbəkəsi olduqda radiasiya və ya kimyəvi həyəcan barədə bildiriş işarələri həmin şəbəkədən göstərilən işarələrin mətnini verməklə yayılır.

Şək. 9.1

9.6. Hava həyəcanının qurtarması, həmçinin radioaktiv və zəhərləyici maddələrin təhlükəsinin sovuşması barədə mə'lumat dəmir yol işçilərinə və sərnişinlərə aşağıdakılard vasitəsilə bildirilir:

ADDY-nin stansiyalarında, zavodlarında və başqa müəssisələrində, müvafiq stansiya, zavod və müəssisə rəislərinin, onların səlahiyyətli nümayəndələrinin göstərişilə radioyayım şəbəkəsi və digər rabitə vasitələrilə, habelə göndərilən adamlarla;

sərnişin qatarlarında - qatar rəisinin (mexanik-briqadırin) qatara xidmət edən işçilər vasitəsilə və ya qatar radioyayım şəbəkəsi vasitəsilə verdiyi göstərişlərlə;

tərkibində adam olan qatarlarda və hərbi qatarlarda stansiya növbətçisindən mə'lumat alındıqdan sonra eşalon rəisinin eşalon rabitə vasitələri ilə verdiyi göstərişlərlə;

yük-sərnişin, poçt-baqaj və yük qatarlarında stansiya növbətçisi tərəfindən.

9.7. Qatarın zəhərli sahəyə getməyi barədə lokomotiv briqadalarını və qatarı müşayiət edən işçiləri xəbərdar etmək, habelə adamların şəxsi qoruyucu vasitələri (əleyhqaz, qoruyucu kostyum və s.) olmadan həmin sahəyə daxil ola bilməsinin qarşısını almaq üçün belə sahə xüsusi "Zəhərlidir" nişanları ilə çəpərlənir (şək. 9.1.).

Stansiyalarda və mənzillərdə "Zəhərlidir" nişanları zəhərli sahədən ən azı 50 metr məsafədə qoyulur. Bundan başqa, zəhərli sahə mənzilləri, hər iki tərəfdən hərəkət istiqamətinin sağ tərəfindən birinci "Zəhərlidir" nişanından 1200 m məsafədə ikinci oxşar nişanla çəpərlənir. "Zəhərlidir" nişanları yoluñ torpaq qatının kənarlarına və ya yolların arasına qoyulur.

Qatarın hərəkət istiqamətinə doğru ilk "Zəhərlidir" nişanı qarşısında və ya stansiya növbətçisi tərəfindən verilmiş bildiriş vərəqində zəhərli yerin olması göstərilən sahə qarşısında (sahənin nişanla çəpərlənib-çəpərlənməməsindən asılı olmayaraq), aparıcı lokomotivin maşinisti "Radiasiya təhlükəsi" və ya "Kimyəvi həyəcan" işarəsi verməli və zəhərli sahəni müəyyən edilmiş hərəkət sürətilə keçməlidir.

"Zəhərlidir" nişanları gecələr işıqlandırılmalıdır.

9.8. Svetoforların, fənərlərin, yoldəyişən göstəricilərinin, qatar, əl və digər işarə göstəricilərinin işarə işqları işıqmaskalayıcı qurğularla tə'min edilməlidir.

1998-1999 - The following is a list of the new members of the Board of Directors.

Быть зори на час два погромъ да, нечестивъ
злодейство фамильное възвѣститъ съмѣшаныя
такъ и рикошеты да, а также рикошеты съмѣшаныя
такъ же зори на час два погромъ ходатайствуютъ да

Азәрбајҹан Дөвләт Дәмир Йолунун Ишарәвермә Тә’лиматы

Нашароверм 10 лиматы

(ИТ)

«*Следует помнить, что виноваты не только те, кто убил, но и те, кто оправдывает убийство, кто не выразил протеста против убийства, кто не помог пострадавшим, кто не выразил сожаления о потерянной жизни.*

Өн сөз

Гәдим тарихә вә зәнкин мәдәнијәтә малик олан Азәрбајчанымызын һәр саңәдә бөյүк инкишаф јолу кечмәсіндән һамымыз гүрүр һисси дүјуруг. Жетмиш илдән чох бир заман кәсијиндә ССРИ тәркибиндә фәалијәт көстәрән бу гәдим өлкә һәмин гурумун үзвү олан кечмиши мұттәғиг республикаларын иғтисадијатынын, елм вә мәдәнијәтинин инкишафына да оз тә'сирини көстәрмишидир.

Бөйүк гүрүр һисси илә дејә биләрик ки, кечмиши ССРИ мәканына дахил олан дәмир ѡоллары сырасында илк дәфә електрикләшdirмә вә електрик дартгысынын тәтбиғи мәһз Азәрбајчанда угурла һәјата кечирилмишидир. Іашы бир әср бир гәринәjә (јуз ијирми беш ил) јахын олан Азәрбајчан Дөвләт Дәмир Јолунун оз зәнкин әнәнәләри олмуш вә инди дә бурада чалышанлар һәмин әнәнәләре садиғлик нұмаиши етдириләр.

Азәрбајчан ијирминчи әсрин сонларында - икinci дәфә оз мустәгиллијинә.govushdugdan соңра сивил дүнија өлкәләри арасында оз лајигли јерини тутмага мүjәссәр ола билмишидир. Бу юндә о, артыг өзүнүн жени ганунларыны гәбул едир. Вахтилә ССРИ ганунлары чәрчиwәсиндә јашамыш өлкәләр вә онун структур болмәләри артыг мустәгил фәалијәт көстәрмәjә, ишләрини тәнзимләjән жени ганулар, гајдалар, тә'limatлар, әсаснамәләр гәбул етмәjә башламышлар. Бу бахымдан Азәрбајчан Дөвләт Дәмир Јолу да истисна тәшикел етмир.

Отән әсрин соң илиндә «Азәрбајчан Дөвләт Дәмир Јолунун техники истисмар Гајдалары» нәфис шәкилдә чап едиләрәк дәмирjолчулара әрмәган едилди. Эввәлләр «Гајдалар» заманын тәләбләринә көрә ики дәфә шығ үзү көрмушдү. Элли илдән соңра Йол рәиси Зија Мәммәдовун шәхси тапшырығы вә гајгысы саjәsinde әрсәjә кәлән һәмин сәнәд женидән дәмирjолчуларын столусту китабына чеврилди.

О китабын һазырланmasында мустәсна ролу олан Азәрбајчан Дөвләт Дәмир Јолу гатарларын һәрәкәтинин тәhлукәсизлиji үзrә Bash инспекторун муавини Казым Мәммәд оглу Шәрифовун бөйүк зәhмәти һесабына, даha

бир китаб – «Азәрбајҹан Дөвләт Дәмир Јолунун Ишарәвермә Тә’лиматы» да дәмирјолчулара тәгдим едилir. Бурада диггәти чәкән әсас мәсәлә ондан ибарәтdir ки, олкә полад макистралы мөвчүд олдугу вахтдан бәри һәмин “Тә’лимәт” ана дилимиздә илк дәфәdir ки, ишиг үзу корур.

Ону да гејд етмәк лазымдыр ки, мүәллиf «Азәрбајҹан Дөвләт Дәмир Јолунун техники истисмар Гајдалары»нын назырланmasы просесиндә олдугу кими, бу дәфә дә мубани-сәli мәсәләләrin шәрћинде дәмир јолунун мұвағғиг ис-теңсалат бирликләrinin вә хидмәтләrinin рәhбәrlәri илә орtaq мәхрәcә кәлмәjә наил олмушdur. Бу китаб, jenidәn бәрпа едилмиш Гәdim Ипәк Јолунун угурулу фә-лијјәtinde ишарәверmә гургуларынын тәләбләrinә чидди раiajәt едilmәsinde мүһум рол ојнајаҹагдыр.

«АДДJ-нун Ишарәвермә Тә’лиматы»нын назырланmasы просесиндә ѡол рәисинин муавинләri Мөнди Musa оглу Мөндијев, Элирза Mәmmәd оглу Сулејманов вә Јолун һәрәkәtin тәһlükәsizliji узrә Bash инспектору Тоfig Аббас-гулу оглу Эһмәдовun дәjәrli мәсләhәtlәri мүһум рол ој-нашидыр. Йәмчинин китабын чапа назырланmasында мутәхәssis кими Азәрбајҹан Дөвләт Дәмир Јолунун һәрәkәtin тәһlükәsizliji узrә инспекторлуг Апаратынын әмәкдашлары Ѝәсән Зулфүгар оглу Зулфүгаров, Эловсәт Нифтулла оглу Нәчәфов, Валентина Николаевна Ковалю-ва вә бутөвлүкдә бәдии ҹәhәtdәn ишләnмәsinde «Азәр-бајҹан дәмирјолчусу» газетинин әмәкдашы Микајыл Мурсәл оглу Микајылов jaхындан иштирак етмишләر.

Бу, “АДДJ-нун Ишарәвермә Тә’лиматы”нын охуучу-ларla илк корушу олдугу учун jëegin ки, о гүсрлардан да хали деjildir. Инишаллаh, бурада ортаja ҹыха биләcәk гејd вә тәклифләr бу дәjәrli китабын новбәti нәшрләrinde мутләg нәzәre алынаҹагдыр.

Bash redaktor

Мәжбүрим онында түшүнүштөрүштөрүн саладылар. О мәжбүримдөштөрүнүн түшүнүштөрүштөрүн саладылар. О мәжбүримдөштөрүнүн түшүнүштөрүштөрүн саладылар. О мәжбүримдөштөрүнүн түшүнүштөрүштөрүн саладылар. О мәжбүримдөштөрүнүн түшүнүштөрүштөрүн саладылар. О мәжбүримдөштөрүнүн түшүнүштөрүштөрүн саладылар. О мәжбүримдөштөрүнүн түшүнүштөрүштөрүн саладылар.

KИРИШ

1. Ишарәвермә Тә’лиматы Азәрбајҹан Дөвләт Дәмир Јолунда (АДДJ) гатарларын һәрәkәti вә маневр ишләrinә aid олан әmr вә көстәришләrin верилmәsi үчүн җөрүнәn вә сәсли ишарәләr системини, еләчә дә бу ишарәләrin верилmәsi үчүн нәzәrdә тутулан ишарәверmә чиһазлaryнын нөвләrinи мүәjjәn еdir.

2. АДДJ-нин Ишарәвермә Тә’лимattyнын (ИТ) тәләбләrinin, сөзсүz јеринә јетирилmәsi дәмир ѡолу нәглијjattyнын бүтүн бөlmәlәri вә iшчиләri үчүn мәcburidiir.

Ишарәверmә тә’limattyyla мүәjjәn еdilmiш ишарәlәrin тәләбләrinin dägig вә сөзсүz ичрасы гатарlarын һәрәkәtinin вә маневr ишләrinin fasıläsiz вә тәhlükәsiz јеринә јетирилmәsinin тә’min edir.

Ишарәvermә Тә’limattynda dәjiшikliklәr ançag Азәр-бајҹан Дөвләт Дәмир Јолu rәисинин әmr (көстәriши) әsasynda аparыла bilәr.

3. Дәмир ѡолунда ишарәvermәjә aid олан бүtүn тә’limatlar vә dikәr kөstәriшlәr bu Тә’limattyн tәlәбләrinә бүtүnлүkлә ujfun olmalыdyr.

I фәсил

ИШАРӘЛӘР

1.1. Ишарәләр һәрәкәтин тәһлүкәсизлијинин тә’мин едилмәсинә, еләчә дә гатарларын һәрәкәтинин вә маневр ишләринин тәшкилинә хидмәт едир.

Ишарәләр гаврама тәрзинә көрә көрүнән вә сәсли ишарәләрә бөлүнүрләр.

КӨРҮНӘН ИШАРӘЛӘР

1.2. Көрүнән ишарәләр өз рәнкләри, формалары, дуруш вәзијјәтләри вә ишарә көстәричиләринин сајына көрә тәзәһүр олунур. Көрүнән ишарәләри вермәк үчүн ашағыдақы ишарә чиһазларындан истифадә едилир: светофорлар, лөвһәләр, фәнәрләр, бараглар, ишарә көстәричиләри вә дикәр ишарә нишанлары.

Көрүнән ишарәләр истифадә олунма вахтына көрә күндүз, кечә вә кечә-күндүз ишарәләринә бөлүнүрләр.

Күндүз ишарәләри күнүн ишыглы вахтында вериләнләрdir. Онларын верilmәсинә дискләр, лөвһәләр, бараглар вә ишарә көстәричиләри (жолдәжишәнләр вә јол чәпәрләјәнләр, һидравлик дааглар) хидмәт едир.

Кечә ишарәләри гаранлыг вахты вериләнләрdir. Белә ишарәләрин верilmәсинә әл вә гатар фәнәрләринин, дирәк үзәрindәki фәнәрләrin вә ишарә көстәричиләринин мүәјjәn едилмиш рәнкли ишыглары хидмәт едир.

Кечә ишарәләриндән һәмчинин күндүzlәр думан, човғун вә дикәр әлверишиз һава шәраитиндә, је’ни дајанмағы тәләб едән ишарәләрин көрүнүшү 1000 метрдән, сүр’әти азалтмағы тәләб едән ишарәләринки 400 м-дән, маневр ишарәләрининки 200 м-дән аз олдугда истифадә едилмәlidir.

Кечә-күндүз ишарәләри күнүн гаранлыг вә ишыглы вахтларында ejni тәрздә верилән ишарәләrdir. Белә ишарәләrә светофорларын мүәjжәn едилмиш рәnкли ишыглары, маршрут вә дикәр ишыг көстәriчilәri, сүр’әtin азалдылmasыны тәләб едәn daими дискләr, сары rәnкли (арxa тәrәfi jaşyл rәnкли) квадрат лөvhәlәr, jүk гатарларынын сонуну (гуjруну) билдиrәn ишыг әксетдиричи гырызы дискләr вә дикәр niшanлар aидdir.

Тунелләрдә анчаг кечә вә jaхуд кечә-күндүз ишарәләrin-дән истифадә олунур.

СЭС ИШАРӘLӘРИ

1.3. Сәс ишарәlәri сәslәrin сајынын вә aһәnкәdarlygынын мүхтәлиf давамиjjәti ilә ifadә олунур. Онларын mә'nalары кечә вә kүндүz ejnidir.

Сәс ишарәlәri локомотивләrin, моторвагонлу гатарларын вә дрезинләrin фитләri, әл фитләri, нәfәs шеjпурлары, дикәр фитләr вә партлаjычыларла (тарағта) верилир.

Партлаjычыларын партламасы һәрәkәtin dәrһal дајандырылmasыны тәләb едир.

П фәсил

СВЕТОФОРЛАР

2.1. Светофорлар өз тә'јинатына көрә ашағыдақылара бөлүнүр:

кириш - гатарын мәнзилдән стансијаја кирмәсинә ичазә верән вә ja гадаған едән;

чыхыш - гатарын стансијадан мәнзилә ѡюла дүшмәсинә ичазә верән вә ja гадаған едән;

маршрут - гатарын стансијанын бир рајонундан дикәринә һәрәкәтинә ичазә верән вә ja гадаған едән;

кечид - гатарын бир блок-саһәдән (постларарасы мәнзилдән) о бириңе кечмәсинә ичазә верән вә ja гадаған едән;

горујучу - дәмир ѡюл хәтләринин дикәр дәмир ѡюллары, трамвај ѡюллары, троллејбус хәтләри илә ejni сәвијјәдә кәсишидији јерләри вә бәләдчиләрлә кечилән саһә вә ачылан көрпүләри горумаг үчүн истифадә олунан;

чәпәрләјичи - кечидләрдә, бөйүк сүн'и гургуларда, учгүн јерләриндә гатарларын һәрәкәти үчүн тәһлилкә јарандыгда һәрәкәтин дајандырылмасыны тәләб едән, һәмчинин стансијада вагонлара баҳыш вә тә'мирин ичрасы ваҳты гатарларын чәпәрләнмәси үчүн истифадә едилән;

хәбәрдаредичи - әсас светофорун (кириш, кечид, чәпәрләјичи вә горујучу) көстәрдији ишарә нағда хәбәрдарлыг едән;

тәкрапедичи - јерли шәраитә көрә әсас светофорун көрүнүшү тә'мин олунмадыгда чыхыш, маршрут вә тәпә светофорларынын ичазәверици ишарәсини билдириән;

локомотив - гатарын мәнзилдә бир блок-саһәдән дикәриңе һәрәкәтинә ичазә верән вә ja гадаған едән, һәмчинин гатарын јахынлашдығы саһә (юл) светофорунун вердији ишарәни локомотивдә билдириән;

маневр - маневрин апарылмасына ичазә верән вә ja гадаған едән;

тәпә - вагонларын тәпәдән бурахылмасына ичазә верән вә ja гадаған едән.

Бир светофор ejni заманда бир нечә тә'јинаты јеринә јетирә биләр (кириш вә чыхыш, чыхыш вә маневр, чыхыш вә маршрут вә с.).

2.2. Дәмир ѡюлунда линзалы (шәк. 2.5, а) вә прожекторлу (шәк. 2.5, б) светофорлар тәтбиғ едилер; онлар диräкли (һүндүр) (шәк. 2.6, а, б вә г), алчаг (шәк. 2.6, в), көрпү вә консол үзәриндә турулан светофорлара бөлүнүр.

Светофорларда нормал-јанан, нормал-сөнүк, гырпышан (яныб-сөнән) вә гырпышмајан ишарә ишыглары тәтбиғ олунур.

Автоблоклама илә тәчхиз олунмуш саһәләрдә нормал вәзијјәтдә сөнүк олан кечид светофорунун ишарә ишыглары һәрәкәт тәркиби бу светофорун гарышында блок-саһәјә дахил олдуғдан соңыр вә һәрәкәт тәркиби һәмин блок-саһәдән там чыхығдан соңыр.

Автоблокламанын кечид светофорлары рәгемләрлә, галан светофорлар исә һәрфләр вә јаҳуд һәрфли рәгемләрлә нишанланыр.

2.3. Светофорларын вердији ишарәләрин әсас мә'налары (гојулдугу јердән вә онларын тә'јинатындан асылы олмајараг) ашағыдақыларды:

бир јашыл ишыг - “Мүәjjән едилмиш сүр'әтлә һәрәкәтә ичазә верилир”;

бир гырпышан сары ишыг - “Мүәjjән едилмиш сүр'әтлә һәрәкәтә ичазә верилир, нөвбәти светофор ачыгдыр вә ону ашағы сүр'әтлә кечмәк тәләб олунур”;

бир сары ишыг - “Дајанмага назыр олмагла һәрәкәтә ичазә верилир; нөвбәти светофор бағылдыр”;

ишарәләриндән јухарыдағы гырпышан ики сары ишыг - “Светофор ашағы сүр'әтлә кечмәјә ичазә верилир; гатар ѡолдәјишиң үзәриндә истигамәтини дәјишишәрәк һәрәкәт едир; нөвбәти светофор ачыгдыр”;

ики сары ишыг - “Нөвбәти светофорун габағында дајанмага назыр олмагла бу светофору ашағы сүр'әтлә кечмәјә ичазә верилир; гатар ѡолдәјишиң үзәриндә истигамәтини дәјишишәрәк һәрәкәт едир”;

бир гырмызы ишыг - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыр”.

Јухарыда көстәрилән ишарәләрин мұхтәлиф тә'јинаты светофорларда истифадә олунмасы бу Тә'лиматьын мұвағиг бөлмәләриндә көстәрилир. Һәмин ишарәләрин мә'наларына риајәт етмәклә онлардан бу Тә'лиматда нәзәрдә тутулмајан налларда истифадә олунмасы Азәрбајҹан Дөвләт Дәмир Јолу тәрәфиндән мүәjjән едилер.

КИРИШ СВЕТОФОРЛАРЫ

2.4. Кириш светофорлары илә верилән ишарәләр:

бир јашыл ишыг - “Гатара мүәjjән едилмиш сүр’әтлә стансијанын баш јолуна дахил олмасына ичазә верилир; нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) ачыгдыр вә ону ашағы сүр’әтлә кечмәк тәләб олунур” (шәк. 2.1, а);

бир гырпышан сары ишыг - “Гатара мүәjjән едилмиш сүр’әтлә стансијанын баш јолуна дахил олмасына ичазә верилир; нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) ачыгдыр вә ону ашағы сүр’әтлә кечмәк тәләб олунур” (шәк. 2.1, б);

бир сары ишыг - “Гатара стансијанын баш јолуна, дајанмаға назыр вәзијјәтдә дахил олмаға ичазә верилир; нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) бағлыдыр” (шәк. 2.2, а);

ишарәләрдиң јухарыдақы гырпышан ики сары ишыг - “Гатара стансијанын јан јолуна ашағы сүр’әтлә дахил олмаға ичазә верилир; нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) ачыгдыр” (шәк. 2.2, б);

ики сары ишыг - “Гатара стансијанын јан јолуна, дајанмаға назыр вәзијјәтдә дахил олмаға ичазә верилир; нөвбәти светофор бағлыдыр” (шәк. 2.2, в);

бир гырмызы ишыг - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыр” (шәк. 2.2, г).

2.5. Гатарлары јан ѡоллара чарпазы аз мејли марқадан олан ѡолдәјишән түрғуларла гәбул едәркән кириш вә маршрут светофорларында ашағыдақы ишарәләрдән истифадә едилер:

бир гырпышан јашыл, бир сары ишыг вә бир ишыгланан јашыл золаг - “Гатара 80 км/саатдан јухары олмајан сүр’әтлә стансијанын јан јолуна дахил олмаға ичазә верилир; нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) ачыгдыр вә ону 80 км/саатдан соң олмајан сүр’әтлә кечмәк тәләб олунур” (шәк. 2.3, а);

ишарәләрдиң јухарыдақы гырпышан ики сары ишыг вә бир ишыгланан јашыл золаг - “Гатара 80 км/саатдан јухары олмајан сүр’әтлә стансијанын јан јолуна дахил олмаға ичазә верилир; нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) ачыгдыр вә ону ашағы сүр’әтлә кечмәк тәләб олунур” (шәк. 2.3, б);

ики сары ишыг вә бир ишыгланан јашыл золаг - “Гатара 60 км/саатдан јухары олмајан сүр’әтлә стансијанын јан јолуна дајанмаға назыр вәзијјәтдә гәбул олмаға ичазә верилир; нөвбәти светофор бағлыдыр” (шәк. 2.3, в);

Зәрури һалларда кириш вә маршрут светофорларында **бир гырпышан јашыл ишыг ишарәси** тәтбиғ едилә биләр; “Гатара стансијанын баш јолуна мүәjjән едилмиш сүр’әтлә дахил олмаға ичазә верилир, нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) ачыгдыр вә ону 60 км/саатдан артыг олмајан сүр’әтлә кечмәк тәләб олунур” (шәк. 2.4, а);

Ажры-ажры стансијаларда, АДДЖ-нин Техники Гајдалары илә нәзәрдә тутулмуш һалларда кириш вә маршрут светофорларында - **үч сары ишыг** - тәтбиғ олуна биләр, - “Моторвагонлу гатара, тәк локомотивә, көтүрүлмәjәn нөвлү дрезинә ѡолун бош һиссәсинә хұсуси ентијатла 20 км/саатдан артыг олмајан сүр’әтлә гырмызы ишарәли маршрут светофоруна гәдәр һәрәкәт етмәсінә ичазә верилир” (шәк. 2.4, б).

ДӘ'ВӘТЕДИЧИ ИШАРӘ

2.6. Дә'вәтедичи ишарә - бир гырпышан ағ-ај ишығы - гатара гырмызы јанан (вә ja сөнүк) светофору 20 км/саатдан артыг олмајан сүр’әтлә кечмәjә, һәрәкәт үчүн манеjә раст кәлдикдә дәрәнәл дајанмаға назыр олмагла нөвбәти светофора (вә ja гәбул олунан ѡолун чыхыш ишарәси олмадыгда һүдуд сүтунчугуна) гәдәр хұсуси сајыглыгla һәрәкәт етмәjә ичазә верилир (шәк. 2.5).

Бу ишарә кириш, маршрут вә чыхыш (группашдырылмыш светофорлардан башга) светофорларында тәтбиғ едилер.

Чыхыш светофорунун дә'вәтедичи ишарәси илә көндәрилмәjә анчаг автоблоклама илә тәчhиз олунмуш икијоллу мәнзилин дүзкүн ѡолу илә ичазә верилир.

ЧЫХЫШ СВЕТОФОРЛАРЫ

2.7. Автоблоклама илә тәчhиз олунмуш саhәләрдә чыхыш светофорлары илә ашағыдақы ишарәләр верилир:

бир јашыл ишыг - “Гатара стансијадан ѡола дүшмәjә вә мүәjjәn едилмиш сүр’әтлә һәрәкәт етмәjә ичазә верилир; габагда ики вә даһа соң блок-саhә боштур” (шәк. 2.6, а);

бир сары ишыг - “Гатара стансијадан ѡола дүшмәjә вә дајанмаға назыр олмагла һәрәкәт етмәjә ичазә верилир; нөвбәти светофор бағлыдыр” (шәк. 2.6, б);

ишарапләриндән јухарыдақы гырпышан ики сары ишығ

- “Гатара стансијадан ашағы сүр’әтлә ѡола дүшмәјә ичазә верилир; гатар ѡолдәјишән үзәриндә истигамәтини дәјишишәрәк һәрәкәт едир; нөвбәти светофор ачыгды” (шәк. 2.6, д);

ики сары ишығ - “Гатара стансијадан ашағы сүр’әтлә ѡола дүшмәјә ичазә верилир; гатар ѡолдәјишән үзәриндә истигамәтини дәјишишәрәк һәрәкәт едир; нөвбәти светофор бағлыды” (шәк. 2.6, е);

бир гырмызы ишығ - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыры” (шәк. 2.6, в, г).

2.8. Автоблоклама илә тәчхииз олунмуш саһәләрдә гатарлар чарпазы аз мејлі маркадан олан ѡолдәјишән үзәриндә истигамәтини дәјишишәклә қөндәриләркән ашағыдақы ишарапләр тәтбиг едиллир:

бир гырпышан јашыл, бир сары ишығ вә бир ишыгланаң јашыл золаг - “Гатара стансијадан 80 км/саатдан јухары олмајан сүр’әтлә ѡола дүшмәјә ичазә верилир; гатар ѡолдәјишән үзәриндә истигамәтини дәјишишәрәк һәрәкәт едир; нөвбәти светофор ачыгды” (шәк. 2.7, а);

ики сары ишығ вә бир ишыгланаң јашыл золаг - “Гатара стансијадан 60 км/саат-дан артыг олмајан сүр’әтлә ѡола дүшмәјә ичазә верилир; гатар ѡолдәјишән үзәриндә истигамәтини дәјишишәрәк һәрәкәт едир; нөвбәти светофор бағлыды” (шәк. 2.7, б)

2.9. Йарым автоблоклама илә тәчхииз олунмуш саһәләрдә чыхыш светофорларында ашағыдақы ишарапләр тәтбиг едиллир:

бир јашыл ишығ - “Гатара стансијадан ѡола дүшмәјә вә мүәйжән едилмиш сүр’әтлә һәрәкәт етмәјә ичазә верилир; мәнзил нөвбәти стансијада (юл постуна) гәдәр боштур” (шәк. 2.8, а);

бир гырмызы ишығ - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыры!” (шәк. 2.8, б);

ики сары ишығ - “Гатара стансијадан ашағы сүр’әтлә ѡола дүшмәјә ичазә верилир; гатар ѡолдәјишән үзәриндә истигамәтини дәјишишәрәк һәрәкәт едир; мәнзил нөвбәти стансијада (юл постуна) гәдәр боштур” (шәк. 2.9, а);

ишарапләриндән јухарыдақы гырпышан ики сары ишығ

- “Гатара стансијадан ашағы сүр’әтлә ѡола дүшмәјә ичазә верилир; гатар ѡолдәјишән үзәриндә истигамәтини дәјишишәрәк һәрәкәт едир; мәнзил нөвбәти стансијада (юл постуна) гәдәр боштур; нөвбәти стансијада кириш светофору ачыгды” (шәк. 2.9, б)

2.10. Мұстәгил ишарапвермә вә рабитә васитәси кими тәтбиг едилән автомат локомотив ишарапвериҷиси тәчхииз олундуғу саһәләрдә чыхыш светофору илә ашағыдақы ишарапләр верилир:

бир јашыл вә бир ағ-ај ишығы - “Гатара стансијадан ѡола дүшмәјә ичазә верилир; габагда ики вә ja даһа чох блок-саһе боштур” (шәк. 2.10.);

бир сары вә бир ағ-ај ишығы - “Гатара стансијадан ѡола дүшмәјә ичазә верилир, габагда бир блок-саһе боштур (шәк. 2.11);

бир гырмызы ишығ - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыры.”

2.11. Јол блокламасы илә тәчхииз олунмуш шахәләнмиш саһәләрдә, һәмчинин ѡол блокламасы илә тәчхииз олунмуш чохјоллу саһәләрдә вә икитәрәфли автоблоклама илә тәчхииз олунмуш икијоллу саһәләрдә гатарын қөндәрилдији ѡолу көстәрмәк үчүн зәрури һалларда Азәрбајҹан Дөвләт Дәмир Јолу тәрәфиндән мүәйжән едилмиш чыхыш светофорунун ишыглары маршрут көстәриҷисинин уйғун көстәриҷиләри илә тамамланыр.

Маршрут көстәриҷиси олмадыгда гатарын шахәләнмиш ѡола вә ja чохјоллу саһәнин ѡолларындан бириңе вә ja икитәрәфли автоблокламада дүзкүн олмајан ѡола қөндәрилмәсінә ичазә кими чыхыш светофорунда **ики јашыл ишығ јана** биләр. Бу ону көстәрир ки, автоблокламада ики вә даһа чох блок-саһе, јарымавтоблокламада исә мәнзил нөвбәти стансијада (юл постуна) гәдәр боштур (шәк. 2.12).

Икитәрәфли автоблоклама илә тәчхииз олунмуш саһәләрдә гатарлар дүзкүн олмајан ѡолла қөндәриләркән маршрут көстәриҷисинин вә ja ики јашыл ишығ ишарәсінин тәтбиги вачибидир.

Икијоллу саһәләрдә һәрәкәт дүзкүн олан ѡолла автоблокламанын ишарапләри, дүзкүн олмајан ѡолла исә локомотив светофорунун көстәриҷиләри илә һәјата кечирилсә, стансијадан дүзкүн олмајан ѡолла гатарын қөндәрилмәсі үчүн чыхыш светофорундан ашағыдақы ишарапләр верилир:

бир сары гырпышан вә бир ағ-ај ишығы - “Гатара 40 км/саатдан артыг олмајан азалдылыш сүр’әтлә стансијадан ѡола дүшмәјә вә даһа сонра локомотив светофорунун көстәриҷисинә уйғун олараг дүзкүн олмајан ѡолла һәрәкәтинә ичазә верилир” (шәк. 2.13);

2.12. Шахәләнмә ѡоллары ѡол-блокламасы илә тәчхииз олунмајан стансијаларда шахәләннен ѡола қөндәрмә маршрутунун

назырлығы чыхыш светофорунун **бір ағ-ај ишығы** илә көстәрилір: Гатарлар шахаләнмә жолуна, чыхыш светофорунун **ағ-ај вә гырмызы ишығын сөнмүш һалында**, машинистә жezл вә ja жол вәрәгесі верилмәклә көндәрилір (шәк. 2.14).

МАРШРУТ СВЕТОФОРЛАРЫ

2.13. Гурашдырылдығы јердән асылы олараг маршрут светофорлары илә ашағыдақы ишарәләр верилир:

бір јашыл ишығ - “Мұейжін едилмиш сүр’әтлә һәрәкәтә ичазә верилир; нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) ачыгдыр”;

бір сары ишығ - “Дајанмаға назыр олмагла һәрәкәтә ичазә верилир; нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) бағлыштыр”;

бір гырмызы ишығ - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыр.”

бір гырнышан сары ишығ - “Светофору мұейжін едилмиш сүр’әтлә кечмәjә ичазә верилир; нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) ачыгдыр вә ону ашағы сүр’әтлә кечмәк тәләб олунур”;

ишарәләрindән жұхарыдақы гырнышан ики сары ишығ - “Светофору ашағы сүр’әтлә кечмәjә ичазә верилир; гатар жан жола һәрәкәт едир; нөвбәти светофор (маршрут вә ja чыхыш) ачыгдыр”;

ики сары ишығ - “Стансијада дајанмаға назыр олмагла ашағы сүр’әтлә светофору кечмәjә ичазә верилир; гатар жан жола һәрәкәт едир; нөвбәти светофор бағлыштыр”.

КЕЧИД СВЕТОФОРЛАРЫ

2.14. Автоблоклама илә тәчhиз едилмиш саһәләрдә кечид светофорлары илә ашағыдақы ишарәләр верилир:

бір јашыл ишығ - “Мұейжін едилмиш сүр’әтлә һәрәкәтә ичазә верилир; гаршыда ики вә даһа чох блок-саһә боштур” (шәк. 2.15);

бір сары ишығ - “Дајанмаға назыр олмагла һәрәкәтә ичазә верилир; нөвбәти светофор бағлыштыр” (шәк. 2.16)

бір гырмызы ишығ - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыр” (шәк. 2.17).

2.15. Автоблоклама илә тәчhиз едилмиш саһәләрдә дөрдкөстәричили ишарәверичиси олан кечид, қириш, баш жолдакы маршрут вә чыхыш светофорлары илә ашағыдақы ишарәләр верилир:

бір јашыл ишығ - гаршыда ики вә ja даһа чох блок-саһә боштур;

бір сары вә бір јашыл ишығ - гаршыда ики блок-саһә боштур (шәк. 2.18);

бір сары ишығ - гаршыда бир блок-саһә боштур;

бір гырмызы ишығ - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыр”.

2.16. Автоблоклама илә тәчhиз едилмиш үчкөстәричили вә ja дөрдкөстәричили ишарәверичиси олан саһәләрдә қириш светофорунун габагында јерләшән (қиришгабагы) кечид светофорларында, бундан башга, ашағыдақы ишарәләр тәтбиғ олунур:

бір гырнышан сары ишығ - “Іәрәкәтә мұейжін едилмиш сүр’әтлә ичазә верилир; қириш светофору ачыгдыр вә ону ашағы сүр’әтлә кечмәк тәләб олунур; гатар стансијанын жан жолуна гәбул олунур” (шәк. 2.19, а);

бір гырнышан јашыл ишығ - “Іәрәкәтә мұейжін едилмиш сүр’әтлә ичазә верилир; қириш светофору ачыгдыр вә ону 80 км/саат-дан чох олмајан сүр’әтлә кечмәк тәләб олунур; гатар стансијанын жан жолуна гәбул олунур” (шәк. 2.19, б);

Қиришгабагы светофорун дирәji үзәринде әкседиричили олан билдириш лөвhеси гурашдырылыр (бах. шәк. 2.19).

Дүзкүн олмајан жолла һәрәкәт локомотив светофорунун ишарәсі илә һәjата кечириләркән һәмин жолун қиришгабагы светофору автоблоклама илә тәчhиз едилмиш саһәләрин қириш габагы үчкөстәричили светофорлары кими ejni ишарәләр көстәрир.

2.17. Јарымавтоблоклама илә тәчhиз олунмуш саһәләрдә кечид светофорлары илә ашағыдақы ишарәләр верилир:

бір јашыл ишығ - “Іәрәкәтә мұейжін едилмиш сүр’әтлә ичазә верилир; мәнзил нөвбәти стансија (жол постуна) гәдәр боштур” (шәк. 2.20);

бір гырмызы ишығ - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыр” (шәк. 2.21).

2.18. Автоблоклама илә тәчіз олунмуш саһеләрин үчкөс-тәричили ишарәверичиси олан баш жолда, узунлуғу тәләб олунан тормоз жолундан гыса блок-саһәни чәпәрләјән светофорларда (кириш, маршрут чыхыш вә ja кечид) **оха бәнзәр ики шагули аг рәнкли ишыглы көстәричи** гурашдырылыш (шәк. 2.16), онун хәбәрдаредичи светофорунда исә **бир оха бәнзәр ейни көстәричи** гојулур. (шәк. 2.15);

СВЕТОФОРУН ШӘРТИ-ИЧАЗӘВЕРИЧИ ИШАРӘСИ

2.19. Автоблоклама илә тәчіз олунмуш саһеләрин сүрәкли јохушунда кечид светофорунда јерләширилмиш лөвһәдән әксетдиричи нишанла верилән **шәффаф аг рәнкли “Т” һәрфи шәклиндә** шәрти-ичазәверичи ишарә (шәк. 2.22), - јүк гатарына гырмызы ишарәли светофору 20 км/саат-дан артыг олмајан сүр’әтлә хұсуси ентијатла кечмәj вә бундан соңра һәрәкәт үчүн манеә жарандыгда ону дәрһал сахламаға назыр олмагла ичазә верип.

ЧӘПӘРЛӘЛИЧИ ВӘ ГОРУЈУЧУ СВЕТОФОРЛАР

2.20. Горујучу светофорла ашағыдақы ишарәләр верилир:
бир јашыл ишыг - “Һәрәкәтә мүәjjән едилмиш сүр’әтлә ичазә верилир”;
бир гырмызы ишыг - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыр”.

2.21. Чәпәрләјици светофорла **бир гырмызы ишыг** ишарәси верилир - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыр” (шәк. 2.23а).

Чәпәрләјици светофордан әvvәl, хәбәрдаредичи светофорла - **бир сары ишыг** ишарәси верилир - “Дајанмаға назыр олмагла һәрәкәтә ичазә верилир; әсас чәпәрләјици светофор бағылдыры” (шәк. 2.23, б).

Нормал вәзијјәтдә чәпәрләјици вә она хәбәрдаредичи светофорларын ишарә ишыглары јанмыр (шәк. 2.23, в) вә светофорлар бу вәзијјәтдә ишарә әһәмијјәтинә малик дејилдир.

Һәмин светофорларын дирәкләри - **бир-бирини әвәз едән аг вә гара малии золаглы** фәргләндирине рәнкеләрә маликдир.

ХӘБӘРДАРЕДИЧИ ВӘ ТӘКРАРЛАЙЧЫ СВЕТОФОРЛАР

2.22. Автоблоклама илә тәчіз олунмајан саһеләрдә кириш, кечид вә горујучу светофорлардан әvvәl хәбәрдаредичи светофорларла ашағыдақы ишарәләр верилир:

бир јашыл ишыг - “Һәрәкәтә мүәjjән едилмиш сүр’әтлә ичазә верилир; әсас светофор ачыгдыры” (шәк. 2.24);

бир сары ишыг - “Дајанмаға назыр олмагла һәрәкәтә ичазә верилир; әсас светофор бағылдыры” (шәк. 2.25);

бир гырпышан сары ишыг - “Һәрәкәтә мүәjjән едилмиш сүр’әтлә ичазә верилир; кириш светофору ачыгдыры вә ону ашағы сүр’әтлә кечмәк тәләб олунур; гатар стансијанын жан ѡлунға гәбул едилдир”.

2.23. Тәкраплајычы светофор - **бир јашыл ишыгла** - чыхыш вә ja маршрут светофорунун ачыг олмасыны көстәрир (шәк. 2.26).

Нормал вәзијјәтдә тәкрапредичи светофорларын ишарә ишыглары јанмыр вә бу вәзијјәтдә светофорлар ишарә әһәмијјәти кәсб етмир.

Стансијаларда дајанаачағы олан сәрнишин гатарлары жалныз тәкраплајычы светофорда јашыл ишыг олдуғда һәрәкәтә кәтирилә биләр. Тәкраплајычы (вә ja чыхыш) светофорун насызлығындан јашыл ишығы јандырмаг мүмкүн олмадыгда, ону кечмәк гајдасы “Азәрбајҹан Дөвләт Дәмир Іолунун гатарларын һәрәкәти вә маневр ишинә даир Тә’лиммат”ына әсасен мүәjjән-ләшдирилир.

ЛОКОМОТИВ СВЕТОФОРЛАРЫ

2.24. Автоблоклама вә автомат локомотив ишарәверичиси илә тәчіз едилмиш саһеләрдә локомотив светофорлары илә ашағыдақы ишарәләр верилир:

јашыл ишыг - “Һәрәкәтә ичазә верилир; гатарын жаҳынлашдыры жол светофорунда јашыл ишыг јаныр” (шәк. 2.27, а);

сары ишыг-"һәрәкәтә ичазә верилир; гатарын јахынлашдыры жол светофорунда бир вә ja ики сары ишыг јаныр" (шәк. 2.27, б);

сары вә гырмызы ишыг бирликдә - "Дајанмаға һазыр олмагла һәрәкәтә ичазә верилир; гатарын јахынлашдыры жол светофорунда гырмызы ишыг јаныр" (шәк. 2.27, в).

Гатар жол светофоруну гырмызы ишыгда кечән һалда локомотив светофорунда гырмызы ишыг јаныр (шәк. 2.27, г).

Ағ ишыг - (шәк. 2.27, д) көстәрир ки, локомотив гургулары гошуладур, анчаг жол светофорунун көстәричиси локомотив светофоруна өтүрүлмүр вә машинист јалныз жол светофорунун көстәричиләрини рәһбәр тутмалыдыр.

Локомотив светофору ejni заманда ашағыдақы ишарәләри билдирир:

јашыл ишыгла - гатарын бир гырпышан сары ишыглы, бир гырпышан јашыл ишыглы вә ja бир сары вә бир јашыл ишыглы жол светофоруна јахынлашмасыны;

сары ишыгла - гатарын ишарәләриндән **јұхарыдақы гырпышан ики сары ишыглы** жол светофоруна, һәмчинин ѡл-дәжишән үзәриндә һәрәкәт истигамәтинин дәјишиләрмәсини көстәрән дикәр ишарәли жол светофорларына јахынлашмасыны билдирир.

2.25. Гатарларын һәрәкәти заманы автомат локомотив ишарәверици гурғусы сәrbəst ишарәвермә вә әлагә васитәси кими истифадә олунан саһәләрдә локомотив светофорлары илә ашағыдақы ишарәләр верилир:

јашыл ишыг - "Һәрәкәтә мүәjjән едилмиш сүр'әтлә ичазә верилир; габагда ики вә ja даһа чох блок-саһә боштур";

сары ишыг - "Һәрәкәтә ашагы сүр'әтлә ичазә верилир; габагда бир блок-саһә боштур";

сары вә гырмызы ишыг бирликдә - "Һәрәкәтә блок-саһәдә дајанмаға һазыр олмагла ичазә верилир; нөвбәти блок-саһә тутулудур".

Гатар тутулу блок-саһәjә дахил олдугда локомотив светофорунда **гырмызы ишыг** јаныр.

Ағ ишыг көстәрир ки, локомотив ишарәвермә гургулары гошуладур вә ишарәләр ѡлдан локомотивә өтүрүлмүр.

Жол светофорларына јахынлашдырга локомотив светофорлары бу Тә'лимattyн 2.24.-чү бәндидә көстәрилән ишарәләри верир.

ФӘАЛИЈӘТСИЗ СВЕТОФОРЛАРЫН НИШАНЛАНМАСЫ

2.26. Фәалијәтсиз светофорлар чарпаз шәкилдә гојулмуш ики чубугла нишанланмалы вә онларын ишарә ишыглары сөндүрүлмәлидир (шәк. 2.28).

III фәсил
ЧӘПӘРЛӘМӘ ИШАРӘЛӘРИ
СҮР'ӘТИ АЗАЛТ ДАИМИ ДИСКЛӘРИ

3.1. Сары рәнкли диск илә (шәк. 3.1, а) ашағыдакы ишарә верилир: “Һәрәкәтә сүр’әти азалтмагла, “Тәһлүкәли јерин башланғычы” вә “Тәһлүкәли јерин сону” (бах. шәкил 5.19) ишарә нишанлары илә чәпәрләнмиш тәһлүкәли јери АДДJ рәисинин әмриндә көстәрилмиш сүр’әтлә кечмәјә назыр олмагла ичазә верилир”; **յашыл рәнкли диск илә** (шәк. 3.1, б) - “Гатар тәһлүкәли јери кечмишидир” билдирилир. Машинист бирјоллу саһәләрдә белә ишарәни һәрәкәт истигамәтинин сол тәрәфиндә көрүр.

АДДJ рәисинин әмринә әсасән сүр’әтин дайым азалдылмасы тәләб едилән јерләр, тәһлүкәли јерин сәрһәддиндән һәр ики тәрәфә 50 метр мәсафәдә “Тәһлүкәли јерин башланғычы” вә “Тәһлүкәли јерин сону” дайими ишарә нишанлары илә чәпәрләнир. Бу ишарә нишанларындан соңра 3.1. сајлы чәдвәлин^{*} 3-чү сүтунунда көстәрилән “А” мәсафәсindә мәнзилин рәһбәр маиллийндән вә гатарларын максимал һәрәкәт сүр’әтindән асылы олараг, сүр’әти азалт дайими ишарәси гојулур. Сүр’әти азалт дайими дискләринин вә “Тәһлүкәли јерин башланғычы” вә “Тәһлүкәли јерин сону” ишарә нишанларынын гојулуш схеми бирјоллу саһәдә – 3.2, а. шәклиндә, икијоллу саһәнин јолларындан бириндә – 3.2, б. шәклиндә, икијоллу саһәнин һәр ики јолунда – 3.2, в. шәклиндә көстәрилмишидир.

Мәнзилдә рәһбәр маилликдән вә гатарлара ичазә верилән максимал сүр’әтindән асылы олараг партглајычыларын вә сүр’әти азалт ишарәләринин гојулма мәсафәләри көстәрилмәклә мәнзилләrin сијаһысы АДДJ рәиси тәрәфиндән мүәjjәнләшdirilir.

* 3.1 сајлы чәдвәлдә вә Тә’лиматда олан бутун схемләрдә мәсафәләр метрлә верилмишидир.

Чәдвәл 3.1.

Сыра №-си	Мәнзилдә рәһбәр маиллик вә гатарларын нәзәрдә тутулmuş максимум һәрәкәт сүр’әти	"Тәһлүкәли јерин башланғычы" вә "Тәһлүкәли јерин сону" ишарә нишанларындан сүр’әти азалтма ишарәсинә кими олан мәсафә		Көчүрүлән (сәjjар) гырмызы ишарәдән вә гәфләтән јаранмыш манеәдән биринчи партлајычыја гәдәр олан мәсафә
		A	B	
1	2	3	4	
1.	<p>Рәһбәр ениши (маиллији) 0,006-дан аз олан мәнзилләрдә һәрәкәт сүр’әтинин ашағыдакы һалларында:</p> <p>80 км/саатдан чох олмајан јүк гатарларына вә 100 км/саатдан чох олмајан сәрнишин вә рефрижератор гатарларына 100 км/саатдан чох, лакин..... .... 800 1000</p> <p>120 км/саатдан аз олан рефрижератор гатарларына, 100 км/саатдан чох, лакин 140 км/саатдан аз олан сәрнишин гатарларына..... 1000 1200</p> <p>80 км/саатдан чох, лакин 90 км/саатдан аз олан јүк гатарларына..... 1100 1300</p> <p>90 км/саатдан чох, лакин 100 км/саатдан аз олан јүк гатарларына, 140 км/саатдан чох, лакин 160 км/саатдан аз сәрнишин гатарларына..... 1400 1600</p>			
2.	<p>Рәһбәр ениши (маиллији) 0,006-дан чох, лакин диклији 0,010-дан аз олан мәнзилләрдә һәрәкәт сүр’әтинин ашағыдакы һалларында:</p> <p>80 км/саатдан чох олмајан јүк гатарларына, 100 км/саатдан чох олмајан сәрнишин вә рефрижератор гатарларына..... 1000 1200</p>			

1	2	3	4
	100 км/саатдан чох, лакин 120 км/саатдан аз рефри- жератор гатарларына, 100 км/саатдан чох, лакин 140 км/саатдан аз олан сәр- нишин гатарларына.....		
	80 км/саатдан чох, лакин 90 км/саатдан аз олан жүк гатарларына.....	1100	1300
	140 км/саатдан чох, лакин 160 км/саатдан аз олан сәрнишин гатарларына.....	1300	1500
3.	Pəhbər енишин диклиji 0,010-дан дик олан mənzillərdə.....	1500	1700
	АДДJ рәиси тәрәфиндән мүəjjən eidiлир.		

СӘJJAP (КӨЧҮРҮЛӘН) ИШАРӘЛӘР

3.2. Сәjjap ишарәләрә аиддир: hər ики үзү гырмызы вә ja бир үзү гырмызы, о бири үзү ағ rənkli дүзбучаг формалы лөвһә; сары rənkli (арха тәрәфи jaышыл rənkli) квадрат формалы лөвһә, дајаглар үзәриндә гырмызы ишыглы фәнәрләр вә ja гырмызы rənkli бараглар.

3.3. Сәjjap ишарәләrlə ашағыдақы тәләбләр верилир:

Күндүз - гырмызы rənkli дүзбучаглы лөвһә (вә ja дајаг үзәриндә гырмызы бараг) кечә дајаг үзәриндә гырмызы ишыглы фәнәр - “Дајан! Ишарәни кечмәк гадағандыр” (шәк. 3.3, a);

Кечә вә күндүз тәhlükəli jерə гојулмуш **квадрат формалы сары rənkli лөвһә** (шәк. 3.3, b);

мәnzildə - “Сүр’ети азалтмагла hərəkət etməjə icazə veriliр, гарышда дајанмағы вә ja ашағы сүр’ətlə кечмəj i тәләб edən təhlükəli jер varдыр”;

стансијанын баш јолунда - “Сүр’ети азалтмагла hərəkət etməjə icazə veriliр, гарышда ашағы сүр’ətlə кечмəj i тәләб edən təhlükəli jер varдыр”;

стансијанын галан ѡолларында - “Ишарәни хәбәрдарлыгда көстәрилән сүр’ətlə, хәбәрдарлыг олмадыгда исә 25 км/саатдан артыг олмајан сүр’ətlə кечмəjə icazə veriliр”.

Квадрат формалы лөвһәнин әкс тәрәфиндә (jaышыл rənk) (шәк. 3.3, b) - кечә вә күндүз, мәnzildə вә стансијанын баш ѡолунда тәhlükəli jери бүтүн hərəkət тәркиби кечдикдән соңра машинистин гатарын сүр’əтини мүəjjən олумуш həddə gədər артырмаг hүгүгүнүн олмасыны көстәрир.

МӘНЗИЛЛӘРДӘ ГАТАРЛАРЫН ҮӘРӘКӘТИНӘ МАНЕӘ ТӨРӘДӘН ЙЕРЛӘРИН ВӘ ИШ ҚӨРҮЛӘН САҮӘЛӘРИН ЧӘПӘРЛӘНМӘСИ

3.4. Мәnzillərdə гатарларын hərəkəti үчүн бүтүн манеәләр, гатарын кәлмәсинин көзләнилмәсindən асылы олмајараг, дајан ишарәләри илә чәпәрләнмәлидир.

Мәnzillərdə гатарларын дајанмасыны тәләб едән иш қөрүлән јерләр манеәли јерләр кими чәпәрләнир.

Мәnzildəki манеә jери, чәпәрләнән саһенин сәрһәдинdən hər ики тәrəfə 50 м мәсафәdə сәjjar гырмызы ишарә илә чәпәрләнир. Ыемин ишарәlərdən, мәnzildəki rəhbər маилликdən вә гатарларын максимум hərəkət сүр’ətinidən асылы олараq, 3.1.-сајлы чәдвәlin 4-чү сүтунунда көstәriләn “B” мәсафәsinidə үч ədəp партлајычы гојулур вә иш јеринә jaхын гојулмуш бириңчи партлајычыдан гатар көzләniләn тәrəfə 200 м мәсафәdə сүр’eti азалтманы тәләб едәn сәjjar сары ишарә гојулур.

Манеәnin вә иш қөрүләn јерин чәпәрләnmə схемләri бирjоллу саһelərdə 3.4, a шәkiliндə, икиjolлу саһelərdəki ѡollardan бириндə - 3.4, b шәkiliндə, икиjolлу саһenin hər иki ѡolunda - 3.4, в шәkiliндə көstәriлmiшdir.

Сәjjap сүр’eti азалт ишарәləri вә партлајычылар, бириңчи партлајычыдан иш јеринə тәrəf 20 метр mәsaфәdə əlinidə гырмызы ишарә tutmuş ишарәчинин мұhaфизәsi алтында олмалыдыр. Сәjjap гырмызы ишарәlər исә иш rəhbərinin nəzarətinde олмалыдыr.

Иш кениш əhatədə (200 м-dən чох) қөrүlərkən иш jери 3.4, g шәkiliндə көstәriләn гајdада чәпәрләнир.

Чәпәрләnməsi тәләb олunan саһenin сәрһәdinde 50 м mәsaфәdə hər ики tәrəfə гојулмуш сәjjar гырмызы ишарәlər əlinde гырмызы ишарә tutan ишарәчинин мұhaфизәsi алтында олмалыдыr.

Әкәр мәнзилдә манеә вә ja иш апарма јери стансијаја жаңындыrsa, ораны мүәjjән едилмиш гајдада чәпәрләмәк мүмкүн олмадыгда чәпәрләмәни мәнзил тәрәфдән јухарыда гејд олунуға кими, стансија тәрәфдән исә кириш светофору (вә ja “Стансијаын сәрһәди” ишарә нишаны) бәрабәриндә ѡолун охуна сәjjар гырмызы ишарә, ѡола партлајычылар гојулур вә ишарәчи тәрәфиндән мүһафизә едилир (шәк. 3.5.). Әкәр манеә вә ja иш көрүлән јер кириш ишарәсindәn (вә ja “Стансијаын сәрһәди” ишарә нишанындан) 60 м-дән az мәсафәдәдирсә, стансија тәрәфдән партлајычы дүзүлмүр. Кириш светофорунун габагын-дакы манеәни чәпәрләмә схеми 3.5. шәклиндә көстәрилмишdir.

Гатар сәjjар сары ишарәjә јахынлашаркән машинист бир узун локомотив (моторвагонлу гатар) фити вермәлидир. Элиндә гырмызы ишарә олан ишарәчијә јахынлашдыгда исә фитлә да-жанма ишарәси вермәли вә гатары сәjjар гырмызы ишарәни кеч-мәдән дајандырмаг үчүн дәрһал тәдбири көрмәлидир.

Ишарәчи башга дәмир ѡолу ишчиләрндән сечилмәк үчүн үстү сары рәнкли баш кејиминде олмалыдыр.

Чохжоллу мәнзилләрдә гатарларын hәрәкәти үчүн манеә тәрәдән јерләр вә иш көрүлән јерләр АДДJ тәрәфиндән мүәjjән едилмиш гајдаја уйғун чәпәрләнир.

3.5. Мәнзилдә гәфләтән гатарларын hәрәкәтине манеә тәрәдән hal баш вердикдә вә лазыми сәjjар ишарәләр олмадыгда надисә јеринә дајан ишарәси (шәк. 3.6) гојулмалыдыры: құндұз – гырмызы бајраг, кечә-гырмызы ишыглы фәнәр вә рәhбәр маил-ликдән вә гатарларын максимум сүр’әтиндән асылы олараг, 3.1 сајлы чәдвәлин 4-чу сүтунунда көстәрилән “B” мәсафәсindә hәр ики тәрәфдән үч әдәп партлајычы дүзүлмәлидир.

Партлајычылар манеә јери тәрәфдәки бириңчи партлајычыдан 20 метр мәсафәдә гырмызы әл ишарәси илә дајанан дәмир ѡол ишчиси тәрәфиндән мүһафизә олунмалыдыр. Ишарәләр илк нөвбәдә гатар көзләнилән тәрәфө гојулмалыдыры. Биржоллу саһәләрдә гатарын hансы тәрәфдән кәлмәси мә’лүм олмадыгда ишарәләр, илк нөвбәдә чәпәрләнән јерә догру ениш тәрәфдән, дүз сәтіли саһәләрдә исә өјри вә ja газма торпаг ятағы олан тәрәфдән гојулмалыдыры.

Гәфләтән јаранан манеәни чәпәрләмә заманы ишчиләрин hәртәрәфли hәрәкәт гајдалары АДДJ-нин мұвағиғ тә’лимatty илә мүәjjәnlәшдирилир.

3.6. Гатарын јалныз бәләдчи илә (15 км/саатдан az сүр’әтлә) кечә билдији, еләчә дә иикијоллу саһәләрдә ѡолларын ejni сәвијјәдә говушудуғу јерләр hәрәкәт үчүн манеә јарадан јер кими чәпәрләнир, ѡола исә партлајычы гојулмур. Бу ишарәләрин гојулмасы нағтында гатарлара жазылы хәбәрдарлыг верилир. Хәбәрдарлыг верилмәjен гатары бәләдчи илә бурахмаг лазым кәлдикдә ѡола мүтләг партлајычы дүзүлмәлидир.

Гатарларын бәләдчи илә бурахылмасы узун мүддәтә тә’jin едилдикдә, сәjjар гырмызы ишарә бағлы вәзијјәтдә сахланылан вә гаршысына хәбәрдаредици светофор гојулан горујучу светофорла әвәз едилә биләр (шәк. 3.7).

Бу горујучу светофорларын гојулмасы АДДJ рәисинин әмри илә e’лан едилир вә bu halda гатарлара хәбәрдарлыг верилмир. Чәпәрләнән јерин hәр ики тәрәфиндә ѡол постлары ачылдыгда, bu постлар арасында гатарларын hәрәкәти тәтбиг едилән ишарәвермә вә рабитә васитәләриндән бири илә бәләдчисиз апарылыр. Бунуна белә айры-айры halларда гатарларын чәпәрләнмиш јердән мүәjjәn едилмиш hәрәкәт сүр’әти илә кечмәсине нәзарәт үчүн бәләдчи дә тә’jin едилә биләр.

3.7. Бүтүн halларда партлајычылар үч сајда гојулур: гатарын hәрәкәти истигамәттіндә saf реңсә икиси вә sol реңсә исә бири. Партлајычылар арасында мәсафә 20 м олмалыдыр.

3.8. Сәjjар сүр’әти азалт ишарәләри, “Тәhlükәли јерин башланғычы” вә “Тәhlükәли јерин сону” ишарә нишанлары 3.2. сајлы шәкилдә көстәрилмиш схемләр үзрә гојулур.

Мәнзилдә сүр’әти азалтмағы тәләб едән јер стансијаын јахынлығында јерләшдиқдә вә ону мүәjjәn едилмиш гајдада чәпәрләмәк мүмкүн олмадыгда о мәнзил тәрәфдән јухарыда көстәрилди кими, стансија тәрәфдән исә 3.8. сајлы шәкилдә көстәрилди кими чәпәрләнир.

Машинист сәjjар сары ишарәjә јахынлашан заман бир узун локомотив (вә ja моторвагон гатары) фити вермәjә борчлудур вә гатары елә идарә етмәлидир ки, “Тәhlükәли јерин башланғычы” (шәк. 3.9, a) вә “Тәhlükәли јерин сону” (шәк. 3.9, b) сәjjар ишарә нишанлары илә чәпәрләнмиш јери хәбәрдарлыгда көстәрилән сүр’әтлә, хәбәрдарлыг олмадыгда исә 25 км/саатдан сох олмајан сүр’әтлә кечсин.

“Тәhlükәли јерин сону” ишарә нишанынын әкс тәрәфиндә “Тәhlükәли јерин башланғычы” ишарәси јерләшдирилир.

Сәjjар сүр'ети азалт ишарәси вә “Тәһлүкәли јерин башланғычы” вә “Тәһлүкәли јерин соңы” ишарә нишанлары стансија ѡолларында вә ja чохјоллу мәнзилләрдә көдәк дајагларда истифадә едилә биләр.

3.9. Дајан вә ja сүр'ети азалт ишарәләри илә чәпәрләнмәси тәләб едилмәјән, лакин ишләјәнләрә гатарын яхынлашмасы нында хәбәрдарлыг етмәји тәләб едән, ѡолун иш көрүлән јерләри фит вермәк учун “С” сәjjар ишарә нишаны илә чәпәрләнир вә онлар иш апарылан ѡолун, еләчә дә јанаши баш ѡолларын hәр биринин јанында гојулур (шәк. 3.10).

Сәjjар “С” ишарә нишанлары ejni гајдада јанаши баш ѡолда дајан вә ja сүр'ети азалт ишарәләри илә чәпәрләнмиш јерләрдә иш көрүлдүкдә дә гојулур (бах шәк. 3.4, б вә 3.5):

Гатарларын hәрәкәт сүр'ети 120 км/саатдан чох олан мәнзилләрдә сәjjар “С” ишарә нишанлары иш саһәсинин сәрһәдиндән 800-1500 м мәсафәдә гојулур.

СТАНСИЈАЛАРДА ГАТАРЛАРЫН ҮӘРӘКӘТИНӘ МАНЕӘ ТӨРӘДӘН ЈЕРЛӘРИН ВӘ ИШ КӨРҮЛӘН САҢӘЛӘРИН ЧӘПӘРЛӘНМӘСИ

3.10. Стансија ѡолларында вә ѡолдәјишәнләрдә hәрәкәт учун бүтүн манеәләр, гатар (маневр тәркибинин) көзләниб-көзләнмәмәсindәn асылы олмајараг, дајан ишарәси илә чәпәрләнмәлидир.

Стансија ѡолларында манеә јерләри вә ja иш апарылан саңәләр дајанма ишарәси илә чәпәрләндикдә hәмин јерә апаран бүтүн ѡолдәјишәнләр елә вәзијәтә гојулмалыдыр ки, hәрәкәт тәркиби манеә олан јерә чыха билмәсин вә онларын тијәләри ja гыфылланыр ja да ки, гәстиллә тикилир. Манеә вә ja иш апарма јерләринде ѡолун охуна гырмызы ишарә гојулур (шәк. 3.11, а).

Олдәјишәнләрдән hәр hансы биринин тијәләри манеә вә ja иш апарылан јерә тәрәф истигамәтләндикдә вә ѡолун изолә едилмәсine имкан вермәдикдә, белә јерләр hәр ики тәрәфдән манеә вә ja иш апарылан јерин сәрһәдиндән 50 м мәсафәдә гојулан сәjjар гырмызы ишарә илә чәпәрләнир (шәк. 3.11, б). Бу налда ѡолдәјишәнин тијәләри манеә вә ja иш апарма јериндән 50 м-дән az мәсафәдә јерләшдикдә сәjjар гырмызы ишарә ѡолдәјишәнин тијәләри арасына гојулур (шәк. 3.11, в).

Олдәјишәнде манеә вә ja иш апарылан јер сәjjар гырмызы ишарә илә чәпәрләндикдә: чарпаз тәрәфдән - hүдуд сүтунчуга бәрабәриндә говушан hәр бир ѡолун оху үзәриндә; әкс тәрәфдән исә ѡолдәјишәнин тијәсindәn 50 м мәсафәдә сәjjар гырмызы ишарә гојулур (шәк. 3.12, а)

Чәпәрләнәчәк ѡолдәјишәнин яхынлығында башга ѡолдәјишән јерләширсә вә ону манеәли ѡолдәјишән үзәринә hәрәкәт тәркибинин кедә билмәди вәзијәтә гојмаг мүмкүнсә, онда, hәмин ѡолдәјишән бу вәзијәтә гыфылланыр вә ja тикилир. Бу налда изолә едичи ѡолдәјишән тәрәфә сәjjар гырмызы ишарә гојулумур (шәк. 3.12, б).

Олдәјишәни кәстәрилән вәзијәтә гојмаг мүмкүн олмадыгда, hәмин ѡолдәјишән истигамәтиндә манеә вә ja иш апарма јериндәn 50 м мәсафәдә сәjjар гырмызы ишарә гојулур (шәк. 3.12, а).

Манеә вә ja иш көрүлән јер кириш ѡолдәјишәнин үзәриндә олдугда hәмин јер мәнзил тәрәфдән бағлы кириш ишарәси, стансија тәрәфдән исә hүдуд сүтунчуга бәрабәриндә бирләшән ѡолларын hәр биринин охунда сәjjар гырмызы ишарә илә чәпәрләнир (шәк. 3.12, в).

Манеә вә ja иш апарылан јер кириш ѡолдәјишәни илә кириш ишарәси арасында јерләшдикдә hәмин јер мәнзил тәрәфдән бағлы кириш ишарәси илә, стансија тәрәфдән исә кириш ѡолдәјишәнин тијәләри арасына гојулан сәjjар гырмызы ишарә илә чәпәрләнир (шәк. 3.12, г).

Олдәјишән гургуда манеә ашкар едән ѡолдәјишмә постунын нөвбәтчиси манеә јеринә (тә'мир иши башланана кими) дәрһал бир сәjjар гырмызы ишарә гојмалы вә бу нында стансија нөвбәтчисинә мә'лумат вермәлидир.

3.11. Стансијанын баш ѡолунда сүр'етин азалдылмасы тәләб едилән јерләр 3.13 – 3.14-чү шәкилләрдә кәстәрилди кими сәjjар сүр'ети азалт ишарәси вә “Тәһлүкәли јерин башланғычы” вә “Тәһлүкәли јерин соңы” ишарә нишанлары илә чәпәрләнир.

Стансијанын галан башга ѡолларында, сүр'етин азалдылмасыны тәләб едән јерләр олдугда онлар ялныз сүр'ети азалт сәjjар ишарәләри илә чәпәрләнир. Бу ишарәләрин гојулма гајдасы 3.15-чи шәкилдә кәстәрилмишdir.

СТАНСИЯ ЈОЛЛАРЫНДА ҺӘРӘКӘТ ТӘРКИБИННИҢ ЧӘПӘРЛӘНМӘСИ

3.12. Стансија јолларында тә’мир едилән вагонлар вә аյрыча ѡлда дајанмыш ичәрисиндә биринчи синиф (партлајычы маддәсі) тәһлүкәли јүкү олан вагонлар 50 м мәсафәдән аз олмајараг юлун оху үзәринә гојулмуш сәjjар гырмызы ишарә илә чәпәрләнир (киришли чыхышлы ѡлларда - һәр ики тәрәфдән, далан јолларында исә - ѡлдәжишән тәрәфдән). Бу вәзијјетдә соңунчу вагонла һудуд сүтунчуғу арасында мәсафә 50 м-дән аз олдугда онда сәjjар гырмызы ишарә һәмин тәрәфдән һудуд сүтунчуғунун бәрабәриндә юлун охуна гојулур.

Һәрәкәт тәркибләринин вә ja айрыча вагон группаларының техники хидмәти заманы чәпәрләнмә гајдасы, јерли шәраитдән асылы олараг юлун һиссә рәиси вә ja юлун баш мүһәндиси тәрәфиндән мүәjjән едилүр.

Вагонлара техники хидмәт вә тә’мир заманы АДДИ-нин мүәjjән етдији гајдаја ујун олараг светофорла чәпәрләмә үсулу тәтбиг едилә биләр.

МӘНЗИЛДӘ МӘЧБУРИ ДАЈАНМА ЗАМАНЫ ГАТАРЫН ЧӘПӘРЛӘНМӘСИ

3.13. Сәрнишин гатары мәнзилдә мәчбури дајандыгда соңунчу сәрнишин вагонунун бәләдчиси машинистин көстәриши илә гатары арха тәрәфдән ашағыдақы һалларда чәпәрләјір:

бәрпа вә јанғын гатарлары, еләчә дә көмәкчи локомотив тәләб едилдикдә, әкәр көмәк көстәрилмәси арха тәрәфдән көзләнилирсә ;

гатар бүтүн ишарәвермә вә әлагә васитәләринин фәалијјетидә фасилә јаранан заман икијоллу мәнзилә дүзкүн олан юлла вә ja бирјоллу мәнзилә архасынча башга гатарын көндәрилмәси барәдә билдиришлә көндәрилдикдә ;

Дајанмыш гатары чәпәрләјөн соңунчу сәрнишин вагонунун бәләдчиси әл тормозуну ишә салмалы, гатарын арха тәрәфиндән 800 м мәсафәдә партлајычылары дүzmәли, соңра исә дүздүjү партлајычыдан 20 м мәсафәдә керијә, гатара тәрәф кә-

ләрәк мәнзил тәрәфә гырмызы әл ишарәси көстәрмәлидиr (шәк. 3.16).

Башга гатарлар мәнзилдә мәчбури дајандыгда, онлар јалныз о һалларда чәпәрләнир ки, гатар бүтүн ишарәвермә вә әлагә васитәләринин фәалијјетинин фасиләси заманы икијоллу мәнзилә дүзкүн юлла вә ja бирјоллу мәнзилә архасынча башга гатар көндәриләчәji барәдә билдиришлә көндәрилмиш олсун.

Бу һалда чәпәрләмәни машинист көмәкчиси апарыр, гатар дајандыгдан соңra о, дәрһал гатарын арха тәрәфинә кетмәли, гатарын соңу ишарәсинин олуб-олмамасыны јохламалы, мәнзили диггәтлә изләмәли вә архадан кәлән гатары сахламаг үчүн тәдбиrlәр көрмәлидиr.

Мәнзилдә дајанмыш гатара көмәк габаг тәрәфдән верилирсә, бәрпа, јанғынсөндүрмә гатары, көмәкчи локомотив вә с. јахынлашдыгда апарычы локомотивин машинисти үмуми һәjәчан ишарәси вермәли, күндүз әтрафы көрмәк габилиjjeti пис олдугда исә проектору јандырмалыдыr.

3.14. Мәнзилдә дајанмыш сәрнишин гатарынын арха тәрәфини чәпәрләjәn вагон бәләдчиси јалныз бәрпа, јанғынсөндүрмә гатары вә ja көмәкчи локомотив ора чатыб дајандыгдан соңra вә ja чәпәрләмәни сәрнишин гатарынын дајандығы јерә кәлмиш башга ишчијә вердикдән соңra вагона гајыда биләр.

Бүтүн ишарәвермә вә әлагә васитәләринин фәалијјетидә фасилә јарандыгда көндәрилмиш гатарын арха тәрәфиндә олан машинист көмәкчиси јалныз архадан кәлән гатар чатыб дајандыгдан вә ja машинист чәпәрләнмәjә даha еhтиjaч галмадығыны билдирилән локомотив фити вердикдән соңra локомотивә гајыда биләр.

3.15. Сәрнишин гатары автоблоклама илә тәчhiz едилмиш саhә мәнзилиндә дајандыгда, соңунчу сәрнишин вагонунун бәләдчиси вагонун арха тәрәфиндәki “гатарын соңу” ишарәләринин көрүнмә дәрәчесини јохламалы, мәнзили диггәтлә изләмәли вә архадан гатар кәлдији көрүндүкдә ‘ону дајандырмаг үчүн тәдбиr көрмәлидиr.

3.16. Ики вә даha чох юллу мәнзилләрдә һәрәкәт тәркибинин рељсдән чыхмасы, тогтушмасы, јүкүн дағылмасы вә с. сәбәдән гатар мәчбури дајандыгда гоншу (јанаши) юлда һәрәкәтә манеә тәрәдән јерин чәпәрләнмәси тәләб олунарса машинист үмуми һәjәчан ишарәси вермәлидиr.

Бу вәзијјәтдә сәрнишин гатары дајандыгда, гатар баш тәрәфдән машинист көмәкчиси, арха тәрәфдән исә – сонунчу сәрнишин вагонунун бәләдчиси тәрәфиндән 3.17, а шәклиндә көстәрилдији кими баш вә арха тәрәфдән 1000 м мәсафәдә партлајычылар дүзмәклә чөпәрләнир.

Башга гатарлар дајандыгда, јанаши ѡол гатар көзләнилән тәрәф манеә олан јердән 1000 м мәсафәдә машинист көмәкчи-си тәрәфиндән дүзүлән партлајычыларла чөпәрләнир (шәк. 3.17, б). Гатарын баш ниссәси манеә јериндән 1000 м-дән соң мәса-фәдә олдугда, јанаши ѡолда партлајычылар локомотивин бәра-бәриндә гојулур. Гатарын машинисти јанаши ѡолла дүзкүн ол-мајан истигамәтдә гатарын көндәрилмәси нағда мә'лumat алдыг-да, манеә јериндән әкс тәрәфдә һәмин мәсафәдә партлајычыла-ры дүзмәк үчүн машинист көмәкчисини радиорабитә васитәсилә чағырмалыды.

Сәрнишин гатарларынын сүр'әти 120 км/саат-дан соң олан саһәләрдә партлајычылар дүзүлмәси үчүн лазым олан мәсафә АДДJ рәиси тәрәфиндән мүәjjән едилир.

Партлајычыны ѡола гојдугдан соңа машинист көмәкчи-си вә ја сонунчу вагонун бәләдчиси партлајычы гојулан јердән ке-ријә гатара тәрәф 20 м мәсафәjә чәкилмәли вә әлиндәки ачыг-тырмызы ишарәни јахынлашмасы көзләнилән гатара тәрәф көс-тәрмәлидир.

3.17. Мәнзилдә мәчбури дајанмыш гатарын баш вә сон (гујруг) ниссәсини вә еләчә дә икијоллу вә ја соң ѡоллу саһәлә-рин јанаши ѡолунда гатарларын һәрәкәтинә манеә јарадан јери чөпәрләнмәк үчүн апарычы локомотив машинистинин көстәри-ши илә локомотив бригадасынын ишчиләри, сәрнишин вагонла-рынын бәләдчиләри, кондукторлар, еләчә дә башга хидмәт иш-чиләри чөлб олуна биләрләр.

IV фәсил

ӘЛ ИШАРӘЛӘРИ

4.1. Әл ишарәләри илә ашағыдақы тәләбләр верилир :

а) күндүз ачыг тырмызы бајраг вә кечә әл фәнәринин тырмызы ишығы - “Дајан! Һәрәкәт гадағандыр” (шәк. 4.1).

Күндүз тырмызы бајраг, кечә исә әл фәнәринин тырмызы ишығы олмадыгда дајан ишарәси ашағыдақы кими верилир: күндүз - сары бајрагын, әлин вә ja һәр hансы бир әшja-нын даирәви һәрәкәтилә; кечә - әл фәнәринин истәнилән рәнкәдә ишығынын даирәви һәрәкәтилә (шәк. 4.2);

б) күндүз ачыг сары бајраг вә кечә әл фәнәринин сары ишығы - һәрәкәтә хәбәрдарлыгда вә ja ѡол рәисинин әмриндә көстәрилән сүр'әтлә, бу көстәришләр олмадыгда исә 25 км/саат сүр'әтдән артыг олмајан сүр'әтлә ичазә верилир” (шәк. 4.3).

Әл фәнәринин сары ишығы анчаг стансија һүдудла-рында тәтбиғ едилә биләр. Кечә әл фәнәрләринин сары ишығы олмадыгы һалда стансијада сүр'әти азалт ишарәси шәффаф-аг ишығлы әл фәнәринин ашағы вә јухары јаваш һәрә-кәти илә верилә биләр (шәк. 4.4).

Бүтүн һалларда мәнзилдә кечә сүр'әти азалт ишарәси јал-ныз шәффаф-аг ишығлы әл фәнәринин ашағы вә јухары ја-ваш һәрәкәти илә верilmәлидир (шәк. 4.4).

4.2. Автотормозлар јохланыларкән ашағыдақы ишарәләр верилир:

машинистдән сынағ тормозламасы апармағын тәләб олун-масы (шифали хәбәрдарлыгдан соңра): күндүз - шагули галды-рылмыш әл илә; кечә - галдырылмыш шәффаф аг ишығлы әл фәнәри илә (шәк. 4.5). Машинист бир гыса локомотив фити илә чаваб верәрәк тормозламага башлајыр;

Машинистдән тормозу бурахмағын тәләб олунмасы: күндүз - әлин гарышыда үғиги һәрәкәти илә, кечә - ејни гај-дада шәффаф аг ишығлы әл фәнәри илә (шәк. 4.6)

Машинист ики гыса локомотив фити илә чаваб верәрәк тормозу бурахыр.

Автомат тормозлар јохланылан заман көстәришләри вер-мәк үчүн радиорабитә вә ja икитәрәфли парк работәси тәтбиғ едилә биләр.

4.3. Вәзифәсінә стансијадан қөндәрилән вә ја дајанмадан кечән гатарларын мұшајеті һәвалә олунмуш стансија нөвбәтчи-си ашағыдақы ишарәләри қөстәрир: құндүз - әллә **шагули јухары галдырылмыш әнатәси тара золаглы аг рәнкли әл диски** вә ја бүкүлү сары бајраг; кечә - **јухары галдырылмыш әл фәнәринин јашыл ишығы** (шәк. 4.7).

Бу ону қөстәрир ки, гатар стансијадан ѡюна дүшә биләр (чыхыш ишарәләри олмајан ѡоллардан мәнзилә чыхмаг үчүн мұвағиг ичазә олдуғы налда), жаҳуд мүәјжән олунмуш сүр'әтлә стансијаны дајанмадан кечә биләр. Гатар дајанмадан кечәркән, һәмин ишарә гәбул олунан гатарларын локомотивинә стансија нөвбәтчисинин јанындан кечәнәдәк қөстәрилир.

Вәзифәсінә гатарларын мұшајет едилмәси һәвалә олунан стансија нөвбәтчиси дајанмасы нәзәрдә тутулмајан сәрнишин, почт-багаж вә јүк - сәрнишин гатарларынын стансијада чәдвәл үзрә дајандырылмасы үчүн ашағыдақы ишарәләри қөстәрмәли-дир: құндүз - **гырмызы әл диски вә ја ачыг гырмызы бајраг;** кечә-әл **фәнәринин гырмызы ишығы** (шәк. 4.8).

Стасија нөвбәтчисинин иш жери ѡолдәшишмә постуна көчүрүлән стансијаларда стансија нөвбәтчиси гатары јан ѡюна гәбул едәркән вә ја стансијада дајандыраркән (чәдвәлдән асылы олмајараг) ашағыдақы ишарәләри қөстәрир: құндүз - **ачыг сары бајраг;** кечә - **әл фәнәринин сары ишығы.**

Стансија нөвбәтчиси гатарлары гаршылајыб ѡюна саларкән үстү **гырмызы рәнкли** баш қејиминдә олмалыдыр.

4.4. Ишарәчиләр вә ѡолдәшишмә постларынын нөвбәтчиләри гатарлары ашағыдақы кими гаршылајылар:

стансијадан баш ѡолла бурахылдығда: құндүз - **бүкүлү сары бајрагла;** кечә - **шәффаф-ағ ишығлы әл фәнәри илә** (шәк. 4.9);

Гатары стансијанын јан ѡолуна гәбул едәркән вә ја стансијада дајандыраркән: құндүз - **ачыг сары бајрагла;** кечә - **әл фәнәринин сары ишығы илә** (шәк. 4.10).

4.5. Ишарәчиләр вә ѡолдәшишмә постларынын нөвбәтчиләри стансијадан қөндәрилән гатарлары бүтүн налларда ашағыдақы ишарәләрлә ѡюна салырлар: құндүз-**бүкүлү сары бајрагла;** кечә - **шәффаф-ағ ишығлы әл фәнәри илә.**

4.6. Гатардан локомотивин машинистинә дајан ишарәси ашағыдақы кими верилир: құндүз - **ачыг гырмызы бајрагла;** кечә - **әл фәнәринин гырмызы ишығы илә.**

4.7. Сәрнишин гатары дајандығдан сонра стансијадан ѡюна салынаркән радиокупе (тәраркаһ) вә сонунчу сәрнишин вагонларынын бәләдчиләри сәрнишин платформасына тәрәф (платформанын сонунадәк) ашағыдақы ишарәләри қөстәрмәли-дирләр:

құндүз - **бүкүлү сары бајраг;**

кечә - **шәффаф-ағ ишығлы әл фәнәри илә;**

Бу, гатарын нормал һәрәкәтини қөстәрир. Башга вагонларын бәләдчиләри гатар јериндән тәрпнәркән вагонларын јан гапыларыны бағлајыр вә тамбурун пәнчәрәләриндән платформа боју верилә биләчәк ишарәләри изләјирләр.

4.8. Дәмир ѡолларын вә сүн'и тикилиләрин вәзијјәтиң бахан (мұајинә едән) ишчиләр, һәмчинин кечид нөвбәтчиләри мәнзилләрдә ѡол бош олдуғда гатарлары ашағыдақы ишарәләрле гаршылајылар: құндүз - **бүкүлү сары бајрагла;** кечә - **шәффаф-ағ ишығлы әл фәнәри илә** (шәк. 4.11).

Онлар сүр'әти азалт вә ја дајан ишарәси илә чәпәрлән-миш јерләрдә гатарлары кечә вә құндүз ѡолда гојулмуш ишарәләрә уйғун ишарәләрлә гаршылајылар.

V фәсил

ИШАРӘ КӨСТӘРИЧИЛӘРИ ВӘ НИШАНЛАРЫ

МАРШРУТ КӨСТӘРИЧИЛӘРИ

5.1. Гатара вә ja маневр тәркибинә гәбул јолуну вә ja hәрәкәт истигамәтини көстәрмәк лазын қалдикдә светофорларын дирәјиндә вә ja айрыча дирәкдә гојулан **ағ рәнкли** (рәгәмлә, hәрфлә вә ja вәзијјәтлә) **ишиглы маршрут истигамәт көстәричиләриндән** истифадә олунур (шәк. 5.1, а).

Груп чыхыш вә маршрут светофорларында гатарын hәрәкәтинә ичазә верилән јолун нөмрәсини көстәрмәк үчүн **јашыл рәнкли маршрут көстәричиси** гојулур (шәк. 5.1, б).

Бу көстәричиләрдән чыхыш вә ja маршрут светофорларында **ағ-ај ишигы** олдугда маневр тәркибинин hәрәкәтинә ичазә верилән јолун нөмрәсини көстәрмәк үчүн истифадә олунабиләр.

ЈОЛДӘЛИШӘН КӨСТӘРИЧИЛӘРИ

5.2. Тәк јолдәжишәнин ишигланан көстәричиси hәр ики тәрәфә ашағыдақы ишарәләри көстәрир:

јолдәжишәнин истигамәти дүз јоладыр - күндүз **ағ дүзбучаглы көстәричинин енсиз тәрәфи**; кечә - **ағ сүд рәнкли ишиг** (шәк. 5.2, а);

јолдәжишәнин истигамәти jan јоладыр - күндүз **көстәричинин енли тәрәфи**; кечә - **сары ишиг** (шәк. 5.2, б).

5.3. Кәсишән јолдәжишәнин вәзијјәти (истигамәти) ики аді јолдәжишән көстәричиси илә билдирилир вә ашағыдақы ишарәләри илә көстәрир:

дүз ѡолла - күндүз **hәр ики көстәричинин енсиз тәрәфиндә ағ дүзбучаглылар**: кечә - **ағ сүд рәнкли ишиглар** (шәк. 5.3, а);

дүз ѡолу кәсмәклә - күндүз **hәр ики көстәричинин енли тәрәфи**; кечә - **сары ишиглар** (шәк. 5.3, б);

дүз ѡолдан jan ѡола - күндүз **јахын көстәричидә көстәричинин енли тәрәфи**; кечә - **сары ишигы**, узаг көстәричидә

исә күндүз - **көстәричинин енсиз тәрәфиндә ағ дүзбучаглы**; кечә - **ағ-сүд рәнкли ишиг көрүнүр** (шәк. 5.3, в);

jan ѡолдан дүз ѡола - күндүз јахын көстәричидә **көстәричинин енсиз тәрәфинин ағ дүзбучаглысы**; кечә - **ағ сүд рәнкли ишиг**, узаг көстәричидә исә күндүз - **көстәричинин енли тәрәфи**; кечә - **сары ишиг көрүнүр** (шәк. 5.3, г);

5.4. Ишигландырылмајан јолдәжишән көстәричиләри ашағыдақылары көстәрир:

јолдәжишән дүз ѡола чеврилмишdir - **охабәнзәр көстәричи дүз ѡола тәрәф истигамәтләндикдә** (шәк. 5.4, а);

јолдәжишән jan ѡола чеврилмишdir - **охабәнзәр көстәричи jan ѡола тәрәф истигамәтләндикдә** (шәк. 5.4, б).

ЈОЛ ЧӘПӘРЛӘМӘ КӨСТӘРИЧИЛӘРИ

5.5. Јол чәпәрләмә көстәричиләри ашағыдақылары көстәрир:

“**Јол чәпәрләниб**” - күндүз үфүги гара золаглы ағ даирә; кечә исә - **hәмин гара золаглы ағ-сүд рәнкли ишиг** (шәк. 5.5);

“**Јолдан чәпәрләнмә көтүрүлүб**” - күндүз шагули гара золаглы ағ даирә **вә ja дүзбучаглы**; кечә - **hәмин гара золаглы ағ-сүд рәнкли ишиг** (шәк. 5.6).

Јол чәпәрләмә көстәричиләри дајагларда тириң сағ учунда гојулур вә јалныз ѡол тәрәфә ишарә верир (шәк. 5.7). Бу көстәричиләр ишигландырылан вә ишигландырылмајан олур вә стансијанын техники-сәрәнчам акты илә муәјжән едилир.

Јол чәпәрләнмәсендә ишарә чиһазы кими јолдәжишән фәнерләриндән истифадәјә ичазә верилир.

ҺИДРАВЛИК ДИРӘКЛӘРИН КӨСТӘРИЧИЛӘРИ

5.6. Һидравлик дирәјин чеврилән һиссәси ѡола көндәлән гојулдугда дирәјин көстәричи фәнәри - кечә hәр ики тәрәфә **тырмызы ишиг көстәрир**; күндүз - **дирәјин** гырмызы боја илә рәнкләнишиш чеврилән **һиссәсинин өзү көрүнүр**. Бу “Дајан!” ишарәсидир (шәк. 5.8).

Дирәјин чеврилән һиссәси ѡола паралел гојулдугда кечә hәр ики тәрәфдә **шәффаф ағ ишиг көрүнүр**.

БУКСУН ГЫЗМАСЫНЫ БИЛДИРЭН КӨСТӘРИЧИЛӘР

5.7. Һәрәкәтдә олан гатарларын тәркибиндәki насаз вагонлары мүәjjән едән (“ДИСК”, “ПОНАБ”) гургуларының жерләшдирилди дәмири јол саһәләриндә контакт шәбәкәси дајагларына вә ja айрыча дајаглара гојулан ишыглы ишарә көстәричиләри тәтбиғ едилә биләр (шәк. 5.9).

Гатарда насаз вагонларын олмасыны билдириән ишарә көстәричисиндә шәффаф - ағ рәнкli ишыглы золаглар көрүнүктә вә радиорабитә илә стансија нөвбәтчисиндән (гатар диспетчериндән) гатарын стансијаһын мүмкүнлүjү вә ja онун дәрһал мәнзилдә дајандырылмасы барәдә көстәриш алдыгда машинист ашағыдақылары јеринә јетирмәлидир:

сүр’ети 20 км/саата гәдәр рәван азалтмаг үчүн тәдбири көрмәли вә чыхыш светофорунун көстәричисиндән асылы ол мајараг хүсуси сајыглыгла, тәркибин вәзијәтини изләjәрәк стансијанын гәбул јолуна дахил олуб дајанмалыдыр;

гатары хидмәти тормозлама илә мәнзилдә сахламалы, мәнзилдә олан гатарларын машинистләринә барәдә мә’лumat вермәклә насаз вагонлары мүајинә етмәли вә гатарла стансијаһын мүмкүнлүjү вә ja гатара вагон мүајинәчиләринин тәләб олунмасы барәдә стансија нөвбәтчисинә (гатар диспетчеринә) мә’лumat вермәлидир.

Беләликлә стансија нөвбәтчиси (гатар диспетчери) гатарларын тәһтүкәсиз бурахылмасыны тә’мин едән әлавә тәдбиirlәр көрүр: гоншу ѡолла һәрәкәт едән гатарларын машинистләрини хәбәрдәр едир вә лазым кәлдикдә стансијадан гатарларын көндерилмәсими ләнкидир.

Нормал һалда ишарә көстәричиләри ишыгланмыр вә ишарә әһәмијәти кәсб етмир.

БЛОК САҮЕЛӘРИН СӘРЬӘД КӨСТӘРИЧИЛӘРИ

5.8. Автомат локомотив ишарәверичиси сәrbәst ишарәвермә вә әлагә васитәси кими тәтбиғ едилән дәмири јол саһәләриндә блок-саүеләрин сәрһәдләриндә ишыг әксетдиричиси вә рәгем литер чәдвәли олан (шәк. 5.10.) ишарә нишанлары гојулур.

“ЧӘРӘЈАНГӘБУЛЕДИЧИНИ ЕНДИР” КӨСТӘРИЧИЛӘРИ

5.9. Сабит чәрәјанла электрикләшдирилмиш саһәләрдә сексијалардан бириндә гәфләтән чәрәјан кәсиldикдә электрик һәрәкәт тәркибинин чәрәјан гәбуледицисинин галдырылмыш вәзијәтдә кечилмәсинә јол верилмәjәn нава аракәсмәси гарышында, контакт шәбәкәси дирәјиндә вә ja айрыча дајагда жерләшдирилән “Чәрәјангәбуледичини ендири” ишарә көстәричи синдән истигадә едилир. (шәк. 5.11.)

Ишарә көстәричисиндә шәффаф-аг рәнкдә гырпышан ишыг золагы олдугда машинист чәпәрләнмиш нава аракәсмәсими чәрәјангәбуледичини ендириб кечмәлидир.

Нормал һалда көстәричинин ишарә золагы јанмыр вә бу һалда көстәричи ишарә золагы әһәмијәти кәсб етмир.

ДАИМИ ИШАРӘ НИШАНЛАРЫ

5.10. Дәмири ѡолунун билаваситә нефт-газ мәһсуллары кәмәрләри илә кәсишдији јерләрдә контакт шәбәкәси дирәкләри вә ja айрыча дирәкләр үстүндә “Газ” вә “Нефт” дайми ишарә нишанлары (шәк. 5.12.) гуашдырылыр вә бу нишанлар кәсишмә јерләриндән јүксәк сајыглыгla кечмәјин вашиблијини көстәрир.

5.11. “Тормозламанын башланғычы” (шәк. 5.13.а) вә “Тормозламанын сону” дайми ишарә нишанлары (шәк. 5.13. б, в) локомотив машинистинә ѡолда һәрәкәт едәркән автотормозларын јохланма јерини көстәрир.

Белә ишарә нишанларынын јерләшдирилмә гајдасы комисија илә мүәjjәнләшдирилир вә АДДJ рәиси тәрәфиндән тәсдиг едилир.

5.12. “Чәрәјангәбуледичини ендири” ишарә көстәричилирдән истигадә едәркән онун габағында “Дигтә! Чәрәјанајырычы”-дайми әксетдиричили ишарә нишаны гојулур (шәк. 5.14, а). Узәриндә әксетдиричили “Чәрәјангәбуледичини галдыр” дайми ишарә нишаны нава аралығындан сонра һәрәкәт истигамәтиндә гојулур (шәк. 5.14, б.).

“Чәрәјангәбуледичини ендири”, “Чәрәјангәбуледичини галдыр” вә “Дигтә! Чәрәјанајырычы” дайми ишарә нишанларынын

гојулма схеми 5.15-чи шәкилдә көстәрилмишdir. Онларын јер-ләшдирилмәси дайми ишарәләрин қөрүнүшүнә вә баша дүшүл-мәсинә хәләл кәтиrmәмәлиdir.

12 вагонлу електрик гатарлары дөвр едән саһәләрдә һава аралығы илә “Чөрөјангәбуledичини галдыры” ишарәси арасында-кы мәсафә 250 м-дән аз олмамалыдыр.

5.13. Һава аралығыны мәһдудлашыран контакт шәбәкәси дајаглары үзәриндә **бир-биринин ардынча дөрд гара вә үч ағ үфүги золаглы** фәргләнмә нишаны олмалыдыр. Бундан әlavә гатарларын һәрәкәт истигамәти үзрә бириңчи дајаг **шагули гара золагла** нишанланмалыдыр (шәк. 5.16, а).

Ишарәләр билаваситә дајаглара вә ja онларын үзәринә бәркидилмиш лөвһәләрә чәкилир (шәк. 5.16, б). Чохжоллу саһәләрдә көстәрилән ишарәләри јолун оху үзәриндәки контакт шәбәкәси конструксијаларына гурашдырмаға ичазә верилир.

Чөрөјангәбуledичинин галдырылмыш вәзијәтindә елек-трик һәрәкәт тәркибинин белә дајаглар (ишарәләр) арасында дајанмасы гадағандыр.

5.14. Һүдуд сүтунчуглары ондан ѡлдәјишәнә вә ja кар кә-сишмәjе доғру ѡола һәрәкәт тәркиби јерләшдirmәjин ѡолверил-мәz олдуғуну көстәрир (шәк. 5.17, а, б). Баш вә гәбул-көндәрмә ѡолларында һүдуд сүтунчуглары фәргләннәn рәнкләрдә олмалы-дыр (шәк. 5.17, б).

5.15. “Стансијанын сәрhәdi” нишаны (шәк. 5.18) чохжоллу вә икијоллу саһәләрдә стансијанын сәрhәдини көстәрир. Нишан үзәриндә јазы һәр ики тәрәфдәn олмалыдыр.

5.16. Үзәриндә әксетдиричи олан “Тәһlукәli јерин баш-ланғычы” (шәк. 5.19, а) вә “Тәһlукәli јерин соңу” дайми иша-рә нишанлары (шәк. 5.19, б) гатарларын ашағы сүр’әтлә кечмә-си тәләб олунан саһәнин сәрhәdlәrinи көстәрир. “Тәһlукәli јерин соңу” ишарәси “Тәһlукәli јерин башланғычы” нишаны-нын арха тәrәfinдә јерләшдирилир.

5.17. Хәбәрдаредичи ишарә нишанлары ашағыдақылардыр: “Ч” фит вермә нишаны - тунелләrin, көрпүләrin, кечид-ләrin вә с. габағында гојулур (шәк. 5.20).

“Локомотивин дајанаčaғы” (шәк. 5.21) нишаны комиссија-нын мүәjjәn етдији вә Јолун hissә rәisi вә ja Јолун баш мүhәндисинин тә’јин етдији јердә гојулур.

5.18. Електрикләшдирилмиш саһәләрдә ашағыдақы әксет-диричили хәбәрдарлыг ишарә нишанлары гојулур:

“Чөрөјаны аյыр” ишарәси - нејтрал чалағын габа-ғында (шәк. 5.22, а);

“Електровозда чөрөјаны гош” (шәк. 5.22, б);

“Електрик гатарында чөрөјаны гош” - нејтрал чалағын ар-хасында (шәк. 5.22, в).

Бу ишарәләrin гојулуш схеми 5.23-чи шәкилдә көстәрил-мишdir.

“Контакт асгысынын соңу” ишарә нишаны (шәк. 5.24) контакт нагилләrinin ишләk hissәsinin гуртарачағында кон-такт шәбәкәси үзәриндә гурашдырылыр.

5.19. “Бириңчи вагонун дајанаčaғы” хәбәрдаредичи ишарә нишаны (шәк. 5.25) сәрнишин платформаларында моторвагонлу гатар дөвр едәn саһәләрдә гојулур.

МУВӘГГӘТИ ИШАРӘ НИШАНЛАРЫ

5.20. Електрик һәрәкәт тәркибинин галдырылмыш чөрө-янгәбуledичиси илә һәрәкәт етмәsinә ичазә верilmәjәn јер-ләрдә (контакт шәбәкәси насаз олдуғда, планлы тә’мир вә ти-кинти ишләri апарылдыгда, гатарларын һәрәкәти заманы чөрө-янгәбуledичисини ендиrmәk лазым кәлдикдә) әксетдиричили мүвәggәti ишарә нишанлары гојулур вә онлар ашағыдақылары көстәрир:

“Чөрөјангәбуledичини ендиrmәjә һазырлаш” (шәк. 5.26, а);

“Чөрөјангәбуledичини ендири” (шәк. 5.26, б);

“Чөрөјангәбуledичини галдыры” (шәк. 5.26, в);

Бу нишанларын гојулуш схеми 5.27-чи шәкилдә көстә-рилмишdir.

Контакт шәбәкәси илә тәчhiz едилмәjәn икијоллу саһәd мүвәggәti кечид гојмагла гатарлары ѡоллардан бири илә бурах-магла планлы тә’мир вә тикинти ишләri апарылдыгда, “Чөрөјангәбуledичини ендири” ишарә нишаны чәpәrlәnмиш са-һәdәn әn азы 100 m мәсафәdә гојулур. Галан ишарә нишанлары 5.27-чи шәкилдә көстәрилмиш схемдәki кими јерләшдирилир.

Електрик һәрәкәт тәркибинин чөрөјангәбуledичинин гал-дырылмыш вәзијәtindә һәрәkәtinә имкан вермәjәchәk сәвиijәdә гәфләtәn електрик контакт шәбәкәsinin зәdәlәnдији ашкар едилдиkдә ону ашкар едәn електрик тәchhизаты дистансијасынын ишчиси гатар көзләnilәn тәrәfә насазлыгдан 500 m мәсафәjә

чәқилмәли вә жаһынлашан гатарын машинистинә өллә 5.28.-чи шәкилдә көстәрилди кими “Чәрәјантәбуледичини ендири” ишарәси вермәлидир:

Күндүз - сол әлин шагули галдырылмыш вәзијјәтиндә сағ әлин өндә үфүги хәтт боју тәккарланан һәрәкәти илә;
Кечә - фәнәрин шәффаф - ағ ишығы илә үфүги вә ша- тули тәкrap һәрәкәтлә;

Машинист хәбәрдарлыг ишарәси вермәјә, електрик дөврәсінин чәрәјансызлашдырылмыш вәзијјәтиндә чәрәјан гәбуледичини ендиримәјә, наasz јери хұсуси сајыглыгla кечмәјә, контакт шәбәкәсинин сазлығына әмин олдугдан соңра чәрәјан гәбуледиchinи галдырараг һәрәкәти давам етмәјә борчлудур.

5.21. Гартәмизләјәнләрин ишләдији саһәләрдә ашағыдақы мүвәтгәти ишарә нишанлары гојулур:

Манеә гаршысында – “Бычаглары галдыр, ганадлары бағла” (шәк. 5.29);

Манеәдән соңра – “Бычаглары ендири, ганадлары ач” (шәк. 5.30).

Сүр’әтли гарәпизләјәнләр ишәләјән саһәләрдә “Бычаглары галдыр, ганадлары бағла” ишарәсинин габағында бундан башга мүвәтгәти олараг “Бычаглары галдырмаға вә ганадлары бағламаға һазырлаш” (шәк. 5.31) ишарә нишаны гојулур.

5.32-чи шәкилдә гарәпизләјәнләрин, 5.33-чу шәкилдә исә сүр’әтли гарәпизләјәнләрин ишләдији саһәләрдә нишанларын гојулмасы схеми көстәрилмишdir.

Ики жаһын мәсафәдә јерләшән манеәләр арасында гарәпизләјәнин ишләмәси мүмкүн олмадыгда дирәкдә бир-бириниң алтында ики ишарә гојулур (шәк. 5.34);

5.22. Ишарә нишанларының үстүндә гојулан бүтүн әксет-диричиләр шәффаф ағ шүшәдән һазырланмалыбыр.

АДДJ-нин көстәришинә мүвағиг олараг зәрури һалларда бә’зи ишарә нишанлары ишыглы вә ja ишыгландырылан ола биләр.

VI фәсил

МАНЕВР ИШЛӘРИНДӘ ТӘТБИГ ЕДИЛӘН ИШАРӘЛӘР

6.1. Маневр светофорлары илә ашағыдақы ишарәләр ве-рилир:

бир ағ-ај ишығы - “Маневр апарылмасына ичазә ве-рилир” (шәк. 6.1);

бир көј ишығы - “Маневр апарылмасы гадағандыр” (шәк. 6.2).

Чыхыш вә маршрут светофорларының гырмызы ишығының сөнмүш вәзијјәтиндә маневрин апарылмасына һәмин светофорларын бир ағ-ај ишығы илә ичазә верилә биләр.

Маневр рајонунда чыхыш вә маршрут светофорларының гырмызы ишығыны кечмәјә, груп маневр светофорларының ағ-ај ишығы илә дә ичазә верилә биләр.

Икитәрәфли һәрәкәт үчүн автоблоклама илә тәчhиз едилмиш биржоллу, еләчә дә икијоллу мәнзилләрдә јерләшән стансијаларда кириш светофорунун дајағында стансија тәрәфдән **бир ағ-ај ишығы** ишарәси тәтбиг едилә биләр - “Маневр тәркибинин стансијанын сәрhәдиндән чыхмасына ичазә верилир.”

Стансијанын мүәjjән олунмуш рајонунда маневр иши апарылмасына ичазә верән груп маневр светофорлары бир вә ja һәр ики тәрәфә ишарә верә биләр.

АДДJ рәисинин ичазәси илә лазыми һалларда маневр светофорларында көј ишыглар әвәзинә гырмызы ишыглардан истифадә олунға биләр.

Чешидләмә дарты ѡолларында тәканла маневр апарылар-кән ишарәләрин верилмәси үчүн АДДJ-нин мүәjjән етдији гајдаја мүвағиг олараг светофор ишарәверичисинин тәтбигинә ичазә верилир.

Жолдәжишәнләри вә ишарәләри електрик мәркәзләшди-рилмәсінә гошулан стансијаларда маневр светофорларында ла-зыми һалларда **ики ағ-ај ишығындан** истифадә олунға биләр - “Маневр апарылмасына ичазә верилир; бу светофорла чәпәрлә-нән жол бошдур.”

6.2. Тәпә светофорлары илә ашағыдақы ишарәләр вери-лир(шәк. 6.3):

бир жашыл ишыг - “Вагонларын мүэjjен едилмиш сүр’ётлө бурахылмасына ичазә верилир”;

бир сары ишыг - “Вагонларын ашағы сүр’ётлө бурахылмасына ичазә верилир”;

бир сары вә бир жашыл ишыг - “Вагонларын мүэjjен едилмиш вә ашағы сүр’ёт арасындакы орта сүр’ётлө бурахылмасына ичазә верилир”;

бир гырмызы ишыг - “Дајан! Вагон бурахмаг гадағандыр”.

Ишыг көстәричисинде гырмызы ишыгла бәрабәр јанан ағ рәңкли “Н” һәрфи - “Вагонлары тәпәдән гәбул паркынын ѡлларына вә ja архаја дарты ѡолуна бас”.

Чешидләмә тәпәләриндә тәпә светофорларынын бир жашыл, бир жашыл вә бир сары, бир сары көстәричиси илә вагонларын бурахылма сүр’ети АДДИ рәиси тәрәфиндән мүэjjенләширилләр.

Тәпә светофорларынын ишарәләринин көрүнүшү тә’мин олунмадыгда машинистә тәпә светофорунун көстәриши барәдә мә’лumat вермәк учүн тәкрапедичи светофордан вә ja тәпә автомат локомотив ишарәверицисингән истифадә олунур. Тәкрапедичи вә локомотив светофорлары өсас тәпә светофорунун көстәричишини дәгиг тәкрапар етмәлидир. Гәбул паркы ѡлларынын арасында јерләшән тәкрапедичи светофорларда гырмызы ишыг өвөзине қөй ишыг гојула биләр.

Гәбул паркында һәрәкәт тәркибинин тәпә светофоруна гәдәр верилмәси, һәмчинин тәпәалты ѡлларын ишарәләнирилмәси учүн маневр светофорлары тәтбиг едилә биләр.

6.3. Маневр заманы маневр светофорлары олмадыгда чыыш вә маршрут светофорларынын гырмызы ишығыны кечмәjә ичазә **стансија нөвбәтчи**си вә ja онун көстәриши илә маневр ишинин рәhbәри тәрәфиндән шәхсән, радио-рабитәси вә ja икитәрәфли парк рабитә түргусу, яхуд әл ишарә аләтләри илә **верилир**.

6.4. Маневр заманы ашағыдакы әл вә сәс ишарәләри верилир:

“Идарәетмәси габага олмагла локомотивә һәрәкәт етмәjә ичазә верилир” - күндүз - әлдә **жухары галдырылмыш ачыг сары бајрагын һәрәкәти** илә; кечә - **ејни гајдада әл фәнәринин шәффаф- ағ ишығы** илә (шәк. 6.4) вә ja **бир узун сәслә**;

“Идарәетмәси архаја олмагла локомотивә һәрәкәт етмәjә ичазә верилир” - күндүз - әлдә **ашағы ендирilmиш ачыг сары бајрагын һәрәкәти** илә; кечә - **ејни гајдада әл фәнәринин шәффаф - ағ ишығы** илә (шәк. 6.5) вә ja **ики узун сәслә**;

“**Жаваш**” - күндүз - әлдә **ачыг сары бајрагын жухары - ашағы жаваш һәрәкәти** илә; кечә - **ејни гајдада әл фәнәринин шәффаф- ағ ишығы** илә (шәк. 6.6) вә ja **ики гыса сәслә**;

“**Дајан!**” - күндүз - **ачыг гырмызы** вә ja **сары бајрагын даирәви һәрәкәти** илә, кечә - **ејни гајдада әл фәнәринин һәр һансы бир ишығы** илә (шәк. 6.7) вә ja **үч гыса сәслә**.

Маневр апарылан заман сәс ишарәләри әл фити вә ja шејпурла верилир.

6.5. Маневр ишләри заманы верилән ишарәләр онларын ичра үчүн гәбул олунмасыны тәсдиғләjән локомотив (моторвагонлу гатар) фитләри илә тәкрапар олунмалыдыр.

Јолдәјишмә постунун нөвбәтчисине вә ja ишарәчијә јолдәјишени һансыса бир ѡола чевирмәк тапшырығы мұхтәлиф мүддәтли сәслә (локомотив фитләри вә маневр иши рәhbәринин фити) вә ja стансијанын техники тәчhизатындан асылы олараг стансијанын техники-сәрәнчам актында мүэjjен олунмуш мұвағиғ гајдалара уйғун сурәтдә башга васитәләрлә верилә биләр.

VII фәсил

ГАТАРЛАРЫ, ЛОКОМОТИВЛӘРИ ВӘ ДИКӘР ҺӘРӘКӘТ ВАЬИДЛӘРИНИ НИШАНЛАМАГ ҮЧҮН ИСТИФАДӘ ОЛУНАН ИШАРӘЛӘР*

7.1. Тәкјоллу вә икијоллу саһәләрин дүзкүн јолу илә һәрәкәт заманы гатарын баш һиссәси күндүз - ишарәләрлә нишанланмыр, кечә - буфер тириндәки фәнәрләрин ики шәффаф - ағ ишығы илә нишанланырып (шәк. 7.1, а).

Дүзкүн олмајан јолла һәрәкәт заманы гатарын баш һиссәси кечә вә күндүз сол тәрәфдән - фәнәрин гырмыйзы ишығы илә, сағ тәрәфдән исә - фәнәрин шәффаф ағ ишығы илә нишанланырып (шәк. 7.1, б)

Бирјоллу вә икијоллу саһәләрин дүзкүн олан вә дүзкүн олмајан јолу илә гатарын башында вә ja вагонсуз һәрәкәт едән локомотивдә кечә - прожекторун шәффаф ағ ишығы ишарәси локомотивдә кечә - прожекторун шәффаф ағ ишығы илә дә нишанланана биләр.

7.2. Бирјоллу вә икијоллу саһәләрин дүзкүн јолу илә вагонла габагда һәрәкәт заманы јүк гатарынын баш һиссәси күндүз ишарәләрлә нишанланмыр, кечә - буфер тириндәки фәнәрин шәффаф-ағ ишығыјла нишанланырып (шәк. 7.2, а).

Дүзкүн олмајан јолла вагонла габага һәрәкәт едәркән јүк гатарынын баш һиссәси күндүз - габагдакы мејданчада дајаныб гатары мұшајиәт едән ишчинин сол тәрәфдән көстәрдији ачыг гырмыйзы бајрагла; кечә - буфер тириндә јанан шәффаф ағ ишығы вә гатары мұшајиәт едән ишчинин сол тәрәфдән әл фәнәри илә көстәрдији гырмыйзы ишығла (шәк. 7.2, б) нишанланырып.

7.3. Бирјоллу вә икијоллу саһәләрин дүзкүн вә дүзкүн олмајан јолу илә һәрәкәт едәркән гатарын арха һиссәси (сону) ашағыдақы кими нишанланырып:

јүк вә јүк-сәрнишин гатарлары күндүз вә кечә - буфер тириниң сағ тәрәфиндән ишығы әксетдиричи гырмыйзы дисклә (шәк. 7.3, а);

* Бу фәсилдә ишарәләрин сағ вә ja сол тәрәфдә јерләшдирилмәсінә даир бутун көстәршиләр һәрәкәт истиғамәти узды верилир.

сәрнишин вә почт-багаж гатарында күндүз вә кечә - үч гырмыйзы ишыгла (шәк. 7.3, б);

Дайми ишарә фәнәри олмајан јүк вагонунан сәрнишин вә почт-багаж гатарынын архасына гошаркән ашағыдақы кими нишанланырып: күндүз - гырмыйзы дисклә вә ja буфер тириниң сағ тәрәфиндән ачыг гырмыйзы бајрагла; кечә - буфер тириниң сағ тәрәфиндән фәнәрин гырмыйзы ишығы илә (шәк. 7.4, а).

Јүк гатарынын сонунда вә ja вагонсуз кедән локомотив арха тәрәфдән ашағыдақы кими нишанланырып: күндүз вә кечә - буфер тириниң сағ тәрәфиндә фәнәрин гырмыйзы ишығы илә (шәк. 7.4, б).

7.4. Итәләјиичи локомотив вә өзү һәрәкәт едән хүсуси һәрәкәт тәркиби, вагонсуз локомотив кими нишанланырып:

Итәләјиичи локомотив вә тәсәррүфат гатары көндәрилдији стансијаја икијоллу саһәнин дүзкүн олмајан јолу илә кери гајыдар-кән дүзкүн олмајан јолла һәрәкәт ишарәләри илә нишанланырып.

7.5. Мәнзилдә јүк гатары бөлүндүкдә гатарын стансијаја көндәрилән һиссәсинин архасы ашағыдақы кими нишанланырып: күндүз - буфер тириниң сағ тәрәфиндән ачыг сары бајрагла; кечә - фәнәрин сары ишығы илә (шәк. 7.5, а).

Гатарын сонунчы қөтүрүлән һиссәси ejni илә јүк гатарынын сону кими нишанланырып.

7.6. Чохјоллу саһәләрдә гатарлар ejni илә бирјоллу вә икијоллу саһәләрдә олдуғу кими, чохјоллу саһәнин бу вә ja дикәр јолунда мүәйжән едилмиш һәрәкәт гајдасындан асылы олараг нишанланырып.

7.7. Бирјоллу вә икијоллу саһәләрин дүзкүн јолу илә һәрәкәт заманы гарта мизләјен ашағыдақы кими нишанланырып:

гарта мизләјен баш һиссәдә олдуғда: күндүз - јан гармагларда ики ачыг сары бајрагла; кечә - јан фәнәрләрин ики сары ишығы илә, локомотив вә тәрәф исә - ики шәффаф - ағ нәзарәт ишығлары илә (шәк. 7.5, б);

локомотив баш һиссәдә олдуғда: күндүз - буфер фәнәрләриндә ики ачыг сары бајрагла, кечә - буфер фәнәрләринин ики сары ишығы илә (шәк. 7.6, а)

гарта мизләјен сону (гујруг һиссәси) тәк һәрәкәт едән локомотив кими нишанланырып.

7.8. Гартәмизләјен икијоллу саһәләрдә дүзкүн олмајан јолла баш һиссәдә һәрәкәт едәркән ашағыдақы кими нишанла-

ныр: күндүз - жан гармагларда ики ачыг сары бајрагла, сол тәрәфдә сары бајрагын алтында гырмызы ачыг бајрагла, кечә - мұвағиг олараг фәнәрин ики сары вә бир гырмызы ишығы илә, локомотивә тәрәф исә үч шәффаф-аг нәзәрәт ишыглары илә (шәк. 7.6, б)

Әкәр локомотив баштадырса онда о, башда һәрәкәт едән гартәмизләјән кими нишанланыр (шәк. 7.6, б).

7.9. Локомотивин маневр һәрәкәтиндә, о чүмләдән, гатар тәркибинә жахынлашдығы вә узаглашдығы вахтларда **кечәләр** - әсас идарәетмә пулту тәрәфдән габагында вә архасында буфер тириндә бир шәффаф-аг ишығы олмалыдыр.

7.10. Мәңзилдә оларкән жолдан көтүрүлән нөвлү дрезинләрдә, жол арабачыларында вә жолдан көтүрүлән дикәр һәрәкәт вәнидләриндә ашағыдақы нишанлар олмалыдыр:

биржоллу вә икијолту саһәләрин дүзкүн олмајан жолу илә һәрәкәт заманы күндүз - **һәр ики тәрәфи гырмызы рәнкленмиш дүзбучаглы лөвһә** вә ja дирәкчик үзәриндә ачыг гырмызы бајраг; кечә - габагда вә архадан дирәкчијә бәркидилмиш фәнәрин гырмызы ишығы;

икијоллу саһәләрдә дүзкүн жолла һәрәкәт заманы күндүз-габаг тәрәфи аг вә арха тәрәфи гырмызы рәнкленмиш дүзбучаглы лөвһә; кечә - габагда шәффаф аг ишығ вә архада дирәкчик үзәринә бәркидилмиш фәнәрин гырмызы ишығы.

Електрикләшдирилмиш саһәләрин мәңзилләриндә ишләжәркән көтүрүлә билән тә'мир гүлләләриндә ашағыдақы нишанлар олмалыдыр;

биржоллу вә икијоллу саһәләрин дүзкүн олмајан жолу илә һәрәкәт заманы күндүз - **ики тәрәфдән ачыг гырмызы бајраг; кечә - габагдан вә архадан фәнәрин гырмызы ишығы;**

Икијоллу саһәләрдә дүзкүн жолла һәрәкәт заманы күндүз - гатарларын һәрәкәт истиғамәти үзрә сағ тәрәфдән ачыг гырмызы бајраг; кечә - габагдан фәнәрин шәффаф-аг ишығы, архадан - фәнәрин гырмызы ишығы.

Бүтүн налларда ишарәләр көтүрүлә билән тә'мир гүлләсинин торпаглама золағындан жуҳары сәвијјәдә бәркидилмәлидир.

Бундан башга, көтүрүлән тә'мир гүлләләри вә жол арабачылары мәңзилләрдә һәр ики тәрәфдән мәңзилдәки рәһбәр маилликдән вә жол верилән максимум сүрәтдән асылы олараг 3.1. сајлы чәдвәлин 4-чү сүтунунда көстәрилдији “Б” мәсафәсindә көтүрүлә билән тә'мир гүлләләри вә жол арабачылары

илә ejни заманда жерини дәжишән сәjjар ишарә нишанлары илә чәпәрләнмәлидирләр.

Стансијада ишләjәркән көтүрүлә билән тә'мир гүлләсиндә ашағыдақы нишанлар олмалыдыр: күндүз - **ики тәрәфдән ачыг гырмызы бајраг; кечә - габагдан вә архадан фәнәрин гырмызы ишығы.**

Жол арабачылында: күндүз - **һәр ики тәрәфи гырмызы рәнкленмиш лөвһә** вә ja дирәкчикдә гырмызы бајраг; кечә - габагда вә архада дирәкчикдә бәркидилмиш гырмызы ишығ.

Көтүрүлә билән тә'мир гүлләси вә жол арабачылы стансија жолларында вә жолдәжишәнләрдә һәрәкәт заманы бундан башга жерини дәжишдикчә һәр ики тәрәфдән 50 м мәсафәдә онунла ejни заманда жери дәжиширилән сәjjар вә ja гырмызы әл ишарәләри илә чәпәрләнмәлидир.

Иш вахты тәтбиғи едилән мүхтәлиф типли жол арабачыларын вә дикәр көтүрүлә билән һәрәкәт вәнидләринин ики тәрәфдән чәпәрләнмәси АДДJ-нин мұвағиг тә'лимательнда нәзәрә тутулан налларда ичра едилир.

Икијоллу вә ja чохжоллу саһәләрдәки јанаши жолла гаршыдан гатар кечәрсә, о кечәнәдәк көтүрүлән тә'мир гүлләсина, жол арабачылыны вә ja башга һәрәкәт вәнидини габаг тәрәфдән чәпәрләjән гырмызы ишарә чыхарылыры.

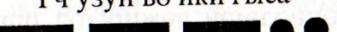
Икитәрәфли автоблоклама илә тәчhиз олунан вә сәрнишин гатарларынын һәрәкәт сүр'ети 120 км/саат-дан чох олан саһәләр истисна олмагла електрикләшдирилмиш икијолту саһәләрдә жолдан көтүрүлән тә'мир гүлләләринин чәпәрләнмәсінә ичазә анчаг гатарларын дүзкүн жолла һәрәкәт етдији тәрәфдән верилир. Гатарларын һәрәкәтинин тәһлүкәсизлијини тә'мин етмәклә, жолдан көтүрүлән тә'мир гүлләләринин ишинин тәшкили гајдалары јерли шәрайтдән асылы олараг АДДJ рәиси тәрәфиндән мүәjjән едилир.

Жолдан көтүрүлән тә'мир гүлләләрини, жол арабачыларыны вә башга һәрәкәт вәнидләрини чәпәрләjән дәмир жол ишчилиләри, еләчә дә көтүрүлән вәнидләрин һәрәкәтинә рәһбәрлик едән ишчиләр сәjjар лөвһәләрдән, әл бајрагларындан вә ишарә фәнәрләриндән башга, еләчә дә партлајычыларла, гатарларын жахынлашдығыны билдириән нәфәсли шејпурларла вә лазым қөлдикдә гатары дајандырмаг үчүн дикәр зәрури ишарәлөрлә тәчhиз олунмалыдырлар.

VIII фәсил

СӘС ИШАРӘЛӘРИ

8.1. Гатарларын һәрәкәти заманы сәс ишарәләри локомотивләрин, моторвагонлу гатарларын вә дрезинләрин фитләри, нәфәс шејпурлары вә өл фитләри илә верилир.

Ишарә	Ишарәнин мә'насы
Үч гыса 	"Даян!"
Бир узун 	"Гатарын јола дүшмәси"
Үч узун 	Гатара хидмәт едән ишчиләрә тәләб, "Тормозла"
Ики узун 	Гатара хидмәт едән ишчиләрә тәләб, "Тормозлары бурах"
Үч узун вә бир гыса 	Гатарын стансијаја там тәркибдә кәлмәмәси барәдә хәбәр
Үч узун вә ики гыса 	Машинист көмәкчисинин, баш кондукторун, бригадир-механикин, тәсәррүфат гатарынын иш рәһбәринин локомотивә чагырылмасы

Ким тәрәфиндән верилир
Локомотив бригадасы, баш кондуктор, стансија вә башга ишчиләр
Стансија нөвбәтчisi вә ја онун көстәриши илә парк нөвбәтчisi, ишарәверици, ѡлдәйишмә постунун нөвбәтчisi вә ја баш кондуктор, апарычы локомотивин машинисти чаваб верип; икигат дарты заманы икинчи локомотивин машинисти ишарәни тәкrapар едир.
Чыхыш светофору олан ѡлдан әкәр гатар јола дүшүрсә, бу ишарәни чыхыш светофору ачыландан соңра апарычы локомотивин машинисти верип; икигат дарты заманы икинчи локомотивин машинисти ишарәни тәкrapар едир.
Апарычы локомотивин машинисти; икигат дарты заманы икинчи локомотивин машинисти ишарәни тәкrapар едир.
Апарычы локомотивин машинисти
Мәнзилдә дајанан гатарын апарычы локомотивинин машинисти

Ишарә	Ишарәнин мә'насы
	Икигат дарты илә
Бир гыса ●	Икинчи локомотивин машинистинә дарты күчүнү азалтма тәләби
Ики гыса ● ●	Икинчи локомотивин машинистинә дарты күчүнү артырма тәләби
Ики узун вә ики гыса ■ ■ ● ●	Икинчи локомотивин машинистинә “Чөрөјан гәбуледицисини ендир”
	Итәләјичи локомотивлә
Ики гыса ● ●	Итәләмәни башла, тәләби
Бир гыса, бир узун вә бир гыса ● ■ ●	Итәләмәни дајандыр, лакин гатардан кери галма, тәләби
Дөрд узун ■ ■ ■ ■	Итәләмәни дајандыр вә кери гајыт, тәләби

ГЕД: Гатар икигат дарты вә итәләјичи локомотивлә һәрәкәт едән заман икинчи локомотивин машинисти итәләјичи локомотивлән верилән бутун ишарәләри тәкrap едир. Бу налда итәләјичи локомотивин машинистинин “Чөрөјан гәбуледицини ендир” ишарәсинин верилмә гајдасы АДДЖ рәиси тәрәфидән мүэйжән едилир. Радио рабитәси олан локомотивләрдә икигат дарты вә ja итәләјичи локомотивлә һәрәкәт едәркән сәс ишарәләри, машинистләр арасында данышыгларла да әвәз едила биләр.

Ким тәрәфиндән верилир
һәрәкәт едәркән
Апарычы локомотивин машинисти; икинчи локомотивин машинисти ишарәни тәкrap едир.
һәрәкәт едәркән
Апарычы локомотивин машинисти; итәләјичи локомотивин машинисти ишарәни тәкrap едир.

8.2. Билдириш ишарәси – бир узун фит – локомотивдән (моторвагонлу гатардан) вә дрезиндән ашағыдақы һалларда өверилир:

гатар стансијаја, јол постуна, сәрнишин дајанаңағы мәнтәгәсінә, сүр’етин азалдылмасыны тәләб едән сәjjар вә әл ишарәләринә, “С” ишарә нишанларына, газма торпаг жатағына, ѡлун әјри саһәләринә, тунелләрә, кечидләрә, ѡлдан кәтүрүлән дрезинләрә, ѡлдан кәтүрүлән тә’мир гүлләләринә, ѡл арабачыларына вә ѡлдан кәтүрүлән башга һәрәкәт ванилләринә жахынлашаркән;

сәjjар ишарәләр олуб-олмамасындан асылы олмајараг хәбәрдарлыг вәрәгесинде габагчадан көстәрилмиш км-дән башлајараг гатарын иш жеринә жахынлашдыры заман;

ишарәчи тәрәфиндән вериrlән “Чәрәјангәбуледичини ендири” әл ишарәсими баша дүшдүкдә;

жолда дајанмыш инсанлара жахынлашаркән вә бундан башга АДДЖ рәисинин әмри илә нәзәрдә тутулмуш башга һалларда.

Көрмәни писләшdirән думан, човғун вә башга әлверишиз шәраитләрдә һәрәкәт заманы билдириш ишарәси бир-нечә дәфә тәkrарланыр, дүзкүн олмајаң ѡлла исә **бир узун, гыса вә узун** локомотив фити верилир.

Гатарын гәбулу илә әлагәдар маневри дајандыран гатар тәртибатчылары, ишарәчиләр вә ѡлдәжишмә постунун нөвбәтчиләри билдириш ишарәси илә һәр бири өз саһәсindә гәбул олуначаг гатарын һәрәкәтинин тәһлүкәсизлигинин тә’мин олунма вәзијjәтини јохламалы вә она әмин олмалыдырлар.

8.3. Сајыглыг ишарәси – бир гыса вә бир узун фитлә локомотивлә (моторвагонлу гатарын васитәсилә) верилир вә мүнтәзәм оларын ашағыдақы һалларда тәkrарланыр:

шәрти ичазәвериичиси олан гырмызы ишыглы кечид светофоруна жахынлашаркән вә сонрадан блок-саһәдән кечәркән;

гырмызы ишыглы, еләчә дә анлашылмаз вә ja сөнмүш һалда олан кечид светофорунун өнүндә дајандыгдан сонра онлары кечәркән вә сонра блок-саһә боју һәрәкәт едәркән;

дә’вәтедиичи ишарәнин аf-aj ишығы илә кириш светофоруна жахынлашаркән вә кириш ишарәсимиң гадағанедиичи көстәриши илә вә әсас ишарә ишығынын сөнмүш һалында гатарын гәбул едилмәсимиң бүтүн башга һалларында;

дүзкүн олмајаң ѡлла гатар гәбул едилдикдә (һәмин ѡлда кириш ишарәси олмадыгда). Бу ишарә стансијаын бօғазларыны кечәркән дә верилмәлидир.

8.4. Икијоллу мәнзилләрдә гатарлар гарышылашдыры вахт, бир узун фитлә ашағыда қәстәрилән кими билдириш ишарәси вериrlәр: биринчи ишарә - гарышыдан кәлән гатара жахынлашаркән, икинчи ишарә - гарышыдан кәлән гатарын сонунчы вагонуна чатаркән.

8.5. Гатарын жахынлашмасы барәдә сәс ишарәләрини ашағыда қәстәрилән ишчиләр вериrlәр: мәнзилдә - дәмир ѡлунун вә сүн’и тикилиләрин мүајинәчиләри, кечид нөвбәтчиләри, ѡл вә контакт шәбәкәси үзрә ишчиләрин рәhбәрләри вә ja кәтүрүлән тә’мир гүлләләринин вә ѡл арабачыларынын мүшәјиэтчиләри; стансијаларда - ишарәчиләр вә кириш ѡлдәжишмә постларынын нөвбәтчиләри. Тәк нөмрәли гатарын жахынлашмасы **бир узун, чүт нөмрәли гатарын жахынлашмасы - **ики узун** сәс ишарәсилә билдирилir.**

Ишарәчиләр вә кириш ѡл дәжишмә постунун нөвбәтчиләри гатарын ѡола дүшмәси барәдә ишарә ешилдикдән сонра бир узун сәс ишарәси вериrlәr.

8.6. АДДЖ рәисинин мүәjjән етдији сијаһы үзрә бејүк шәhәрләр, јашајыш мәнтәгәләри вә курортлар әhatәсindә јерләшән стансијаларда вә мәнзилләрдә локомотивләрдән (моторвагонлу гатарлардан) сәс ишарәләри јалныз зәиф сәсли фитлә верилмәлидир. Бунунла белә локомотивләrin гатарларда итәләjичи кими һәрәкәт етдији, инсанларын вә ja маңеәнин үзәрина чыхма тәһлүкәсимиң јарапыны, еләчә дә сајыглыг вә hәjәчан ишарәләринин верилмәсимиң лазым кәлдији һаллар истина олунур.

Һәмин бу әрази стансијаларында гатарларын көндәрилмәси, автогормозларын јохланылмасы вә депо ѡолларында һәрәкәт заманы локомотивин (моторвагонлу гатарын) фити илә ишарәләр верилмир. Белә стансијаларда гатарларын көндәрилмәси барәдә сәрнишилләрә билдириш гадалары АДДЖ рәиси тәрәfinдән мүәjjәn едилir.

IX фәсил

ҢӘЈӘЧАН ИШАРӘЛӘРИ ВӘ ХҮСУСИ КӨСТӘРИЧИЛӘР

9.1. Ңәјәчан ишарәләри локомотивләрин (моторвагонлу гатарларын) вә дрезинләрин фитләриjlә, сиреналарла, нәфәсли шејпурларла, hәрби ишарә шејпурларыјла вә асылмыш дәмир өшјалара зәrbәlәr вурмагла верилир.

Сәс ишарәләри схеминдә геjd едилмиш сәсләр зәrbәlәr вурулмагла верилдикдә ашағыдақы кими ичра олунур:

Узуллар - бир-биринин ардынча тез-тез давам едән зәrbәlәrlә;

Гысалар - лазым олан гыса сәсләр сајында тәк-тәк вурулан зәrbәlәrlә.

9.2. "Үмуми hәjәchan" ишарәси бир узун вә үч гыса сәсләр

группујла ашағыдақы һалларда верилир:

жолларда hәrәkәtin тәhlükәсизлијини горху алтына алан насазлыглар ашкар едилдикдә;

гатар гарлы човғунда дајандыгда, гатар ағыр гәзаја дүшдүкдә вә көмәк тәләб олунан дикәр һалларда.

Ишарә лазым қәлдикдә дәмир јолун hәр бир ишчиси тәрәфиндән верилир.

9.3. "Жанғын hәjәchanы" ишарәси бир узун вә ики гыса сәсләр группујла верилир.

Ишарә лазым қәлдикдә дәмир јолун hәр бир ишчиси тәрәфиндән верилир.

9.4. "Нава hәjәchanы" ишарәси 2-3 дәгигә әрзиндә сүрәкли сирена сәслә, hәмчинин **фасиләсиз бир сыра гыса сәслә верилир.**

АДДJ-нин шәhәrlәrdә јерләшән стансијаларында, заводларында вә башга мүәссисәләrinde нава hәjәchanы ишарәси шәhәrlәdә верилән сирена, яхуд радиојајымы васитәсилә верилдикдә, дәрhal сиреналар вә локомотивләrin (моторвагонлу гатарларын), дрезинләrin фитләри илә тәkrar олунур.

АДДJ-нин шәhәrlәrdәn кәнарда јерләшән стансијаларында, заводларында вә башга мүәссисәләrinde нава hәjәchanы ишарәси ejni илә hәmin васитәlәrlә стансија, завод вә мүәссисә рәhәrlијинин мұвағиг қөстәришләrinә әсасән верилир.

Нава hәjәchanы ишарәси мәnzillәrdә локомотивләrin (моторвагонлу гатарларын) вә дрезинләrin фитләри илә верилир.

hәrbi гатарларда - дашинан hәrbi hissәnin шәхси hej'әтинин аյырдығы мұшақидәчинин қөстәриши илә;

дикәр гатарларда - гатары идарә едән локомотивин машинисти тәrәfinдәn.

Дәмир ѡол радиојајымы шәbәkәsi олдуғда (АДДJ-нин гатарларында, стансијаларында, заводларында вә башга мүәссисәләrinde) нава hәjәchanы барәdә билдириш ишарәsinin верilmәsi, hәmchinin hәmin шәbәkә васитәsилә dә iчra олунур.

9.5. "Радиасија тәhлүkәsi" вә ja "Кимjәvi hәjәchan" ишарәси 2-3 дәгигә әрзиндә ашағыдақы кими верилир:

мәnzillәrdә - локомотив (моторвагонлу гатарлар) вә дрезинләrin фитләrinin **бир узун вә бир гыса сәс** груplaryjla;

АДДJ-нин стансијаларында, заводларында вә башга мүәссисәләrinde - асылмыш дәмир өшјаја тез-тез вурулан зәrbәlәrlә.

"Радиасија тәhлүkәsi" вә ja "Кимjәvi hәjәchan" ишарәleri АДДJ-нун стансијаларында, заводларында вә башга мүәссисәләrinde мұвағиг стансија, завод, мүәссисә rәisләrinin қөstәriши әsасында, мәnzillәrdә исә апарычы локомотивин (моторвагонлу гатарын) машинисти вә дрезинин сүрүчүсү тәrәfinдәn верилир.

Дәмир ѡол радиојајымы шәbәkәsi олдуғда радиасија вә ja kимjәvi hәjәchan барәdә билдириш ишарәlәri hәmin шәbәkәdәn қөstәrilәn ишарәlәrin mәtnini verмәklә jaylыr.

9.6. Нава hәjәchanынын гуртармасы, hәmchinin радиоактив вә зәhәrlәjichi маддәlәrin тәhлүkәsinin совушмасы барәdә

мә’лумат дәмир жол ишчиләrinә вә сәрнишинләrә ашағыдақылар vasitəsilə билдирилir:

АДДJ-нин стансијаларында, заводларында вә башга мүес-сисәләриндө, мұвағиғ стансија, завод вә мүәссисә rәисләrinin, онларын сәлаһијjетли нұмајәндәләrinin көстәришилә радиоja-йым шәбәкәси вә дикәr рабитә vasitəlәrilә, набелә көндәриләn адамларла;

сәрнишин гатарларында - гатар rәисинин (механик-бригадирин) гатара хидмәт едәn ишчиләr vasitəsilə вә ja гатар радиоja-йым шәбәкәси vasitəsilə verdiјi көстәришләrlө;

тәркибиндө адам олан гатарларда вә hәrbи гатарларда стансија нөвбәтчисиндәn мә’лумат алындыдан соңra eшалон rәисинин eшалон рабитә vasitəlәri ilә verdiјi көстәришләrlө;

jүk-сәрнишин, почт-багаж вә jүk гатарларында стансија нөвбәтчи тәrәfinдәn.

9.7. Гатарын зәһәрли саһәjә кетмәjи барәdә локомотив бригадаларыны вә гатары мұшајiәt едәn ишчиләri xәbәрдар етмәk, набелә адамларын шәхси горујучу vasitəlәri (әлеjhaz, горујучу костjум вә c.) олмадан hәmin саһәjә дахил ола билмәсиин гарышыны алмаг үчүn белә саһә xұsusи “Зәһәрлидир” нишанлары ilә чәpәrlәniр (шәк. 9.1.).

Стансијаларда вә мәnзилләrdә “Зәһәрлидир” нишанлары зәһәрли саһәdәn әn азы 50 метр mәсаfәdә gojulur. Бундан башта, зәһәрли саһә mәnзилләri, hәr иki tәrәfдәn hәrәkәt istigamәtinin саf tәrәfinдәn биринчи “Зәһәрлидир” нишанындан 1200 m mәсаfәdә икинchi oxшar нишанla чәpәrlәniр. “Зәһәрлидир” нишанлары jолун torpag гатынын kәnarларыna вә ja jollaryn arасына gojulur.

Гатарын hәrәkәt istigamәtinә doғru ilk “Зәһәрлидир” нишаны гарышында вә ja стансија нөвбәтчи тәrәfinдәn ve-рилмиш билдириш vәrәgindә zәhәrli jерин olmasы көstәriләn саһә гарышында (саһәnin niшanla чәpәrlәniб-чәpәrlәnmәmәsindәn асылы олмајараг), апарычы локомотивин машинисти “Radiasiya tәhlükәsi” вә ja “Kимjәvi hәjәchan” iшарәsi вермәli вә zәhәrli саһәni мүәjjәn eдilmiш hәrәkәt сүр’etilә кечмәlidir.

“Зәһәрлидир” niшanлары кечәlәr ишyгlandыrylmalyцыр.

9.8. Светофорларын, фәnәrlәrin, joldәjishәn көstәriчи-ләrinin, гатар, әл вә дикәr iшарә көstәriчilәrinin iшарә iшyглары iшyгmasкалаjычы gургуларla tә’miн eдilmәlidir.

KONTAKT SHEBEKESININ SVETOFORLARIN DIREKLERINDЕ QOYULAN HÄRF VƏ RƏQƏM İŞARƏLƏRİNİN ŞERTİ MƏ'NALARI

Sıra №	Härf və rəqəm işarələri	İşarələrin şerti mə'nalari
1.	Ч	Cüt istiqamət yolunun giriş svetoforu
2.	Н	Tək istiqamət yolunun giriş svetoforu
3.	Н9	Stansiyanın doqquzuncu yolundan tek istiqamət tərəfə çıxış svetoforu
4.	3	Cəpərləyici svetofor
5.	ПН1	Stansiyanın birinci yolundan tək istiqamət tərəfə çıxış svetoforunun təkrarlayıcısi
6.	П	Xəbərdaredici svetofor
7.	С	Lokomotivə motorvaqonlu hərəkət tərkibinə və özü hərəkət edən xüsusi hərəkət tərkibinə fit verməsi tələbi
8.		Yolda hərəkət zamanı avtotormozları yoxlama yerində:
8.1.	HT	Tormozlamanın başlanğıci
8.2.	KT 28	Yük qatarında tormozlamanın sonu
8.3.	KT 55	Sərnişin qatarında tormozlamanın sonu
9.	M4	4№-li manevr svetoforu
10.	Г	Təpə svetoforu

**AZƏRBAYCAN DÖVLƏT DƏMİR YOLUNUN İŞARƏVERMƏ
TƏ'LIMATINDA İŞLƏDİLƏN BƏ'Zİ TEHNİKİ TERİMİNLERİ
AZƏRBAYCANCA-RUSCA LÜĞƏTİ**

1. Ağ-ay işığı	- лунно-белый огонь
2. Fasiləsiz avtomatik lokomotiv İşarəvericisi	- автоматическая локомотивная Сигнализация (АЛСН)
3. Bildiriş işaretisi.....	- оповестительный светофор
4. Çəpərləyici svetofor.....	- загородительный светофор
5. Dayaq	- опора
6. Alçaq svetofor	- карликовый светофор
7. Dirəkli svetofor	- мачтовый светофор
8. Disklər	- диски
9. Dəvətedici işaret	- пригласительный сигнал
10. Dördgöstəricili svetofor	- четырехзначный светофор
11. Geniş əhatəli iş yeri	- место работы с развернутым фронтом
12. Girişqabağı svetofor	- предвходной светофор
13. Xəbərdaredici svetofor	- предупредительный светофор
14. İşarəçi	- сигналист
15. İşıq əksetdiricisi	- светоотражатель
16. İşıqlı zolaq	- светящаяся полоса
17. Kəskin (dik) eniş	- крутой спуск
18. Keçmək	- проследовать
19. Qazma torpaq yatağı	- выемка
20. Qoruyucu svetofor	- светофор прикрытия
21. Qatarın nişanlanması	- обозначения поезда
22. Qatarın aralanması (avtoqoşqunun qırılması)	- разрыв поезда
23. Lövhələr	- щиты
24. Marşrut göstəricisi	- маршрутный указатель
25. Müəyyən edilmiş rənglər	- установленные цвета
26. Nəfəsləri şeypurlar	- духовые рожки
27. Parlayıcı (taraqqqa)	- петарда
28. Qırışan işıq	- мигающий огонь
29. Svetoforların işıqları	- огни светофоров
30. Səsli işarələr	- звуковые сигналы
31. Səyyar (köçürülen işarələr) işarələr	- переносные сигналы
32. Şaxələnmə yolu	- путь ответвлений
33. Şəffaf ağ işıq	- прозрачно-белый огонь
34. Təkraredici svetofor	- повторительный светофор
35. Yol postu	- путевой пост
36. Yol arabacığı. Təmir qülləsi	- вышка
37. Yolların qovuşması (hörukəlməsi)	- сплетение путей
38. Yumuşaq markalı çarpaz	- крестовина пологих марок
39. Hava aralığı	- воздушной промежуток
40. Aşırım	- пролет

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	3
Giriş	5
I fəsil	
İşarələr	6
Görünən işarələr	6
Səs işarələri	7
II fəsil	
Svetoforlar	8
Giriş svetoforları	10
Də'vətedici işarə	16
Çıxış svetoforları	17
Marşrut svetoforları	24
Keçid svetoforları	24
Svetoforun şərti-icazəverici işaretəsi	28
Çəpərləyici və qoruyucu svetoforlar	29
Xəbərdaredici və təkrarlayıcı svetoforlar	30
Lokomotiv svetoforları	32
Fəaliyyətsiz svetoforların nişanlanması	34
III fəsil	
Çəpərləmə işarələri	35
Sür'əti azaltma daimi diskləri	35
Səyyar (köçürülen) işarələr	39
Mənzillərdə qatarların hərəkətinə maneə törədən yerlərin və iş görülən sahələrin çəpərlənməsi	41
Stansiyalarda qatarların hərəkətinə maneə törədən yerlərin və iş görülən sahələrin çəpərlənməsi	48
Stansiya yollarında hərəkət tərkibinin çəpərlənməsi	52

Mənzildə məcburi dayanma zamanı qatarın çəpərlənməsi	53
IV fəsil	
Əl işarələri.....	57
V fəsil	
İşarə göstəriciləri və nişanları.	67
Marşrut göstəriciləri.....	67
Yoldəyişən göstəriciləri.....	68
Yol çəpərləmə göstəriciləri	72
Hidravlik dirəklərin göstəriciləri	74
Buksun qızmasını bildirən göstəricilər	75
Blok sahələrin sərhəd göstəriciləri	76
"Cəreyanqəbuledicisini endir" göstəriciləri.....	77
Daimi işarə nişanları.....	78
Müvəqqəti işarə nişanları.....	86
VI fəsil	
Manevr işlərində tətbiq edilən işarələr	91
VII fəsil	
Qatarları, lokomotivləri və digər hərəkət vahidlərini nişanlamaq üçün istifadə olunan işarələr	97
VIII fəsil	
Səs işarələri	106
IX fəsil	
Həyəcan işarələri və xüsusi göstəricilər	112
Lügət	174

Gələcək nəşrlərini daha da təkmilləşdirmək məqsədilə “İşarəvermə Tə’limatı” barədə öz rə'y və təkliflərinizi ADDY-nun hərəkətin təhlükəsizliyi üzrə inspektorluq aparatına 44-20 və 44-21 №-li telefonlarla bildirməyiniz xahiş olunur.

Qeyd üçün